

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδήπερ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν² ἀνατάξασθαι³ διήγησιν⁴ περὶ τῶν **1**
 πεπληροφορημένων⁵ ἐν ἡμῖν πραγμάτων,⁶ καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ **2**
 ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται⁷ καὶ ὑπηρέται⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξεν **3**
 καὶ ἐγώ, παρηκολουθηκότες⁹ ἄνωθεν¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς,¹¹ καθεξῆς¹² σοι
 γράψαι, κράτιστε¹³ Θεόφιλε,¹⁴ ἵνα ἐπιγινῶς περὶ ὧν κατηχήθης¹⁵ **4**
 λόγων τὴν ἀσφάλειαν.¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεὺς τις **5**
 ὀνόματι Ζαχαρίας,¹⁷ ἐξ ἐφημερίας¹⁸ Ἀβιά: καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν
 θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.¹⁹ Ἦσαν δὲ **6**
 δίκαιοι ἀμφότεροι²⁰ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς
 ἐντολαῖς καὶ δικαίωμασιν²¹ τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.²² Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς **7**
 τέκνον, καθότι²³ ἡ Ἑλισάβετ¹⁹ ἦν στείρα,²⁴ καὶ ἀμφότεροι²⁰
 προβεβηκότες²⁵ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

¹ ἐπειδήπερ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εὖς, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφωρέω, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τὸς, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, οὐ, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, οὐ, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθεῖν, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, οὐ, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηχέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, ας, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, οὐ, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²⁰ ἀμφότεροι, both, both of two. ²¹ δικαίωμα, τὸς, τό, regulation, righteous deed. ²² ἄμεμπτος, blameless. ²³ καθότι, according as, because. ²⁴ στείρος, barren. ²⁵ προβεβαίνειν, go forward, advance.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν¹ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει² τῆς ἐφημερίας³ αὐτοῦ 8
ἐναντι⁴ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος⁵ τῆς ἱερατείας,⁶ ἔλαχεν⁷ τοῦ θυμιάσαι⁸ 9
εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ 10
προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.⁹ Ὡφθη δὲ αὐτῷ 11
ἄγγελος κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου¹⁰ τοῦ θυμιάματος.
Καὶ ἐταράχθη¹¹ Ζαχαρίας¹² ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν¹³ ἐπ' αὐτόν. 12
Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία:¹² διότι¹⁴
εἰσηκούσθῃ¹⁵ ἡ δέησίς¹⁶ σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ¹⁷ γεννήσει
υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρὰ σοι 14
καὶ ἀγαλλίασις,¹⁸ καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει¹⁹ αὐτοῦ χαρήσονται. 15
Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα²⁰ οὐ μὴ
πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας²¹ μητρὸς αὐτοῦ.
Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν 16
αὐτῶν: καὶ αὐτὸς προελεύσεται²² ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ 17
δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς
ἐν φρονήσει²⁴ δικαίων, ἐτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.²⁵ 18
Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας¹² πρὸς τὸν ἄγγελον, Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο;
Ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης,²⁶ καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα²⁷ ἐν ταῖς
ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, Ἐγὼ εἰμι 19

¹ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ² τάξις, εως, ἡ, arranging, order. ³ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ⁴ ἐναντι, before (gen), before. ⁵ ἔθος, ους, τό, custom. ⁶ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ⁷ λαγχάνω, chose by lot, receive. ⁸ θυμιάω, burn or offer incense, burn incense. ⁹ θυμιάμα, τος, τό, incense. ¹⁰ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹³ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁴ διότι, because, on this account. ¹⁵ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁶ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁷ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁸ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²⁰ σίκερα, τό, beer, liquor. ²¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²² προέρχομαι, go in front, precede. ²³ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ²⁴ φρόνησις, εως, ἡ, way of thinking, insight. ²⁵ κατασκευάζω, prepare, build. ²⁶ πρεσβύτης, ου, ὁ, old man. ²⁷ προβαίνω, go forward, advance.

Γαβριήλ¹ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι
 πρὸς σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. Καὶ ἰδοὺ, ἔση σιωπῶν² καὶ 20
 μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ'³ ὧν οὐκ
 ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν
 αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν⁴ τὸν Ζαχαρίαν·⁵ καὶ ἐθαύμαζον ἐν 21
 τῷ χρονίζειν⁶ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι 22
 αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν⁷ ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς
 ἦν διανεύων⁸ αὐτοῖς, καὶ διέμενεν⁹ κωφός.¹⁰ Καὶ ἐγένετο, ὥς 23
 ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας¹¹ αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν
 οἶκον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν¹² Ἑλισάβετ¹³ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ 24
 περιέκρυβεν¹⁴ ἑαυτὴν μῆνας¹⁵ πέντε, λέγουσα ὅτι Οὕτως μοι 25
 πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν¹⁶ ἀφελεῖν¹⁷ τὸ ὄνειδος¹⁸ μου
 ἐν ἀνθρώποις.

Ἐν δὲ τῷ μηνὶ¹⁹ τῷ ἕκτῳ¹⁹ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ¹ ὑπὸ τοῦ θεοῦ 26
 εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἣ ὄνομα Ναζαρέτ,²⁰ πρὸς παρθένον²¹ 27
 μεμνηστευμένην²² ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυίδ· καὶ τὸ
 ὄνομα τῆς παρθένου²¹ Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν 28
 εἶπεν, Χαίρε, κεχαριτωμένη·²³ ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν

¹ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ² σιωπάω, be silent, keep silence. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁷ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁸ διανεύω, make a sign, nod continually. ⁹ διαμένω, remain, continue. ¹⁰ κωφός, deaf, dumb. ¹¹ λειτουργία, ας, ἡ, service, ministry. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ¹⁴ περικρύπτω, conceal, hide. ¹⁵ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹⁶ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ¹⁷ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁸ ὄνειδος, ους, τό, disgrace, reproach. ¹⁹ ἕκτος, sixth. ²⁰ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²¹ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ²² μνηστεύω, ask in marriage. ²³ χαριτώ, bestow favor on, favor highly.

γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διαταράχθη¹ ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ 29
 διελογίζετο² ποταπὸς³ εἴη ὁ ἀσπασμὸς⁴ οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος 30
 αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδού, 31
 συλλήψῃ⁵ ἐν γαστρί,⁶ καὶ τέξῃ⁷ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου⁸ κληθήσεται· καὶ 32
 δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ 33
 βασιλεύσει⁹ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας
 αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς 34
 ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν 35
 αὐτῇ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται¹⁰ ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου⁸
 ἐπισκιάσει¹¹ σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. 36
 Καὶ ἰδού, Ἑλισάβετ¹² ἡ συγγενής¹³ σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα⁵ υἱὸν
 ἐν γήρει¹⁴ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν¹⁵ ἕκτος¹⁶ ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ
 στείρα.¹⁷ Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει¹⁸ παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥήμα. Εἶπεν δὲ 37
 Μαριάμ, Ἰδού, ἡ δούλη¹⁹ κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥήμά σου. Καὶ
 ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν 39
 ὄρεινὴν²⁰ μετὰ σπουδῆς,²¹ εἰς πόλιν Ἰούδα,²² καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν 40
 οἶκον Ζαχαρίου,²³ καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.¹² Καὶ ἐγένετο ὥς 41

¹ διαταράσσω, trouble greatly, agitate. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ ποταπός, what kind of? what type of? ⁴ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ⁵ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁶ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁷ τίκτω, give birth to, bear. ⁸ ὑψιστος, highest, most high. ⁹ βασιλεύω, reign, rule. ¹⁰ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹¹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹² Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ¹³ συγγενής, kindred, relative. ¹⁴ γῆρας, ρως, τό, old age. ¹⁵ μὴν, ὁ, month, certainly. ¹⁶ ἕκτος, sixth. ¹⁷ στείρος, barren. ¹⁸ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹⁹ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman. ²⁰ ὄρεινός, hill country, mountainous. ²¹ σπουδῇ, ἡς, ἡ, haste, diligence. ²² Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ²³ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah.

ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ¹ τὸν ἀσπασμὸν² τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν³ τὸ
 βρέφος⁴ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁵ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ
 Ἐλισάβετ,¹ καὶ ἀνεφώνησεν⁶ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, Εὐλογημένη 42
 σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας⁵ σου. Καὶ 43
 πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς με; Ἴδου 44
 γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ² σου εἰς τὰ ὦτά μου,
 ἐσκίρτησεν³ τὸ βρέφος⁴ ἐν ἀγαλλιάσει⁷ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁵ μου. Καὶ 45
 μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις⁸ τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ
 παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν Μαριάμ, Μεγαλύνει⁹ ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον, 46
 καὶ ἡγαλλίασεν¹⁰ τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί¹¹ μου. Ὅτι 47
 ἐπέβλεψεν¹² ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν¹³ τῆς δούλης¹⁴ αὐτοῦ. Ἴδου γάρ, ἀπὸ
 τοῦ νῦν μακαριοῦσίν¹⁵ με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν μοι 49
 μεγαλεῖα¹⁶ ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ 50
 εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησεν κράτος¹⁷ ἐν 51
 βραχίονι¹⁸ αὐτοῦ· διεσκόρπισεν¹⁹ ὑπερηφάνους²⁰ διανοίᾳ²¹ καρδίας
 αὐτῶν. Καθεῖλεν²² δυνάστας²³ ἀπὸ θρόνων, καὶ ὑψώσεν²⁴ ταπεινούς.²⁵ 52
 Πεινῶντας²⁶ ἐνέπλησεν²⁷ ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας²⁸ ἐξαπέστειλεν²⁹ 53
 κενούς.³⁰ Ἀντελάβετο³¹ Ἰσραὴλ παιδὸς³² αὐτοῦ, μνησθῆναι³³ ἐλέους, 54
 καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ

¹ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ² ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ³ σκιρτάω, leap, leap for joy. ⁴ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁶ ἀναφωνέω, cry out, call out. ⁷ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ⁸ τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ⁹ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁰ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹¹ σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ¹² ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ¹³ ταπείνωσις, εως, ἡ, humiliation, humble state. ¹⁴ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman. ¹⁵ μακαρίζω, consider blessed, happy. ¹⁶ μεγαλεῖος, greatness, magnificence. ¹⁷ κράτος, οὐς, τό, power, dominion. ¹⁸ βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ¹⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ²⁰ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ²¹ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ²² καθαιρέω, take down, pull down. ²³ δυνάστης, ου, ὁ, ruler, sovereign. ²⁴ ὑψόω, lift up, exalt. ²⁵ ταπεινός, humble, downcast. ²⁶ πεινῶ, hunger, am hungry. ²⁷ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ²⁸ πλουτέω, be rich, become rich. ²⁹ ἐξαποστέλλω, send forth. ³⁰ κενός, empty, vain. ³¹ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ³² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³³ μνησθῆναι, remember, recall.

σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὥσει¹ μῆνας² τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς 56
τὸν οἶκον αὐτῆς.

Τῇ δὲ Ἐλισάβετ³ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν⁴ αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν 57
υἷόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι⁵ καὶ οἱ συγγενεῖς⁶ αὐτῆς ὅτι 58
ἐμεγάλυνεν⁷ κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον⁸ αὐτῇ.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ⁹ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν¹⁰ τὸ παιδίον· καὶ 59
ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.¹¹ Καὶ 60
ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης.

Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν ὅτι Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ¹² σου ὃς 61
καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον¹³ δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν 62
θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας πινακίδιον¹⁴ ἔγραψεν, λέγων, 63

Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεώχθη δὲ 64
τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα¹⁵ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει
εὐλογῶν τὸν θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας 65

αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ¹⁷ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο¹⁸ πάντα τὰ
ρήματα ταῦτα. Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, 66

λέγοντες, Τί ἄρα¹⁹ τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ'
αὐτοῦ.

¹ ὥσει, like, about. ² μῆν, ὁ, month, certainly. ³ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁴ τίκτω, give birth to, bear. ⁵ περίοικος, ου, ὁ, living around, in the neighborhood. ⁶ συγγενής, kindred, relative. ⁷ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ⁸ συγχαίρω, rejoice with. ⁹ ὀγδοος, eighth. ¹⁰ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ¹¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹² συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ¹³ ἐννεύω, nod, make signs. ¹⁴ πινακίδιον, ου, τό, tablet for writing. ¹⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁶ περιοικέω, be in the neighborhood of. ¹⁷ ὄρεινός, hill country, mountainous. ¹⁸ διαλαλέω, discuss, converse together. ¹⁹ ἄρα, so? (introduces a question).

Καὶ Ζαχαρίας¹ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ 67
 προεφήτευσεν, λέγων, Εὐλογητὸς² κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι 68
 ἐπεσκέψατο³ καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν⁴ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἡγείρεν 69
 κέρας⁵ σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς⁶ αὐτοῦ – καθὼς 70
 ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ
 – σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων 71
 ἡμᾶς: ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι⁷ 72
 διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, ὅρκον⁸ ὃν ὥμοσεν πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα 73
 ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως,⁹ ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν 74
 ῥυσθέντας,¹⁰ λατρεῦειν¹¹ αὐτῷ ἐν ὁσιότητι¹² καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον 75
 αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης 76
 ὑψίστου¹³ κληθήσῃ: προπορεύσῃ¹⁴ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου
 ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ: τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ 77
 ἐν ἀφέσει¹⁵ ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα¹⁶ ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν 78
 οἷς ἐπεσκέψατο³ ἡμᾶς ἀνατολὴ¹⁷ ἐξ ὕψους,¹⁸ ἐπιφάναι¹⁹ τοῖς ἐν σκότει 79
 καὶ σκιᾷ²⁰ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῆναι²¹ τοὺς πόδας ἡμῶν
 εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ² εὐλογητός, well spoken of, blessed. ³ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁴ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ⁵ κέρας, ατος, τό, horn. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ μινῃσκομαι, remember, recall. ⁸ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁹ ἀφόβως, fearlessly. ¹⁰ ῥύομαι, rescue, save. ¹¹ λατρεύω, serve, worship. ¹² ὁσιότης, ητος, ἡ, piety, holiness. ¹³ ὕψιστος, highest, most high. ¹⁴ προπορεύομαι, go on before, precede. ¹⁵ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ¹⁶ σπλάγχνα, ων, τά, bowels, compassion. ¹⁷ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁸ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ¹⁹ ἐπιφαίνω, appear, shine. ²⁰ σκιά, ᾶς, ἡ, shadow, thick darkness. ²¹ κατευθύνω, lead, direct.

Τὸ δὲ παιδίον ἠὔξανεν¹ καὶ ἐκραταιοῦτο² πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς 80
ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως³ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα⁴ παρὰ Καίσαρος 2
Αὐγούστου,⁵ ἀπογράφεσθαι⁶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.⁷ Αὕτη ἡ 2
ἀπογραφὴ⁸ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος⁹ τῆς Συρίας¹⁰ Κυρηνίου.¹¹ 3
Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι,⁶ ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 4
Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,¹² εἰς
τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυίδ, ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ,¹³ διὰ τὸ εἶναι
αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς¹⁴ Δαυίδ, ἀπογράψασθαι⁶ σὺν Μαριὰμ τῇ 5
μεμνηστευμένῃ¹⁵ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ.¹⁶ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι 6
αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν¹⁷ αὐτήν. Καὶ ἔτεκεν¹⁷ 7
τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,¹⁸ καὶ ἐσπαργάνωσεν¹⁹ αὐτόν, καὶ
ἀνέκλινεν²⁰ αὐτόν ἐν τῇ φάτνῃ,²¹ διότι²² οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ
καταλύματι.²³

Καὶ ποιμένες²⁴ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες²⁵ καὶ 8
φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην²⁶ αὐτῶν. Καὶ 9
ιδού, ἄγγελος κυρίου ἐπέστη²⁷ αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν²⁸
αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, 10

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² κραταιόω, strengthen, confirm. ³ ἀνάδειξις, εως, ἡ, commissioning, installation. ⁴ δόγμα, τος, τό, a public decree, ordinance. ⁵ Αὐγουστος, ου, ό, Augustus. ⁶ ἀπογράφω, register, enroll. ⁷ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁸ ἀπογραφὴ, ἡς, ἡ, census, registration. ⁹ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ¹⁰ Συρία, ας, ἡ, Syria. ¹¹ Κυρήνιος, ου, ό, Quirinius. ¹² Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹³ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁴ πατριὰ, ᾶς, ἡ, lineage, family. ¹⁵ μνηστεύω, ask in marriage. ¹⁶ ἐγκυος, pregnant. ¹⁷ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁸ πρωτότοκος, first-born. ¹⁹ σπαργάνω, wrap in cloths. ²⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²¹ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ²² διότι, because, on this account. ²³ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ²⁴ ποιμήν, ἐνος, ό, shepherd. ²⁵ ἀγραυλέω, live outdoors. ²⁶ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ²⁷ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²⁸ περιλάμπω, shine around.

Μὴ φοβεῖσθε: ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις
 ἔσται παντὶ τῷ λαῷ: ὅτι ἐτέχθη¹ ὑμῖν σήμερον σωτήρ,² ὃς ἔστιν 11
 χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον: 12
 εὐρήσετε βρέφος³ ἐσπαργανωμένον,⁴ κείμενον⁵ ἐν φάτνῃ.⁶ Καὶ 13
 ἐξαίφνης⁷ ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς⁸ οὐρανόυ,⁹
 αἰνούντων¹⁰ τὸν θεόν, καὶ λεγόντων, Δόξα ἐν ὑψίστοις¹¹ θεῷ, καὶ ἐπὶ 14
 γῆς εἰρήνη: ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.¹²

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ 15
 ἄνθρωποι οἱ ποιμένες¹³ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ¹⁴ ἕως
 Βηθλέεμ,¹⁵ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος
 ἐγνώρισεν ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,¹⁶ καὶ ἀνεῦρον¹⁷ τήν τε 16
 Μαριάμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος³ κείμενον⁵ ἐν τῇ φάτνῃ.⁶ 17
 Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹⁸ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς
 περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ 18
 τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων¹³ πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριάμ 19
 πάντα συνετήρει¹⁹ τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα²⁰ ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες,¹³ δοξάζοντες καὶ αἰνούντες¹⁰ τὸν 20
 θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

¹ τίκτω, give birth to, bear. ² σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ³ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁴ σπαργανόω, wrap in cloths. ⁵ κείμαι, lie, be laid. ⁶ φάτνη, ἡς, ἡ, manger, stall. ⁷ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁸ στρατιά, ἄς, ἡ, host, army. ⁹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁰ αἰνέω, praise. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² εὐδοκία, ἀς, ἡ, good pleasure, good-will. ¹³ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁴ δὴ, also, indeed. ¹⁵ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁶ σπεύδω, hasten, urge on. ¹⁷ ἀνευρίσκω, find out, look for. ¹⁸ διαγνώριζω, tell abroad, make known. ¹⁹ συντηρέω, preserve, treasure. ²⁰ συμβάλλω, discuss, consider.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτώ¹ τοῦ περιτεμεῖν² αὐτόν, καὶ ἐκλήθη 21
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ
 συλληφθῆναι³ αὐτόν ἐν τῇ κοιλίᾳ.⁴

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ⁵ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον 22
 Μωσέως, ἀνήγαγον⁶ αὐτόν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ
 – καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν⁷ διανοῖγον⁸ 23
 μήτραν⁹ ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται – καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ 24
 τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, Ζεῦγος¹⁰ τρυγόνων¹¹ ἢ δύο νεοσσούς¹²
 περιστερῶν.¹³ Καὶ ἰδού, ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλὴμ, ᾧ ὄνομα 25
 Συμεών,¹⁴ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής,¹⁵
 προσδεχόμενος¹⁶ παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ’
 αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον¹⁷ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ 26
 ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν¹⁸ ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν 27
 ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν: καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν¹⁹ τοὺς γονεῖς²⁰ τὸ
 παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον²¹ τοῦ νόμου
 περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας²² αὐτοῦ, καὶ 28
 εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, 29
 δέσποτα,²³ κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ: ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου 30
 τὸ σωτήριόν²⁴ σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν: 31

¹ ὀκτώ, eight, 8. ² περιτέμνω, circumsize, circumcise. ³ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁶ ἀνάγω, lead up, restore. ⁷ ἄρσεν, male. ⁸ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁹ μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹⁰ ζεῦγος, ους, τό, yoke, team. ¹¹ τρυγόνων, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹² νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹³ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁴ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹⁵ εὐλαβής, devout, God-fearing. ¹⁶ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁷ χρηματίζω, instruct, reveal. ¹⁸ πρὶν, before, formerly. ¹⁹ εἰσάγω, lead in, bring in. ²⁰ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ²¹ ἐθίζω, accustom. ²² ἀγκάλη, ης, ἡ, arm. ²³ δεσπότης, ου, ὁ, master, lord. ²⁴ σωτήριος, saving, bringing salvation.

φῶς εἰς ἀποκάλυψιν¹ ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. Καὶ ἦν 33
 Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ
 αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών,² καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν 34
 μητέρα αὐτοῦ, Ἰδοὺ, οὗτος κεῖται³ εἰς πτώσιν⁴ καὶ ἀνάστασιν
 πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον·⁵ καὶ σοῦ δὲ 35
 αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία·⁶ ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ
 πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.⁷ Καὶ ἦν Ἄννα⁸ προφῆτις,⁹ θυγάτηρ 36
 Φανουήλ,¹⁰ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ¹¹ – αὕτη προβεβηκυῖα¹² ἐν ἡμέραις
 πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας¹³ αὐτῆς, 37
 καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα¹⁴ τεσσάρων – ἥ οὐκ ἀφίστατο¹⁵
 ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας¹⁶ καὶ δεήσεων¹⁷ λατρεύουσα¹⁸ νύκτα καὶ
 ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα¹⁹ ἀνθωμολογεῖτο²⁰ τῷ 38
 κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις²¹ λύτρωσιν
 ἐν Ἱερουσαλὴμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, 39
 ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν πόλιν ἐαυτῶν Ναζαρέτ.²³

Τὸ δὲ παιδίον ἡῤῥξανεν,²⁴ καὶ ἐκραταιοῦτο²⁵ πνεύματι, πληρούμενον 40

σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

¹ ἀποκάλυψις, εως, ἡ, revelation, unveiling. ² Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ³ κεῖμαι, lie, be laid. ⁴ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ⁵ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁶ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ⁷ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ⁸ Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ⁹ προφῆτις, ιδος, ἡ, prophet, prophetess. ¹⁰ Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ¹¹ Ἀσήρ, ὁ, Asher. ¹² προβαινῶ, go forward, advance. ¹³ παρθενία, ας, ἡ, virginity. ¹⁴ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹⁵ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹⁶ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹⁷ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁸ λατρεύω, serve, worship. ¹⁹ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²⁰ ἀνθωμολογέομαι, praise, give thanks. ²¹ προσδέχομαι, receive, wait for. ²² λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ²³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²⁴ αὔξάνω, cause to grow, increase. ²⁵ κραταιόω, strengthen, confirm.

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ 41
 Πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς 42
 Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος² τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων³ τὰς 43
 ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινεν⁴ Ἰησοῦς ὁ παῖς⁵ ἐν
 Ἱερουσαλὴμ: καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ: νομίσαντες⁶ 44
 δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ⁷ εἶναι, ἤλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτουν⁸
 αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν⁹ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς:¹⁰ καὶ μὴ εὐρόντες 45
 αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, 46
 μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὔρον αὐτόν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον¹¹ ἐν μέσῳ
 τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. 47
 Ἐξίσταντο¹² δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει¹³ καὶ ταῖς
 ἀποκρίσεσιν¹⁴ αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐτόν ἐξεπλάγησαν:¹⁵ καὶ πρὸς 48
 αὐτόν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἰδού, ὁ
 πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυνώμενοι¹⁶ ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 49
 Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί
 με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη 50
 μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ:¹⁷ καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς.
 Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει¹⁸ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτῆς.

¹γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ²ἔθος, οὗς, τό, custom. ³τελειόω, fill, fulfill. ⁴ὑπομένω, tarry, endure. ⁵παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁶νομίζω, suppose, think. ⁷συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ⁸ἀναζητέω, look, search. ⁹συγγενής, kindred, relative. ¹⁰γνωστός, known, acquaintance. ¹¹καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹²ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹³σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ¹⁴ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁵ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁶ὀδυνάω, torment, pain. ¹⁷Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁸διατηρέω, keep free of, keep safe.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν¹ σοφία καὶ ἡλικία,² καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ 52
ἀνθρώποις.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ³ τῆς ἡγεμονίας⁴ Τιβερίου⁵ Καίσαρος, 3
ἡγεμονεύοντος⁶ Ποντίου⁷ Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος
τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
τετραρχούντος⁸ τῆς Ἰτουραίας⁹ καὶ Τραχωνίτιδος¹⁰ χώρας, καὶ
Λυσανίου¹¹ τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος,⁸ ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα¹² καὶ 2
Καϊάφα,¹³ ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου¹⁴ υἱὸν ἐν τῇ
ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον¹⁵ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁶ 3
κηρύσσων βάπτισμα¹⁷ μετανοίας¹⁸ εἰς ἄφεσιν¹⁹ ἁμαρτιῶν: ὥς 4
γέγραπται ἐν βίβλῳ²⁰ λόγων Ἡσαΐου²¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
Φωνῇ βοῶντος²² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας
ποιεῖτε τὰς τρίβους²⁴ αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ²⁵ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν 5
ὄρος καὶ βουνὸς²⁶ ταπεινωθήσεται:²⁷ καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ²⁸ εἰς εὐθεῖαν,
καὶ αἱ τραχεῖαι²⁹ εἰς ὁδοὺς λείας:³⁰ καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον 6
τοῦ θεοῦ.

¹ προκόπτω, proceed, advance. ² ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ³ πεντεκαιδέκατος, fifteenth. ⁴ ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ⁵ Τιβερίος, ου, ὁ, Tiberius. ⁶ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁷ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ⁸ τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ⁹ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ¹⁰ Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ¹¹ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹² Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹³ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁵ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁶ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁸ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ²⁰ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ²¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²² βοάω, cry aloud, shout. ²³ εὐθύς, immediately, at once. ²⁴ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ²⁵ φάραγξ, αγγος, ἡ, ravine, chasm. ²⁶ βουνός, οῦ, ὁ, hill, hillock. ²⁷ ταπεινῶ, humble, humiliate. ²⁸ σκολιός, crooked, unscrupulous. ²⁹ τραχύς, rough, uneven. ³⁰ λείος, smooth, level. ³¹ σωτήριος, saving, bringing salvation.

Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, 7
 Γεννήματα¹ ἐχιδνῶν,² τίς ὑπέδειξεν³ ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης
 ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας:⁴ καὶ μὴ 8
 ἄρξῃσθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ
 ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
 Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη⁵ πρὸς τὴν ῥίζαν⁶ τῶν δένδρων κεῖται:⁷ 9
 πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται⁸ καὶ εἰς πῦρ
 βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Τί οὖν ποιήσομεν 10
 ; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας⁹ μεταδότω¹⁰ τῷ μὴ 11
 ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώματα¹¹ ὁμοίως ποιεῖτω. Ἦλθον δὲ καὶ 12
 τελῶναι¹² βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί
 ποιήσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ 13
 διατεταγμένον¹³ ὑμῖν πράσσετε. Ἐπηρώτων δὲ αὐτόν καὶ 14
 στρατευόμενοι,¹⁴ λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς
 αὐτούς, Μηδένα διασεΐσητε,¹⁵ μηδὲ συκοφαντήσητε:¹⁶ καὶ ἀρκεῖσθε¹⁷
 τοῖς ὀψωνίοις¹⁸ ὑμῶν.

Προσδοκῶντος¹⁹ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων²⁰ πάντων ἐν ταῖς 15
 καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, 16
 ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασιν λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς:

¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ² ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ³ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁵ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ⁶ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁷ κεῖμαι, lie, be laid. ⁸ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁹ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁰ μεταδίδωμι, give a share of, share. ¹¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹² τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹³ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁴ στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier. ¹⁵ διασεΐω, extort, blackmail. ¹⁶ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹⁷ ἀρκέω, assist, suffice. ¹⁸ ὀψώνιον, ου, τό, compensation, wages. ¹⁹ προσδοκάω, wait for, look for. ²⁰ διαλογίζομαι, debate, reason.

ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα¹
 τῶν ὑποδημάτων² αὐτοῦ: αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ
 πυρί: οὗ τὸ πτύον³ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ⁴ τὴν ἄλωνα⁵ 17
 αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον⁶ εἰς τὴν ἀποθήκην⁷ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον
 κατακαύσει⁹ πυρὶ ἀσβέστῳ.¹⁰

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν: ὁ δὲ 18
 Ἡρώδης ὁ τετράρχης,¹¹ ἐλεγχόμενος¹² ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος¹³
 τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν
 πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, προσέθηκεν¹⁴ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, καὶ 20
 κατέκλεισεν¹⁵ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ 21
 βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ 22
 καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶ¹⁶ εἶδει¹⁷ ὡσεὶ¹⁸ περιστερὰν¹⁹
 ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱός
 μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.²⁰

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ¹⁸ ἐτῶν τριάκοντα²¹ ἀρχόμενος, ὧν – ὡς 23
 ἐνομίζετο²² – υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,²³ τοῦ Ματθαίου,²⁴ τοῦ Λευῖ,²⁵ τοῦ 24
 Μελχί,²⁶ τοῦ Ἰαννά,²⁷ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ματταθίου,²⁸ τοῦ Ἀμώς, τοῦ 25

¹ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ⁴ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ⁵ ἄλωνα, ος, ἡ, threshing floor. ⁶ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁷ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁸ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ⁹ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁰ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹¹ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹² ἐλέγχω, convict, reprove. ¹³ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁴ προστίθμι, add, add to. ¹⁵ κατακλείω, shut up, lock up. ¹⁶ σωματικός, bodily, corporeal. ¹⁷ εἶδος, ους, τό, form, sight. ¹⁸ ὡσεὶ, like, about. ¹⁹ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ²⁰ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²¹ τριάκοντα, thirty, 30. ²² νομίζω, suppose, think. ²³ Ἡλίου, ὁ, Heli. ²⁴ Ματθαίου, ὁ, Matthat. ²⁵ Λευῖ, ὁ, Levi. ²⁶ Μελχί, ὁ, Melchi. ²⁷ Ἰαννά, ὁ, Jannai. ²⁸ Ματταθίας, ου, ὁ, Mattathias.

Ναούμ,¹ τοῦ Ἑσλί,² τοῦ Ναγγαί,³ τοῦ Μαάθ,⁴ τοῦ Ματταθίου,⁵ τοῦ 26
 Σεμεῖ, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωανάν,⁶ τοῦ Ῥησά,⁷ τοῦ 27
 Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,⁸ τοῦ Νηρί,⁹ τοῦ Μελχί,¹⁰ τοῦ Ἀδδί,¹¹ τοῦ 28
 Κωσάμ,¹² τοῦ Ἐλμωδάμ,¹³ τοῦ Ἡρ,¹⁴ τοῦ Ἰωσή,¹⁵ τοῦ Ἐλιέξερ, τοῦ 29
 Ἰωρεῖμ,¹⁶ τοῦ Ματθάτ,¹⁷ τοῦ Λευῖ,¹⁸ τοῦ Συμεών,¹⁹ τοῦ Ἰούδα, τοῦ 30
 Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωανάν,²⁰ τοῦ Ἐλιακεῖμ,²¹ τοῦ Μελεᾶ,²² τοῦ Μαῖνάν,²³ τοῦ 31
 Ματταθά,²⁴ τοῦ Ναθάν,²⁵ τοῦ Δαυίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,²⁶ τοῦ 32
 Βοόζ,²⁷ τοῦ Σαλμών, τοῦ Ναασσών,²⁸ τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ,²⁹ 33
 τοῦ Ἑσρώμ, τοῦ Φαρές,³⁰ τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ 34
 Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα,³¹ τοῦ Ναχώρ,³² τοῦ Σερούχ, τοῦ Ῥαγαῦ, τοῦ 35
 Φάλεγ,³³ τοῦ Ἐβέρ,³⁴ τοῦ Σαλά,³⁵ τοῦ Καῖνάν,³⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ,³⁷ τοῦ 36
 Σήμ, τοῦ Νῶε,³⁸ τοῦ Λάμεχ,³⁹ τοῦ Μαθουσάλα,⁴⁰ τοῦ Ἐνώχ, τοῦ 37
 Ἰαρέδ,⁴¹ τοῦ Μαλελεήλ,⁴² τοῦ Καῖνάν,³⁶ τοῦ Ἐνώς,⁴³ τοῦ Σήθ, τοῦ 38
 Ἀδάμ, τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης⁴⁴ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου,⁴⁵ 4

καὶ ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα⁴⁶ 2

πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς

ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν⁴⁷ αὐτῶν, ὕστερον⁴⁸ ἐπείνασεν.⁴⁹

¹Ναούμ, ὁ, Nahum. ²Ἑσλί, ὁ, Esli. ³Ναγγαί, ὁ, Naggai. ⁴Μαάθ, ὁ, Maath. ⁵Ματταθίας, οὐ, ὁ, Mattathias. ⁶Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ⁷Ῥησά, ὁ, Rhesa. ⁸Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁹Νηρί, ὁ, Neri. ¹⁰Μελχί, ὁ, Melchi. ¹¹Ἀδδί, ὁ, Addi. ¹²Κωσάμ, ὁ, Cosam. ¹³Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ¹⁴Ἡρ, ὁ, Er. ¹⁵Ἰωσῆς, ὁ, Jos. ¹⁶Ἰωρεῖμ, ὁ, Jorim. ¹⁷Ματθάτ, ὁ, Matthat. ¹⁸Λευῖ, ὁ, Levi. ¹⁹Συμεών, ὁ, Simeon. ²⁰Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ²¹Ἐλιακεῖμ, ὁ, Eliakim. ²²Μελεᾶς, ὁ, Melea. ²³Μαῖνάν, ὁ, Menna, Mainan. ²⁴Ματταθά, ὁ, Mattatha. ²⁵Ναθάν, ὁ, Nathan. ²⁶Ὠβήδ, ὁ, Obed. ²⁷Βοόζ, ὁ, Boaz. ²⁸Ναασσών, ὁ, Nahshon. ²⁹Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ³⁰Φαρές, ὁ, Perez. ³¹Θάρα, ὁ, Terah. ³²Ναχώρ, ὁ, Nahor. ³³Φάλεκ, ὁ, Peleg. ³⁴Ἐβέρ, ὁ, Eber. ³⁵Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ³⁶Καῖνάν, ὁ, Cainan. ³⁷Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ³⁸Νῶε, ὁ, Noah. ³⁹Λάμεχ, ὁ, Lamech. ⁴⁰Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ⁴¹Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ⁴²Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ⁴³Ἐνώς, ὁ, Enosh. ⁴⁴πλήρης, full. ⁴⁵Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ⁴⁶τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁴⁷συντελέω, complete, accomplish. ⁴⁸ὕστερον, lastly, afterward. ⁴⁹πεινάω, hunger, am hungry.

Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ 3
 ἵνα γένηται ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, λέγων, 4
 Γέγραπται ὅτι Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ
 ῥήματι θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν¹ αὐτόν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν² 5
 ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης³ ἐν στιγμῇ⁴
 χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην 6
 ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὃ ἐὰν θέλω
 δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ 7
 πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, 8
 Σατανᾶ· γέγραπται, Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ
 μόνῳ λατρεύσεις.⁵ Καὶ ἤγαγεν αὐτόν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔστησεν 9
 αὐτόν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁶ τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
 βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν⁷ κάτω·⁸ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις 10
 αὐτοῦ ἐντελεῖται⁹ περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι¹⁰ σε· καί, Ἐπὶ χειρῶν 11
 ἁροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς¹¹ πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. Καὶ 12
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἴρηται, Οὐκ ἐκπειράσεις¹²
 κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ συντελέσας¹³ πάντα πειρασμὸν¹⁴ ὁ 13
 διάβολος ἀπέστη¹⁵ ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

¹ ἀνάγω, lead up, restore. ² ὑψηλός, high, lofty. ³ οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ⁴ στιγμή, ἧς, ἡ, moment, point of time. ⁵ λατρεύω, serve, worship. ⁶ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ κάτω, down, below. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰ διαφυλάσσω, guard, protect. ¹¹ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹² ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹³ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁴ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹⁵ ἀφίστημι, withdraw, depart.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν 14
 Γαλιλαίαν· καὶ φήμη¹ ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου² περὶ αὐτοῦ. 15
 Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ
 πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,³ οὗ⁴ ἦν τεθραμμένος·⁵ καὶ εἰσῆλθεν, κατὰ 16
 τὸ εἰωθὸς⁶ αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ
 ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη⁷ αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου⁸ τοῦ 17
 προφήτου. Καὶ ἀναπτύξας⁹ τὸ βιβλίον, εὗρεν τὸν τόπον οὗ⁴ ἦν
 γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν¹⁰ με 18
 εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς· ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι τοὺς
 συντετριμμένους¹¹ τὴν καρδίαν· κηρύξαι αἰχμαλώτοις¹² ἄφεσιν,¹³ καὶ
 τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,¹⁴ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους¹⁵ ἐν ἀφέσει,¹³ 19
 κηρύξαι ἐνιαυτὸν¹⁶ κυρίου δεκτόν.¹⁷ Καὶ πτύξας¹⁸ τὸ βιβλίον, 20
 ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ,¹⁹ ἐκάθισεν· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ
 ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες²⁰ αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς 21
 ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ 22
 πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος
 τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός
 ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πάντως²¹ ἐρεῖτέ μοι τὴν 23

¹ φήμη, ης, ἡ, report, news. ² περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ⁶ εἰωθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁷ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁸ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁹ ἀναπτύσσω, unroll. ¹⁰ χρίω, anoint. ¹¹ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹² αἰχμαλώτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ¹³ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ¹⁴ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ¹⁵ θραύω, break in pieces, oppress. ¹⁶ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁷ δεκτός, acceptable, welcome. ¹⁸ πτύσσω, fold up, roll up. ¹⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²⁰ ἀτενίζω, gaze, stare. ²¹ πάντως, altogether, by all means.

παραβολὴν ταύτην, Ἰατρέ,¹ θεράπευσον σεαυτόν: ὅσα ἠκούσαμεν
 γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ,² ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι³ σου. 24
 Εἶπεν δέ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός⁴ ἐστὶν ἐν τῇ
 πατρίδι³ αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν 25
 ταῖς ἡμέραις Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη⁵ ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη
 τρία καὶ μῆνας⁶ ἕξ,⁷ ὥς ἐγένετο λιμὸς⁸ μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν: καὶ 26
 πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἰησίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα⁹ τῆς
 Σιδῶνος¹⁰ πρὸς γυναῖκα χήραν. Καὶ πολλοὶ λεπροὶ¹¹ ἦσαν ἐπὶ 27
 Ἐλισσαίου¹² τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ: καὶ οὐδεὶς αὐτῶν
 ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμᾶν¹³ ὁ Σύρος.¹⁴ Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες 28
 θυμοῦ¹⁵ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα, καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον 29
 αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὄφρους¹⁶ τοῦ ὄρους ἐφ'
 οὔ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι¹⁷ αὐτόν. Αὐτὸς 30
 δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

Καὶ κατήλθεν¹⁸ εἰς Καπερναοὺμ² πόλιν τῆς Γαλιλαίας: καὶ ἦν διδάσκων 31
 αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο¹⁹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, 32
 ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος 33
 ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν²⁰ φωνῇ μεγάλῃ, 34
 λέγων, Ἐα,²¹ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;²² Ἦλθες ἀπολέσαι

¹ ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ² Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ³ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁴ δεκτός, acceptable, welcome. ⁵ κλείω, shut, shut up. ⁶ μῆν, ὁ, month, certainly. ⁷ ἕξ, six, 6. ⁸ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁹ Σάρεπτα, ων, τό, Zarephath. ¹⁰ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹¹ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹² Ἐλισσαῖος, οὐ, ὁ, Elisha. ¹³ Νεεμᾶν, ὁ, Naaman. ¹⁴ Σύρος, οὐ, ὁ, Syrian man, Syrian. ¹⁵ θυμός, οὐ, ὁ, wrath, outburst of passion. ¹⁶ ὄφρυς, ὅς, ἡ, eyebrow, brow. ¹⁷ κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff. ¹⁸ κατέρχομαι, come down, go down. ¹⁹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁰ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ²¹ ἔα, ah! ha! ²² Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth.

ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ 35
 Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹ καὶ ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν² αὐτὸν τὸ
 δαιμόνιον εἰς μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν³ αὐτόν. Καὶ 36
 ἐγένετο θάμβος⁴ ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν⁵ πρὸς ἀλλήλους,
 λέγοντες, Τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει⁶
 τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἡχος⁷ 37
 περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.⁸

Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος: 38
 πενθερὰ⁹ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη¹⁰ πυρετῷ¹¹ μεγάλῳ: καὶ
 ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπιστὰς¹² ἐπάνω¹³ αὐτῆς, 39
 ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,¹¹ καὶ ἀφῆκεν αὐτήν: παραχρῆμα¹⁴ δὲ
 ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Δύνοντος¹⁵ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις¹⁶ 40
 ποικίλαις¹⁷ ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν: ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς
 χεῖρας ἐπιθεὶς ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ 41
 πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
 Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶ¹⁸ αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτόν
 εἶναι.

¹φιμώω, muzzle, silence. ²ρίπτω, throw, cast. ³βλάπτω, harm, injure. ⁴θάμβος, οὐς, τό, amazement, astonishment. ⁵συλλαλέω, talk with, discuss. ⁶ἐπιτάσσω, command, give order. ⁷ἡχος, οὐς, ὁ, noise, sound. ⁸περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁹πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ¹⁰συνέχω, hold fast, oppress. ¹¹πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹²ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹³ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁴παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁵δύνω, enter, set. ¹⁶νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁷ποικίλος, varied, manifold. ¹⁸ἔάω, permit, allow.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι 42
ἐπεζήτουν¹ αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον² αὐτόν τοῦ μὴ
πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Καὶ ταῖς ἐτέραις 43
πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: ὅτι εἰς τοῦτο
ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι³ αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον 5
τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστῶς παρὰ τὴν λίμνην⁴ Γεννησαρέτ: ⁵ καὶ 2
εἶδεν δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην: ⁴ οἱ δὲ ἄλιεῖς ⁶ ἀποβάντες⁷
ἀπ' αὐτῶν ἀπέπλυναν⁸ τὰ δίκτυα.⁹ Ἐμβὰς¹⁰ δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ 3
ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτόν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν¹¹ ὀλίγον.
Καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο¹² ⁴
λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα, Ἐπανάγαγε¹¹ εἰς τὸ βάθος,¹³ καὶ
χαλάσατε¹⁴ τὰ δίκτυα⁹ ὑμῶν εἰς ἄγραν.¹⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων 5
εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιστάτα,¹⁶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες¹⁷ οὐδὲν
ἐλάβομεν: ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω¹⁴ τὸ δίκτυον.⁹ Καὶ τοῦτο 6
ποιήσαντες, συνέκλεισαν¹⁸ πλῆθος ἰχθύων¹⁹ πολὺ: διερρήγνυτο²⁰ δὲ
τὸ δίκτυον⁹ αὐτῶν: καὶ κατένευσαν²¹ τοῖς μετόχοις²² τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ 7
πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι²³ αὐτοῖς: καὶ ἦλθον καὶ ἔπλησαν

¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἐπικεῖμαι, lie on, lie upon. ⁴ λίμνη, ἡς, ἡ, lake. ⁵ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁶ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹² παύω, cause to cease. ¹³ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹⁴ χαλάω, slacken, let down. ¹⁵ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ¹⁶ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁷ κοπιάω, toil, labor. ¹⁸ συγκλείω, shut, enclose. ¹⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²⁰ διαρρήσσω, tear asunder. ²¹ κατανέω, signal, nod. ²² μέτοχος, ου, ὁ, partaker, partner. ²³ συλλαμβάνω, take, conceive.

ἀμφότερα¹ τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι² αὐτά. Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος 8
 προσέπεσεν³ τοῖς γόνασιν⁴ Ἰησοῦ, λέγων, Ἐξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ
 ἁμαρτωλὸς εἰμι, κύριε. Θάμβος⁵ γὰρ περιέσχεν⁶ αὐτὸν καὶ πάντας 9
 τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρα⁷ τῶν ἰχθύων⁸ ἣ συνέλαβον·⁹ ὁμοίως δὲ 10
 καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς Ζεβεδαίου,¹⁰ οἳ ἦσαν κοινωνοὶ¹¹ τῷ
 Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ
 νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.¹² Καὶ καταγαγόντες¹³ τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν 11
 γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ 12
 πλήρης¹⁴ λέπρας·¹⁵ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον,
 ἐδεήθη¹⁶ αὐτοῦ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ 13
 ἐκτείνας¹⁷ τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, εἰπὼν, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ
 εὐθέως ἡ λέπρα¹⁵ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ 14
 μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν δείξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ
 προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ¹⁸ σου, καθὼς προσέταξεν¹⁹ Μωσῆς,
 εἰς μαρτύριον²⁰ αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ 15
 συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ
 τῶν ἀσθενειῶν²¹ αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν²² ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ 16
 προσευχόμενος.

¹ ἀμφότεροι, both, both of two. ² βυθίζω, sink, plunge. ³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁴ γόνυ, ατος, τό, knee. ⁵ θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ⁶ περιέχω, surround, seize. ⁷ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ⁸ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ⁹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ό, Zebedee. ¹¹ κοινωνός, οὔ, ό, partner, sharer. ¹² ζωγρέω, capture alive. ¹³ κατάγω, bring down, lead down. ¹⁴ πλήρης, full. ¹⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ¹⁶ δέομαι, ask, request. ¹⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁸ καθαρισμός, οὔ, ό, cleansing, purification. ¹⁹ προστάσσω, command, order. ²⁰ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²¹ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ²² ὑποχωρέω, withdraw, go away.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων: καὶ ἦσαν 17
καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,¹ οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ
πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ: καὶ
δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. Καὶ ἰδού, ἄνδρες φέροντες 18
ἐπὶ κλίνης² ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,³ καὶ ἐζήτουν αὐτὸν
εἰσενεγκεῖν⁴ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ: καὶ μὴ εὐρόντες ποίας 19
εἰσενέγκωσιν⁴ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,⁵ διὰ τῶν
κεράμων⁶ καθήκαν⁷ αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ⁸ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν
τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, 20
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι⁹ οἱ 21
γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, λέγοντες, Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ
βλασφημίας;¹⁰ Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός; 22
Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς¹¹ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν
πρὸς αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε⁹ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν 23
εὐκοπώτερον,¹² εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν,
Ἔγειραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ 24
ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ³
– Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἄρας τὸ κλινιδίόν⁸ σου, πορεύου εἰς τὸν
οἶκόν σου. Καὶ παραχρῆμα¹³ ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ’ ὃ 25
κατέκειτο,¹⁴ ἀπήλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ 26

¹ νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law. ² κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ³ παραλύω, relax, enfeeble. ⁴ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁵ δῶμα, τοσ, τό, house, housetop. ⁶ κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ⁷ καθίημι, let down, lower. ⁸ κλινιδιον, ου, τό, small bed, cot. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹¹ διαλογισμός, οῦ, ὁ, reasoning, questioning. ¹² εὐκοπώτερον, easier. ¹³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁴ κατέκειμαι, lie down, lie sick.

ἔκστασις¹ ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν παράδοξα² σήμερον.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξήλθεν, καὶ ἐθεάσατο³ τελώνην,⁴ ὀνόματι Λευῖν,⁵ 27
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁶ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ 28
καταλιπὼν⁷ ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐποίησεν 29
δοχὴν⁸ μεγάλην Λευῖς⁵ αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ: καὶ ἦν ὄχλος
τελωνῶν⁴ πολλύς, καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι.⁹ Καὶ 30
ἐγόγγυζον¹⁰ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁴ καὶ
ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς 31
αὐτούς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες¹¹ ἱατροῦ,¹² ἀλλ' οἱ κακῶς¹³
ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς 32
μετάνοιαν.¹⁴ Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου 33
νηστεύουσιν¹⁵ πυκνά,¹⁶ καὶ δεήσεις¹⁷ ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν
Φαρισαίων: οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 34
Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος,¹⁸ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος¹⁹ μετ' αὐτῶν
ἐστιν, ποιῆσαι νηστεύειν;¹⁵ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ 35
ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹⁹ τότε νηστεύσουσιν¹⁵ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 36
Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα²¹

¹ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ² παράδοξος, strange, wonderful. ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁵ Λευῖς, ὁ, Levi. ⁶ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ⁸ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ⁹ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁰ γογγύζω, mutter, murmur. ¹¹ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹² ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹³ κακῶς, badly, evilly. ¹⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁵ νηστεύω, fast. ¹⁶ πυκνός, frequent, numerous. ¹⁷ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁸ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ²⁰ ἀπαίρω, take away, depart. ²¹ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment.

ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει¹ ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν·² εἰ δὲ μήγε,³ καὶ τὸ
καινὸν σχίζει,⁴ καὶ τῷ παλαιῷ² οὐ συμφωνεῖ⁵ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ 37
οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον⁶ εἰς ἀσκοῦς⁷ παλαιούς·² εἰ δὲ μήγε,³ ῥήξει⁸ ὁ
νέος⁶ οἶνος τοὺς ἀσκούς,⁷ καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ⁷
ἀπολούνται. Ἀλλὰ οἶνον νέον⁶ εἰς ἀσκούς⁷ καινοὺς βλητέον,⁹ καὶ 38
ἀμφότεροι¹⁰ συντηροῦνται.¹¹ Καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν² εὐθέως θέλει 39
νέον·⁶ λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς² χρηστότερός¹² ἐστίν.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹³ διαπορεύεσθαι¹⁴ αὐτὸν διὰ τῶν 6
σπορίμων·¹⁵ καὶ ἔτιλλον¹⁶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυνας,¹⁷ καὶ
ἦσθιον, ψάχοντες¹⁸ ταῖς χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον 2
αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασιν; Καὶ 3
ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ
ἐποίησεν Δαυὶδ, ὁπότε¹⁹ ἐπείνασεν²⁰ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; 4
Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως²¹
ἔλαβεν, καὶ ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν
φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ 5
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ² παλαιός, old, ancient. ³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁴ σχίζω, split, separate. ⁵ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁶ νέος, new, young. ⁷ ἀσκός, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁹ βλητέος, must be put, that ought to be put. ¹⁰ ἀμφότεροι, both, both of two. ¹¹ συντηρέω, preserve, treasure. ¹² χρηστός, good, kind. ¹³ δευτερόπρωτος, second-first. ¹⁴ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁵ σπόριμος, grain field, sown. ¹⁶ τιλλω, pluck, pick. ¹⁷ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ¹⁸ ψάχω, rub, rub to pieces. ¹⁹ ὁπότε, when. ²⁰ πεινάω, hunger, am hungry. ²¹ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἐτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν 6
καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν
ξηρά.¹ Παρατήρουν² δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ 7
σαββάτῳ θεραπεύσει· ἵνα εὕρωσιν κατηγορίαν³ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾗδει 8
τοὺς διαλογισμοὺς⁴ αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρᾷ¹ ἔχοντι
τὴν χεῖρα, Ὑγεραι, καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. 9
Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, Ὑξεστιν τοῖς
σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι⁵ ἢ κακοποιῆσαι;⁶ Ψυχὴν σῶσαι ἢ
ἀποκτείνειν; Καὶ περιβλεψάμενος⁷ πάντας αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, 10
Ὑκτεινον⁸ τὴν χεῖρά σου. Ὁ δὲ ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθη⁹ ἡ χεὶρ
αὐτοῦ ὑγιὲς¹⁰ ὡς ἡ ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας;¹¹ καὶ 11
διελάλουν¹² πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι: 12
καὶ ἦν διανυκτερεύων¹³ ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο 13
ἡμέρα, προσεφώνησεν¹⁴ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος¹⁵ ἀπ’
αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,¹⁶ Σίμωνα δὲν καὶ 14
ὠνόμασεν¹⁶ Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ
Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,¹⁸ Ματθαῖον¹⁹ καὶ Θωμᾶν,²⁰ 15
Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,²¹ καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν,²²

¹ξηρός, dry, withered. ²παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ³κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ⁴διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁶κακοποιέω, do evil, harm. ⁷περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁸ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁰ὑγιής, whole, healthy. ¹¹ἀνοια, ας, ἡ, folly, foolishness. ¹²διαλαλέω, discuss, converse together. ¹³διανυκτερεύω, spend the whole night. ¹⁴προσφωνέω, call to, summon. ¹⁵ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁶ὀνομάζω, name, give a name to. ¹⁷Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁸Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹⁹Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ²⁰Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ²¹Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ²²ζηλωτής, οὔ, ὁ, Zealot, zealot.

Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹ ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.² 16

Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,³ καὶ ὄχλος 17

μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας

καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου⁴ Τύρου⁵ καὶ Σιδῶνος,⁶ οἱ ἦλθον

ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων⁷ αὐτῶν: καὶ οἱ 18

ὀχλούμενοι⁸ ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς 19

ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ: ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ

ἰᾶτο πάντας.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας⁹ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ 20

ἔλεγεν,

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα¹⁰ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες¹¹ νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.¹² 21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.¹³

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν 22

ἀφορίσωσιν¹⁴ ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν,¹⁵ καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν

ὡς πονηρόν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ 23

ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε:¹⁶ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ

¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerieth. ² προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ³ πεδινός, flat, level. ⁴ παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ⁵ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁶ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁷ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁸ ὀχλέω, trouble, torment. ⁹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁰ ὑμέτερος, your. ¹¹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹² χορτάζω, eat until full, be filled. ¹³ γελάω, laugh. ¹⁴ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁵ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹⁶ σκιρτάω, leap, leap for joy.

οὐρανῶ: κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε¹ τὴν παράκλησιν ὑμῶν. 24

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,² ὅτι πεινάσετε.³ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁴ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁵ καὶ κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἰπωσιν οἱ ἄνθρωποι: κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν 26

τοῖς ψευδοπροφήταις⁶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἄλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς 27

ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους⁷ ὑμῖν, 28

προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων⁸ ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί⁹ σε ἐπὶ 29

τὴν σιαγὸνα,¹⁰ πάρεχε¹¹ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ

ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα¹² μὴ κωλύσης. Παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε 30

δίδου: καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.¹³ Καὶ καθὼς θέλετε 31

ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ 32

εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ

ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῇτε 33

τοὺς ἀγαθοποιούντας¹⁴ ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ

ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν δανείζητε¹⁵ παρ' ὧν ἐλπίζετε 34

¹ ἀπέχω, received, obtain. ² ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ γελάω, laugh. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ⁷ καταράομαι, curse. ⁸ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ⁹ τύπτω, smite, beat. ¹⁰ σιαγὼν, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹¹ παρέχω, offer, afford. ¹² χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹³ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ¹⁵ δανείζω, lend, borrow.

ἀπολαβεῖν,¹ ποῖα ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς
 δανείζουσιν,² ἵνα ἀπολάβωσιν¹ τὰ ἴσα.³ Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς 35
 ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε,⁴ καὶ δανεῖζετε,² μηδὲν ἀπελπίζοντες:⁵ καὶ
 ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου:⁶ ὅτι αὐτὸς
 χρηστός⁷ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους⁸ καὶ πονηροὺς. Γίνεσθε οὖν 36
 οἰκτίρμονες,⁹ καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων⁹ ἐστίν. Καὶ μὴ 37
 κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε,¹⁰ καὶ οὐ μὴ
 καταδικασθῆτε:¹⁰ ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε: δίδοτε, καὶ 38
 δοθήσεται ὑμῖν: μέτρον¹¹ καλόν, πεπιεσμένον¹² καὶ σεσαλευμένον¹³
 καὶ ὑπερεκχυνόμενον¹⁴ δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον¹⁵ ὑμῶν. Τῷ γὰρ
 αὐτῷ μέτρῳ¹¹ ᾧ μετρεῖτε¹⁶ ἀντιμετρηθήσεται¹⁷ ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι¹⁸ δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν;¹⁹ 39
 Οὐχὶ ἀμφοτέρω²⁰ εἰς βόθυνον²¹ πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ 40
 τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ: κατηρτισμένος²² δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ
 διδάσκαλος αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος²³ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ 41
 ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν²⁴ τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;²⁵ 42
 Ἡ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ
 κάρφος²³ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου
 δοκὸν²⁴ οὐ βλέπων; Ὑποκριτά,²⁶ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν²⁴ ἐκ τοῦ

¹ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ² δανείζω, lend, borrow. ³ ἴσος, equal, identical. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ⁶ ὑψιστος, highest, most high. ⁷ χρηστός, good, kind. ⁸ ἀχάριστος, ungrateful. ⁹ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ¹⁰ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹² πιέζω, press, press down. ¹³ σαλεύω, shake, excite. ¹⁴ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ¹⁵ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁶ μετρέω, measure, estimate. ¹⁷ ἀντιμετρέω, measure in return. ¹⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁹ ὁδηγέω, lead, guide. ²⁰ ἀμφοτέρω, both, both of two. ²¹ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ²² καταρτίζω, mend, fit. ²³ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ²⁴ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ²⁵ κατανοέω, observe, understand. ²⁶ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender.

ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις¹ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος² τὸ ἐν τῷ
 ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὐ γὰρ ἐστὶν δένδρον καλὸν ποιοῦν 43
 καρπὸν σαπρὸν³· οὐδὲ δένδρον σαπρὸν³ ποιοῦν καρπὸν καλόν. 44
 Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ
 ἀκανθῶν⁴ συλλέγουσιν⁵ σύκα,⁶ οὐδὲ ἐκ βάτου⁷ τρυγῶσιν⁸ σταφυλὴν.⁹
 Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹⁰ τῆς καρδίας αὐτοῦ 45
 προφέρει¹¹ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
 θησαυροῦ¹⁰ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει¹¹ τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ
 περισσεύματος¹² τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; Πᾶς ὁ ἐρχόμενος 46
 πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω¹³
 ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος· ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, 48
 ὃς ἔσκαψεν¹⁴ καὶ ἐβάθυνεν,¹⁵ καὶ ἔθηκεν θεμέλιον¹⁶ ἐπὶ τὴν πέτραν¹⁷·
 πλημμύρας¹⁸ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν¹⁹ ὁ ποταμὸς²⁰ τῇ οἰκίᾳ
 ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι²¹ αὐτήν· τεθεμελίωτο²² γὰρ ἐπὶ τὴν
 πέτραν.¹⁷ Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ 49
 οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου¹⁶· ἢ προσέρρηξεν¹⁹
 ὁ ποταμός,²⁰ καὶ εὐθέως ἔπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα²³ τῆς οἰκίας
 ἐκείνης μέγα.

¹ διαβλέπω, see clearly, look intently. ² κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ³ σαπρός, rotten, worthless. ⁴ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁵ συλλέγω, collect, gather. ⁶ σύκον, ου, τό, fig. ⁷ βάτος, ου, ό, bath (a liquid measure). ⁸ τρυγᾶω, gather in, harvest. ⁹ σταφυλή, ης, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹⁰ θησαυρός, οὔ, ό, storehouse, treasure. ¹¹ προφέρω, bring forth, produce. ¹² περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹³ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁴ σκάπτω, dig. ¹⁵ βαθύνω, deepen, go down deep. ¹⁶ θεμέλιος, ου, ό, foundation. ¹⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁸ πλημμύρα, ας, ἡ, flood. ¹⁹ προσρήγνυμι, dash against. ²⁰ ποταμός, οὔ, ό, river, stream. ²¹ σαλεύω, shake, excite. ²² θεμελιόω, lay a foundation, found. ²³ ῥῆγμα, τος, τό, wreck, ruin.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς¹ τοῦ λαοῦ, **7**
 εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοῦμ.²

Ἐκατοντάρχου³ δὲ τινος δοῦλος κακῶς⁴ ἔχων ἔμελλεν τελευτᾶν,⁵ ὃς ἦν **2**
 αὐτῷ ἔντιμος.⁶ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν **3**
 πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ⁷
 τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δέ, παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, **4**
 παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως,⁸ λέγοντες ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει⁹
 τοῦτο: ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς **5**
 ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. Ἦδη δὲ **6**
 αὐτοῦ οὐ μακρὰν¹⁰ ἀπέχοντος¹¹ ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν ὁ
 ἐκατόνταρχος³ φίλους, λέγων αὐτῷ, Κύριε, μὴ σκύλλου:¹² οὐ γάρ
 εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην¹³ μου εἰσέλθῃς: διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν **7**
 ἡξιώσα¹⁴ πρὸς σε ἐλθεῖν: ἀλλ' εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς¹⁵ μου. **8**
 Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος,¹⁶ ἔχων ὑπ'
 ἑμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται:
 καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο,
 καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ **9**
 στραφεὶς¹⁷ τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, Λέγω ὑμῖν, οὔτε ἐν
 τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην¹⁸ πίστιν εὑρόν. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ **10**
 πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὑρόν τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.¹⁹

¹ ἀκοή, ἤς, ἦ, hearing, report. ² Καπερναοῦμ, ἦ, Capernaum. ³ ἐκατοντάρχης, centurion. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ τελευτάω, die, end. ⁶ ἔντιμος, valued, precious. ⁷ διασώζω, save, bring safely to. ⁸ σπουδαίως, with haste, diligently. ⁹ παρέχω, offer, afford. ¹⁰ μακράν, far away. ¹¹ ἀπέχω, received, obtain. ¹² σκύλλω, trouble, bother. ¹³ στέγη, ἤς, ἦ, roof, flat roof of a house. ¹⁴ ἡξιόω, consider worthy. ¹⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁶ τάσσω, arrange, appoint. ¹⁷ στρέφω, turn, am converted. ¹⁸ τοσούτος, so great, so much. ¹⁹ ὑγιαίνω, be in good health, am well.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξῆς,¹ ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναϊν·² καὶ 11
 συνεπορεύοντο³ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς 12
 δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ⁴ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο⁵ τεθνηκώς,⁶
 υἱὸς μονογενῆς⁷ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ χήρα· καὶ ὄχλος τῆς
 πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη⁸ 13
 ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖε. Καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς 14
 σοροῦ·⁹ οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, Νεανίσκε,¹⁰ σοὶ λέγω,
 ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν¹¹ ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ ἔδωκεν 15
 αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν 16
 θεόν, λέγοντες ὅτι Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι
 Ἐπεσκέψατο¹² ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξηλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν 17
 ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.¹³

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. Καὶ 18
 προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν
 πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν¹⁴
 ; Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, Ἰωάννης ὁ 20
 βαπτιστῆς¹⁵ ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
 ἄλλον προσδοκῶμεν;¹⁴ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ 21

¹ ἐξῆς, next, next in order. ² Ναϊν, ἢ, Nain. ³ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁴ πύλη, ης, ἢ, gate, porch. ⁵ ἐκκομίζω, carry out. ⁶ θνήσκω, die, am dying. ⁷ μονογενῆς, only begotten, only. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ σορός, οὔ, ἢ, coffin, bier. ¹⁰ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹¹ ἀνακαθίζω, sit up. ¹² ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹³ ἐπὶχώρος, ου, ἢ, neighboring. ¹⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁵ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer.

νόσων¹ καὶ μαστίγων² καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς
πολλοῖς ἐχαρίσατο³ τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 22
αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε: ὅτι
τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ⁴ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁵ καθαρίζονται,
κωφοὶ⁶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ 23
μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ 24
Ἰωάννου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;⁷ Κάλαμον⁸ ὑπὸ
ἀνέμου σαλευόμενον;⁹ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν 25
μαλακοῖς¹⁰ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹¹ Ἰδοὺ, οἱ ἐν ἱματισμῷ¹² ἐνδόξῳ¹³
καὶ τρυφῇ¹⁴ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις¹⁵ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί 26
ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον¹⁶
προφήτου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω 27
τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹⁷ τὴν ὁδόν
σου ἔμπροσθέν σου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς¹⁸ γυναικῶν 28
προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ¹⁹ οὐδεὶς ἐστιν: ὁ δὲ μικρότερος ἐν
τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας 29
καὶ οἱ τελῶναι²⁰ ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα²¹
Ἰωάννου: οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ²² τὴν βουλὴν²³ τοῦ θεοῦ 30

¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ² μαστίξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ³ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁵ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ θεάομαι, look at, behold. ⁸ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁹ σαλεύω, shake, excite. ¹⁰ μαλακός, soft, effeminate. ¹¹ ἡμφιέννυμι, clothe, dress. ¹² ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ¹³ ἐνδόξος, honored, glorious. ¹⁴ τρυφή, ἡς, ἡ, reveling, luxury. ¹⁵ βασιλῆος, kingly, royal. ¹⁶ περισσός, excessive, abundant. ¹⁷ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁸ γεννητός, born, begotten. ¹⁹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ²⁰ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ²¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²² νομικός, pertaining to the law. ²³ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose.

ἠθέτησαν¹ εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τίνι οὖν 31
 ὁμοιώσω² τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; 32
 Ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ³ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν⁴
 ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν⁵ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·⁶
 ἐθρηνήσαμεν⁷ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ 33
 βαπτιστῆς⁸ μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε,
 Δαιμόνιον ἔχει· ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, 34
 καὶ λέγετε, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος⁹ καὶ οἰνοπότης,¹⁰ φίλος τελωνῶν¹¹
 καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς 35
 πάντων.

Ἦρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ· καὶ 36
 εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹² Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν 37
 τῇ πόλει, ἣτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται¹³ ἐν τῇ οἰκίᾳ
 τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα¹⁴ ἀλάβαστρον¹⁵ μύρου,¹⁶ καὶ στᾶσα παρὰ 38
 τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἥρξατο βρέχειν¹⁷ τοὺς πόδας
 αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν,¹⁸ καὶ ταῖς θριξίν¹⁹ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς
 ἐξέμασσεν,²⁰ καὶ κατεφίλει²¹ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἥλειφεν²² τῷ
 μύρῳ.¹⁶ Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, 39
 Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ²³ ἡ γυνὴ ἣτις

¹ ἀθετέω, reject, annul. ² ὁμοιώω, make like, liken. ³ ἀγορά, ᾤα, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁴ προσφωνέω, call to, summon. ⁵ αὐλέω, play a flute, play the flute. ⁶ ὀρχέομαι, dance. ⁷ θρηνέω, lament, mourn. ⁸ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ φάγος, οὐ, ὁ, glutton. ¹⁰ οἰνοπότης, οὐ, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹¹ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁴ κομίζω, receive, bring. ¹⁵ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ¹⁶ μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ¹⁷ βρέχω, send rain, rain. ¹⁸ δάκρυον, οὐ, τό, teardrop, a tear. ¹⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²⁰ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ²¹ καταφίλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ²² ἀλείφω, anoint. ²³ ποταπός, what kind of? what type of?

ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστιν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 40
 πρὸς αὐτόν, Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε, εἰπέ. 41
 Δύο χρεωφειλέται¹ ἦσαν δανειστῇ² τινί: ὁ εἷς ὥφειλεν δηνάρια³
 πεντακόσια,⁴ ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.⁵ Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν 42
 ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις⁶ ἐχαρίσατο.⁷ Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον
 αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω⁸ ὅτι ὃ 43
 τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὅρθῶς⁹ ἔκρινας. Καὶ 44
 στραφεὶς¹⁰ πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν
 γυναῖκα; Εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ
 ἔδωκας: αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν¹¹ ἔβρεξέν¹² μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς
 θριξίν¹³ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξεν.¹⁴ Φίλημά¹⁵ μοι οὐκ ἔδωκας: 45
 αὕτη δέ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπεν¹⁶ καταφιλοῦσά¹⁷ μου τοὺς
 πόδας. Ἐλαίῳ¹⁸ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας: αὕτη δὲ μύρω²⁰ 46
 ἤλειψέν¹⁹ μου τοὺς πόδας. Οὗ χάριν,²¹ λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ 47
 ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ: ὃ δὲ ὀλίγον ἀφίεται,
 ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὐτῇ, Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. Καὶ 48
 ἥρξαντο οἱ συνανακείμενοι²² λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ
 ἁμαρτίας ἀφίησιν; Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου 50
 σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

¹ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ² δανειστής, ὁ, lender, creditor. ³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁴ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ⁵ πενήκοντα, fifty, 50. ⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁷ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁸ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ⁹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹² βρέχω, send rain, rain. ¹³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁴ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁵ φίλημα, τος, τό, kiss. ¹⁶ διαλείπω, stop, cease. ¹⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ ἀλείφω, anoint. ²⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²¹ χάριν, in favor of, for the pleasure of. ²² συνανάκειμαι, recline at table with.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹ καὶ αὐτὸς διώδευεν² κατὰ πόλιν καὶ κώμην, **8**
 κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: καὶ οἱ
 δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ **2**
 πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,³ Μαρία ἡ καλουμένη
 Μαгдаληνή,⁴ ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα⁵ γυνὴ **3**
 Χουζᾶ⁶ ἐπιτρόπου⁷ Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα,⁸ καὶ ἕτεραι πολλαί,
 αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Συνιόντος⁹ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων¹⁰ **4**
 πρὸς αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι **5**
 τὸν σπόρον¹¹ αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ
 τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη,¹² καὶ τὰ πετεινὰ¹³ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν
 αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,¹⁵ καὶ φυὲν¹⁶ ἐξηράνθη,¹⁷ διὰ **6**
 τὸ μὴ ἔχειν ἱκμάδα.¹⁸ Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,¹⁹ καὶ **7**
 συμφύεισαι²⁰ αἱ ἀκανθαὶ¹⁹ ἀπέπνιξαν²¹ αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς **8**
 τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν¹⁶ ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.
 Ταῦτα λέγων ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

¹ καθεξῆς, successively, in order. ² διοδεύω, travel through, go about. ³ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁴ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁶ Χουζᾶς, ᾱ, ὁ, Chuza. ⁷ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁸ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah. ⁹ σύνειμι, be with, come together. ¹⁰ ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ¹¹ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹² καταπατέω, trample under foot. ¹³ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁶ φύω, grow up, spring up. ¹⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁸ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ¹⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²⁰ συμφύω, grow at the same time. ²¹ ἀποπνίγω, choke, drown. ²² ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold.

Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς εἴη ἡ παραβολή 9
 αὕτη; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας 10
 τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν,
 καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος¹ 11
 ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα² 12
 ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα
 μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας³ οἷ, ὅταν ἀκούσωσιν, 13
 μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν⁴ οὐκ ἔχουσιν, οἱ
 πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ⁵ ἀφίστανται.⁶ Τὸ 14
 δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁷ πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ
 μεριμνῶν⁸ καὶ πλούτου⁹ καὶ ἡδονῶν¹⁰ τοῦ βίου¹¹ πορευόμενοι
 συμπνίγονται,¹² καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.¹³ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί 15
 εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον
 κατέχουσιν,¹⁴ καὶ καρποφοροῦσιν¹⁵ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹⁶ ἄψας καλύπτει¹⁷ αὐτὸν σκεύει,¹⁸ ἢ ὑποκάτω¹⁹ κλίνης 16
 τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας²¹ ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι²²
 βλέπωσιν τὸ φῶς. Οὐ γὰρ ἐστὶν κρυπτόν,²³ ὃ οὐ φανερόν²⁴ γενήσεται· 17
 οὐδὲ ἀπόκρυφον,²⁵ ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν²⁴ ἔλθῃ. 18
 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· ὅς γὰρ ἐὰν ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὅς

¹ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ² εἴτα, then, thereafter. ³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁴ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁵ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ⁶ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁷ ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁸ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁹ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹⁰ ἡδονή, ης, ἡ, pleasure, lust. ¹¹ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ τελεσφορέω, produce mature fruit. ¹⁴ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁵ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁶ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁷ καλύπτω, cover, veil. ¹⁸ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁹ ὑποκάτω, under, below. ²⁰ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ²¹ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ²² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²³ κρυπτός, hidden, secret. ²⁴ φανερός, manifest, apparent. ²⁵ ἀπόκρυφος, hidden, secret.

ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ 19

ἠδύναντο συντυχεῖν¹ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, 20

λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε

θέλοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου καὶ 21

ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ

ποιῶντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη² εἰς πλοῖον καὶ οἱ 22

μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν³ τῆς

λίμνης.⁴ Καὶ ἀνήχθησαν.⁵ Πλεόντων⁶ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν⁷ καὶ 23

κατέβη λαίλαψ⁸ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην,⁴ καὶ συνεπληροῦντο,⁹ καὶ

ἐκινδύνεον.¹⁰ Προσελθόντες δὲ διήγειραν¹¹ αὐτόν, λέγοντες, 24

Ἐπιστάτα,¹² ἐπιστάτα,¹² ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ

ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος: καὶ ἐπαύσαντο,¹³ καὶ ἐγένετο

γαλήνη.¹⁴ Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἐστὶν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ 25

ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹⁵ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ

τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει¹⁶ καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν¹⁷ αὐτῷ;

¹ συντυγχάνω, meet with, join. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵ ἀνάγω, lead up, restore. ⁶ πλέω, sail. ⁷ ἀφύπνω, fall asleep. ⁸ λαίλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ⁹ συμπληρώ, fulfill, be swamped. ¹⁰ κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹¹ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹² ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹³ παύω, cause to cease. ¹⁴ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁶ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁷ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ κατέπλευσαν¹ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,² ἣτις ἐστὶν 26
 ἀντιπέραν³ τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, 27
 ὑπήντησεν⁴ αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ
 χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,⁵ καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ
 ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.⁶ Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας,⁷ 28
 προσέπεσεν⁸ αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλη εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ,
 υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;⁹ Δέομαί¹⁰ σου, μή με βασανίσῃς.¹¹ 29
 Παρήγγειλεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ
 ἀνθρώπου: πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει¹² αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο¹³
 ἀλύσειν¹⁴ καὶ πέδαις¹⁵ φυλασσόμενος, καὶ διαρρήσων¹⁶ τὰ δεσμὰ¹⁷
 ἡλαύνετο¹⁸ ὑπὸ τοῦ δαίμονος¹⁹ εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησεν δὲ 30
 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι ἐστὶν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπεν, Λεγεών,²⁰
 ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ 31
 ἐπιτάξῃ²¹ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον²² ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη²³ 32
 χοίρων²⁴ ἱκανῶν βοσκομένων²⁵ ἐν τῷ ὄρει: καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα
 ἐπιτρέψῃ²⁶ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν²⁶ αὐτοῖς. 33
 Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς
 χοίρους:²⁴ καὶ ὥρμησεν²⁷ ἡ ἀγέλη²³ κατὰ τοῦ κρημνοῦ²⁸ εἰς τὴν λίμνην,
 καὶ ἀπεπνίγη.³⁰ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες²⁵ τὸ γεγεννημένον ἔφυγον, 34

¹ καταπλέω, sail down. ² Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ³ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁵ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ⁶ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁷ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁸ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁹ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁰ δέομαι, ask, request. ¹¹ βασανίζω, torment, torture. ¹² συναρπάζω, seize, drag away. ¹³ δεσμέω, bind. ¹⁴ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁵ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁶ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁷ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ¹⁸ ἐλαύνω, drive or push, row. ¹⁹ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²⁰ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ²¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ²² ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ²³ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²⁴ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²⁵ βόσκω, feed. ²⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ²⁸ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ²⁹ λίμνη, ης, ἡ, lake. ³⁰ ἀποπνίγω, choke, drown.

καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν 35
 τὸ γεγονός: καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν
 ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον¹ καὶ
 σωφρονούντα,² παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ: καὶ ἐφοβήθησαν. 36
 Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.³ Καὶ 37
 ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου⁴ τῶν Γαδαρηνῶν⁵
 ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνέιχοντο:⁶ αὐτὸς δὲ ἐμβὰς⁷
 εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο⁸ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ 38
 ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς
 λέγων, Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ⁹ ὅσα ἐποίησέν σοι 39
 ὁ θεός. Καὶ ἀπῆλθεν, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο¹⁰ αὐτὸν ὁ ὄχλος: 40
 ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες¹¹ αὐτόν. Καὶ ἰδού, ἦλθεν ἀνὴρ ὃν 41
 ὄνομα Ἰάειρος,¹² καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν, καὶ
 πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς
 τὸν οἶκον αὐτοῦ: ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς¹³ ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, 42
 καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον¹⁴
 αὐτόν.

¹ ἱματίζω, dress, clothe. ² σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ δέομαι, ask, request. ⁹ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁰ ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ¹¹ προσδοκάω, wait for, look for. ¹² Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ¹³ μονογενής, only begotten, only. ¹⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly.

Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει¹ αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἣτις ἰατροῖς² 43
 προσαναλώσασα³ ὅλον τὸν βίον⁴ οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς
 θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὀπισθεν,⁵ ἥψατο τοῦ κρασπέδου⁶ τοῦ 44
 ἱματίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα⁷ ἔστη ἡ ῥύσις¹ τοῦ αἵματος αὐτῆς. 45
 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ἀρνούμενων δὲ πάντων,
 εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα,⁸ οἱ ὄχλοι συνέχουσιν⁹
 σε καὶ ἀποθλίβουσιν,¹⁰ καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 46
 εἶπεν, Ἦψατό μού τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύνάμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ.
 Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,¹¹ τρέμουσα¹² ἦλθεν, καὶ 47
 προσπεσοῦσα¹³ αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν¹⁴ ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ
 ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, 48
 Θάρσει,¹⁵ θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.
 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου,¹⁶ λέγων 49
 αὐτῷ ὅτι Τέθνηκεν¹⁷ ἡ θυγάτηρ σου· μὴ σκύλλε¹⁸ τὸν διδάσκαλον. Ὁ 50
 δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ φοβοῦ· μόνον
 πίστευε, καὶ σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν 51
 εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν
 πατέρα τῆς παιδὸς¹⁹ καὶ τὴν μητέρα. Ἐκλαιοι δὲ πάντες, καὶ 52
 ἐκόπτοντο²⁰ αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ

¹ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ² ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ³ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ⁴ βίος, οὔ, ὁ, life, manner of life. ⁵ ὀπισθεν, behind, after. ⁶ κράσπεδον, οὔ, τό, border, tassel. ⁷ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁸ ἐπιστάτης, οὔ, ὁ, chief, commander. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon. ¹¹ λανθάνω, escape notice, am hidden. ¹² τρέμω, tremble, am afraid. ¹³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁴ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁵ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁶ ἀρχισυνάγωγος, οὔ, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁷ θνήσκω, die, am dying. ¹⁸ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁰ κόπτω, strike, smite.

καθεύδει.¹ Καὶ κατεγέλων² αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ 53
 ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν
 λέγων, Ἦ παῖς,³ ἐγείρου. Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ 55
 ἀνέστη παραχρῆμα:⁴ καὶ διέταξεν⁵ αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. Καὶ 56
 ἐξέστησαν⁶ οἱ γονεῖς⁷ αὐτῆς: ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν
 τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος⁸ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν 9
 ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους⁹ θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν 2
 αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς
 ἀσθενοῦντας. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν: 3
 μήτε ράβδους,¹⁰ μήτε πήραν,¹¹ μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον,¹² μήτε
 ἀνὰ¹³ δύο χιτῶνας¹⁴ ἔχειν. Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε, 4
 καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι 5
 ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν κονιορτὸν¹⁵ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν
 ἀποτινάξατε¹⁶ εἰς μαρτύριον¹⁷ ἐπ' αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο 6
 κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.¹⁸

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹⁹ τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα: καὶ 7
 διηπόρει,²⁰ διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ
 νεκρῶν: ὑπὸ τινων δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη: ἄλλων δὲ ὅτι Προφῆτης εἷς 8

¹ καθεύδω, sleep. ² καταγελᾶω, deride, ridicule. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁵ διατάσσω, command, give orders to. ⁶ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁷ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁸ συγκαλέω, call together. ⁹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁰ ράβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹¹ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹³ ἀνά, upwards, upon. ¹⁴ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁵ κονιορτός, οῦ, ὁ, dust. ¹⁶ ἀποτινάσσω, shake off. ¹⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁸ πανταχοῦ, everywhere. ¹⁹ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ²⁰ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss.

τῶν ἀρχαίων¹ ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης, Ἰωάννην ἐγὼ 9
ἀπεκεφάλισα·² τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ
ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο³ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ 10
παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν⁴ κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον
πόλεως καλουμένης Βηθσαιδάν.⁵ Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν 11
αὐτῷ· καὶ δεξάμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ
θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας⁶ ἰᾶτο. Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο 12
κλίνειν·⁷ προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν
ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ⁸ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς
καταλύσωσιν,⁹ καὶ εὔρωσιν ἐπισιτισμόν·¹⁰ ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ
ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον, 13
Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες¹¹ δύο, εἰ μήτι¹²
πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.
Ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι.¹⁴ Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς 14
μαθητὰς αὐτοῦ, Κατακλίνατε¹⁵ αὐτοὺς κλισίας¹⁶ ἀνὰ¹⁷ πεντήκοντα.¹⁸ 15
Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν¹⁹ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε 16
ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹¹ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν
αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,²⁰ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι²¹ τῷ

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² ἀποκεφαλίζω, behead. ³ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ⁴ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ⁵ Βηθσαιδὰ, ἡ, Bethsaida. ⁶ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ⁸ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁹ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁰ ἐπισιτισμός, οὔ, ὁ, provisions, provision. ¹¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁴ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁵ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁶ κλισία, ας, ἡ, group of people eating together. ¹⁷ ἀνά, upwards, upon. ¹⁸ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²⁰ κατακλάω, break in pieces. ²¹ παρατίθημι, set before, entrust.

ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν¹ πάντες· καὶ ἦρθη τὸ 17
περισεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων,² κόφινοι³ δώδεκα.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας,⁴ συνῆσαν⁵ 18
αὐτῷ οἱ μαθηταί· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων, Τίνα με λέγουσιν
οἱ ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν·⁶ 19
ἄλλοι δὲ Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ὅτι Προφήτης τις τῶν ἀρχαίων⁷ ἀνέστη. 20
Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
Πέτρος εἶπεν, Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς 21
παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ 22
ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁸ ἀπὸ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι,
καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει 23
ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω⁹ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 24
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν
ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται¹⁰ ἄνθρωπος, κερδήσας¹¹ 25
τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτόν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;¹² Ὃς γὰρ ἂν 26
ἐπαισχυνθῇ¹³ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται,¹³ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ
τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,¹⁴ εἰσὶν τινες τῶν ὧδε 27

¹χορτάζω, eat until full, be filled. ²κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ³κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ⁴καταμόνας, alone, apart. ⁵σύνειμι, be with, come together. ⁶βαπτιστής, ου, ό, baptist, baptizer. ⁷ἀρχαίος, old, ancient. ⁸ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁹ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁰ὠφελέω, profit, help. ¹¹κερδαίνω, gain, win. ¹²ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹³ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹⁴ἀληθῶς, truly, really.

ἐστῶτων, οἳ οὐ μὴ γεύσωνται¹ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσεί ἡμέραι ὀκτώ,² καὶ 28
παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος
προσεύχασθαι. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ εἶδος³ τοῦ 29
προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς⁴ αὐτοῦ λευκὸς
ἐξαστράπτων.⁵ Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο συνελάλουν⁶ αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν 30
Μωσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ ὁφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον⁷ αὐτοῦ ἣν 31
ἔμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλὴμ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ 32
ἦσαν βεβαρημένοι⁸ ὕπνω·⁹ διαγρηγορήσαντες¹⁰ δὲ εἶδον τὴν δόξαν
αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας¹¹ αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, ἐν 33
τῷ διαχωρίζεσθαι¹² αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
Ἐπιστάτα,¹³ καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς¹⁴
τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν Μωσῆ, καὶ μίαν Ἡλίας· μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. 34
Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίασεν¹⁵ αὐτούς·
ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. Καὶ φωνὴ 35
ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός·
αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, εὐρέθη ὁ Ἰησοῦς 36
μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν,¹⁶ καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς
ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑώρακασιν.

¹ γεύομαι, taste, experience. ² ὀκτώ, eight, 8. ³ εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ⁴ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ⁵ ἐξαστράπτω, flash like lightning. ⁶ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁷ ἔξοδος, ου, ἡ, departure, exodus. ⁸ βαρέω, burden, weigh down. ⁹ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁰ διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ¹¹ συνίστημι, commend (transitive), stand with. ¹² διαχωρίζομαι, separate myself from, part from. ¹³ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁴ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁵ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁶ σιγάω, be silent, become silent.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς¹ ἡμέρᾳ, κατελθόντων² αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, 37
 συνήντησεν³ αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 38
 ἀνεβόησεν,⁴ λέγων, Διδάσκαλε, δέομαί⁵ σου, ἐπίβλεψαι⁶ ἐπὶ τὸν υἱόν
 μου, ὅτι μονογενὴς⁷ ἐστίν μοι: καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ 39
 ἑξαίφνης⁸ κράζει, καὶ σπαράσσει⁹ αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ,¹⁰ καὶ μόγις¹¹
 ἀποχωρεῖ¹² ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον¹³ αὐτόν. Καὶ ἐδεήθη⁵ τῶν μαθητῶν 40
 σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 41
 Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ¹⁴ γενεὰ ἄπιστος¹⁵ καὶ διεστραμμένη,¹⁶ ἕως πότε¹⁷
 ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹⁸ ὑμῶν; Προσάγαγε¹⁹ τὸν υἱόν σου
 ὧδε. Ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν²⁰ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ 42
 συνεσπάραξεν:²¹ ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
 καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα,²² καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. 43
 Ἐξεπλήσσοντο²³ δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι²⁴ τοῦ θεοῦ.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους 44
 τούτους: ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
 ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἠγνόουν²⁵ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν 45
 παρακεκαλυμμένον²⁶ ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται²⁷ αὐτό: καὶ
 ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

¹ ἐξῆς, next, next in order. ² κατέρχομαι, come down, go down. ³ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁴ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁵ δέομαι, ask, request. ⁶ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ⁷ μονογενής, only begotten, only. ⁸ ἑξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁹ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁰ ἀφρός, οὐ, ὁ, foam, foaming. ¹¹ μόγις, hardly, scarcely. ¹² ἀποχωρέω, go away, depart. ¹³ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁴ ὦ, Oh! omega. ¹⁵ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁶ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁷ πότε, when? at what time? ¹⁸ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁹ προσάγω, bring (forward), approach. ²⁰ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²¹ συσπαράσσω, convulse. ²² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁴ μεγαλειότης, ἡ, splendor, magnificence. ²⁵ ἄγνοέω, not know, be unaware. ²⁶ παρακαλύπτω, hide, conceal. ²⁷ αἰσθάνομαι, notice, perceive.

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς¹ ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ δὲ 46
 Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν¹ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος²
 παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῶ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν δέξηται 48
 τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται: καὶ ὅς ἐὰν ἐμὲ
 δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με: ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν
 ὑμῖν ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,³ εἶδομέν τινα ἐπὶ τῷ 49
 ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια: καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ
 ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε: 50
 ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι⁴ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως⁵ αὐτοῦ, 51
 καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν⁶ τοῦ πορεύεσθαι εἰς
 Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: καὶ 52
 πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν,⁷ ὥστε ἐτοιμάσαι αὐτῷ.
 Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς 53
 Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης 54
 εἶπον, Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
 ἀναλῶσαι⁸ αὐτούς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν; Στραφεῖς⁹ δὲ ἐπετίμησεν 55
 αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Οὐκ οἴδατε οἷον¹⁰ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς: ὁ γὰρ υἱὸς 56

¹ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ² ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ³ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁴ συμπληρῶ, fulfill, be swamped. ⁵ ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ⁶ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁷ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁸ ἀναλίσκω, destroy, consume. ⁹ στρέφω, turn, am converted. ¹⁰ οἷος, such as, of what kind.

τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι.

Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, 57

Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 58

Αἱ ἀλώπεκες¹ φωλεοὺς² ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ³ τοῦ οὐρανοῦ

κατασκηνώσεις·⁴ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν

κλίνει.⁵ Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολουθεῖ μοι. Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, 59

ἐπίτρεψόν⁶ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι⁷ τὸν πατέρα μου. Εἶπεν δὲ 60

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι⁷ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ

δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε⁸ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, 61

Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν⁶ μοι ἀποτάξασθαι⁹

τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, 62

ἐπιβαλὼν¹⁰ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,¹¹ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω,

εὐθετός¹² ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν¹³ ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἐβδομήκοντα,¹⁴ καὶ 10

ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνά¹⁵ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν

καὶ τόπον οὗ¹⁶ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, Ὁ 2

μὲν θερισμὸς¹⁷ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹⁸ ὀλίγοι· δεήθητε¹⁹ οὖν τοῦ κυρίου

τοῦ θερισμοῦ,¹⁷ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹⁸ εἰς τὸν θερισμὸν¹⁷ αὐτοῦ. 3

¹ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ² φωλεός, οὔ, ὁ, den, hole. ³ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁴ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ⁵ κλίνω, cause to bend, bow. ⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁷ θάπτω, bury. ⁸ διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ⁹ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹⁰ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹¹ ἄροτρον, ου, τό, plow. ¹² εὐθετος, useful, fit. ¹³ ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ¹⁴ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ¹⁵ ἀνά, upwards, upon. ¹⁶ οὔ, where, when. ¹⁷ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁸ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁹ δέομαι, ask, request.

Ἵπάγετε: ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας¹ ἐν μέσῳ λύκων.² 4
 Μὴ βαστάζετε βαλάντιον,³ μὴ πήραν,⁴ μηδὲ ὑποδήματα:⁵ καὶ
 μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, 5
 πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. Καὶ ἐὰν ἦ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, 6
 ἐπαναπαύσεται⁶ ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν: εἰ δὲ μήγε,⁷ ἐφ' ὑμᾶς
 ἀνακάμψει.⁸ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ 7
 παρ' αὐτῶν: ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης⁹ τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ
 μεταβαίνετε¹⁰ ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, 8
 καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα¹¹ ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε 9
 τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, Ἦγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται 10
 ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας¹² αὐτῆς εἶπατε, Καὶ τὸν κονιορτὸν 11
 τὸν κολληθέντα¹⁴ ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν ἀπομασσόμεθα¹⁵ ὑμῖν:
 πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 12
 Λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις¹⁶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον¹⁷ ἔσται, ἢ
 τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαὶ σοι, Χοραζίν,¹⁸ οὐαὶ σοι, Βηθσαιδᾶ:¹⁹ ὅτι εἰ ἐν 13
 Τύρῳ²⁰ καὶ Σιδῶνι²¹ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
 πάλαι²² ἂν ἐν σάκκῳ²³ καὶ σποδῷ²⁴ καθήμεναι μετενόησαν. Πλὴν 14
 Τύρῳ²⁰ καὶ Σιδῶνι²¹ ἀνεκτότερον¹⁷ ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, 15
 Καπερναούμ,²⁵ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,²⁶ ἕως Ἄδου²⁷

¹ ἄρην, ἄρνός, ὁ, lamb. ² λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ³ βαλλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ⁴ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁶ ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ⁷ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁸ ἀνακάμπτω, turn back, return. ⁹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁰ μεταβαίνω, depart, leave. ¹¹ παρατίθημι, set before, entrust. ¹² πλατεία, ας, ἡ, street. ¹³ κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ¹⁴ κολλάω, glue, cleave. ¹⁵ ἀπομάσσω, wipe off. ¹⁶ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁷ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁸ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ¹⁹ Βηθσαιδᾶ, ἡ, Bethsaida. ²⁰ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²¹ Σιδών, ὠνος, ἡ, Sidon. ²² πάλαι, long ago, of old. ²³ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ²⁴ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ²⁵ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ²⁶ ὑψόω, lift up, exalt. ²⁷ Ἄδης, ου, ὁ, Hades.

καταβιβασθήσῃ.¹ Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν² ὑμᾶς 16
ἐμὲ ἀθετεῖ·² ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν² ἀθετεῖ² τὸν ἀποστείλαντά με.

Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα³ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, Κύριε, καὶ τὰ 17
δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, 18
Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν⁴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. 19
Ἰδού, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν⁵ ἐπάνω⁶ ὄφεων⁷ καὶ
σκορπίων,⁸ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὐδὲν ὑμᾶς
οὐ μὴ ἀδικήσῃ. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν 20
ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς
οὐρανοῖς.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο⁹ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, 21
Ἐξομολογούμαι¹⁰ σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
ἀπέκρυψας¹¹ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν¹² καὶ συνετῶν,¹³ καὶ ἀπεκάλυψας
αὐτὰ νηπίοις.¹⁴ Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹⁵ ἔμπροσθέν
σου. Καὶ στραφεὶς¹⁶ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα μοι παρεδόθη 22
ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστὶν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ
πατήρ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς
ἀποκαλύψαι. Καὶ στραφεὶς¹⁶ πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν, 23
Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι 24

¹ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ² ἀθετέω, reject, annul. ³ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ⁴ ἀστραπή, ἤς, ἡ, lightning, brightness. ⁵ πατέω, tread or tread under foot, tread. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁸ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ⁹ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁰ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹¹ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹² σοφός, wise. ¹³ συνετός, intelligent, clever. ¹⁴ νήπιος, infant, child. ¹⁵ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁶ στρέφω, turn, am converted.

πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Καὶ ἰδού, νομικός¹ τις ἀνέστη, ἐκπειράζων² αὐτόν, καὶ λέγων, 25
 Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ εἶπεν 26
 πρὸς αὐτόν, Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ 27
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς
 καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος⁴ σου,
 καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁵ σου· καὶ τὸν πλησίον⁶ σου ὡς σεαυτόν. 28
 Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὅρθῶς⁷ ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ, καὶ ζήση. Ὁ δὲ 29
 θέλων δικαιοῦν ἑαυτόν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ τίς ἐστίν μου
 πλησίον;⁶ Ὑπολαβὼν⁸ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν 30
 ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ λησταῖς⁹ περιέπεσεν,¹⁰ οἱ καὶ
 ἐκδύσαντες¹¹ αὐτόν καὶ πληγὰς¹² ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες
 ἡμιθανῆ¹³ τυγχάνοντα.¹⁴ Κατὰ συγκυρίαν¹⁵ δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν 31
 ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ· καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρήλθεν.¹⁶ Ὅμοίως δὲ καὶ 32
 Λευῖτης¹⁷ γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρήλθεν.¹⁶
 Σαμαρεῖτης¹⁸ δὲ τις ὁδεύων¹⁹ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτόν 33
 ἐσπλαγχνίσθη,²⁰ καὶ προσελθὼν κατέδησεν²¹ τὰ τραύματα²² αὐτοῦ, 34
 ἐπιχέων²³ ἔλαιον²⁴ καὶ οἶνον· ἐπιβιάσας²⁵ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον

¹νομικός, pertaining to the law. ²ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ³κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ἰσχύς, ὕος, ἦ, strength, power. ⁵διάνοια, ας, ἦ, mind, understanding. ⁶πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁸ὑπολαμβάνω, take up, receive. ⁹ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰περιπίπτω, fall in with, strike. ¹¹ἐκδύω, take off, put off. ¹²πληγή, ἦς, ἦ, blow, wound. ¹³ἡμιθανής, half dead. ¹⁴τυγχάνω, obtain, happen. ¹⁵συγκυρία, ας, ἦ, coincidence, chance. ¹⁶ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ¹⁷Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ¹⁸Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁹ὁδεύω, go, travel. ²⁰σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²¹καταδέω, bind up, bandage. ²²τραῦμα, τος, τό, wound. ²³ἐπιχέω, pour over, pour on. ²⁴ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ²⁵ἐπιβιάζω, put on, place upon.

κτῆνος,¹ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,² καὶ ἐπεμελήθη³ αὐτοῦ. Καὶ 35
 ἐπὶ τὴν αὔριον⁴ ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια⁵ ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ,⁶
 καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι⁷ αὐτοῦ: καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσης,⁸
 ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί⁸ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν 36
 πλησίον⁹ δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος¹⁰ εἰς τοὺς ληστάς;¹¹ Ὁ 37
 δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
 Πορεύου, καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην 38
 τινά: γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα¹² ὑπεδέξατο¹³ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον
 αὐτῆς. Καὶ τῇδε¹⁴ ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἥ καὶ 39
 παρακαθίσασα¹⁵ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουεν τὸν λόγον
 αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα¹² περιεσπᾶτο¹⁶ περὶ πολλήν διακονίαν: 40
 ἐπιστᾶσα¹⁷ δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει¹⁸ σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ μου μόνην με
 κατέλειπεν¹⁹ διακονεῖν; Εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται.²⁰ 41
 Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα,¹² Μάρθα,¹² μεριμνᾷς²¹
 καὶ τυρβάζῃ²² περὶ πολλά: ἐνὸς δέ ἐστιν χρεία: Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν 42
 μερίδα²³ ἐξελέξατο,²⁴ ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται²⁵ ἀπ' αὐτῆς.

¹ κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ² πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ³ ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ⁴ αὔριον, tomorrow. ⁵ δηνάριον, ου, ό, denarius. ⁶ πανδοχεύς, έως, ό, innkeeper. ⁷ προσδαπανάω, spend in addition. ⁸ ἐπανέρχομαι, return, come back again. ⁹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁰ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹¹ ληστής, οὔ, ό, robber, brigand. ¹² Μάρθα, ας, ή, Martha. ¹³ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹⁴ ὅδε, this (here), this here. ¹⁵ παρακαθίζω, sit down beside. ¹⁶ περιεσπᾶω, distract, trouble greatly. ¹⁷ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁸ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁹ καταλείπω, leave, leave behind. ²⁰ συναντιλαμβάνομαι, help, assist. ²¹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ²² τυρβάζω, agitate or disturb in mind. ²³ μερίς, ίδος, ή, part, portion. ²⁴ ἐκλέγομαι, choose, elect. ²⁵ ἀφαιρέω, take away, smite off.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὥς **11**

ἐπαύσατο,¹ εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε, δίδαξον
 ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς
 αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ **2**
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.
 Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον **3**
 ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον² δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς **4**
 ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ
 εἰσενέγκῃς³ ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,⁴ ἀλλὰ ῥύσαι⁵ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ
 πονηροῦ.

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς **5**
 αὐτὸν μεσονυκτίου,⁶ καὶ εἴπη αὐτῷ, Φίλε, χρῆσόν⁷ μοι τρεῖς ἄρτους, **6**
 ἐπειδὴ⁸ φίλος παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω⁹
 αὐτῷ: κακείνος¹⁰ ἔσωθεν¹¹ ἀποκριθεὶς εἶπη, Μὴ μοι κόπους¹² πάρεχε:¹³ **7**
 ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,¹⁴ καὶ τὰ παιδιά μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην
 εἰσίν: οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει **8**
 αὐτῷ ἀναστάς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διὰ γε¹⁶ τὴν ἀναίδειαν¹⁷
 αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον χρήζει.¹⁸ Καγὼ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, **9**
 καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε: κρούετε,¹⁹ καὶ
 ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει: καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει: **10**

¹ παύω, cause to cease. ² ἐπιούσιος, for today, daily. ³ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁴ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁵ ῥύομαι, rescue, save.
⁶ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ⁷ χρᾶω, lend. ⁸ ἐπειδὴ, since, because. ⁹ παρατίθηναι, set before, entrust. ¹⁰ κακείνος, and he, and she. ¹¹ ἔσωθεν, from within, within. ¹² κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ¹³ παρέχω, offer, afford. ¹⁴ κλείω, shut, shut up. ¹⁵ κοίτη, ἡς, ἡ, bed, sexual promiscuity. ¹⁶ γέ, indeed, at least. ¹⁷ ἀναίδεια, ας, ἡ, shamelessness, shameless persistence. ¹⁸ χρήζω, need, have need of. ¹⁹ κρούω, knock, strike.

καὶ τῷ κρούοντι¹ ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ 11
 υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει² αὐτῷ; Ἡ καὶ ἰχθύν,³ μὴ ἀντί⁴ ἰχθύος³
 ὄφιν⁵ ἐπιδώσει² αὐτῷ; Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὥσόν,⁶ μὴ ἐπιδώσει² αὐτῷ 12
 σκορπίον;⁷ Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε δόματα⁸ ἀγαθὰ 13
 διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει
 πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.⁹ Ἐγένετο δέ, τοῦ 14
 δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός:⁹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. 15
 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Ἐν Βεελζεβούλ¹⁰ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ 16
 ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα¹¹ εἶπεν 17
 αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα¹² ἐρημοῦται:¹³ καὶ
 οἶκος ἐπὶ οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,¹² 18
 πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Ὅτι λέγετε, Ἐν Βεελζεβούλ¹⁰
 ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ¹⁰ ἐκβάλλω τὰ 19
 δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταὶ¹⁴ ὑμῶν
 αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ¹⁵ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα 20
 ἔφθασεν¹⁶ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς 21
 καθωπλισμένος¹⁷ φυλάσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,¹⁸ ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ
 ὑπάρχοντα αὐτοῦ: ἐπὰν¹⁹ δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθῶν²⁰ νικήσῃ 22

¹ κρούω, knock, strike. ² ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ³ ἰχθύς, ὄψ, ὁ, fish. ⁴ ἀντί, instead of, in place of. ⁵ ὄφιν, εὐς, ὁ, snake, serpent. ⁶ ὥσόν, οὐ, τό, egg. ⁷ σκορπίος, οὐ, ὁ, scorpion. ⁸ δόμα, τος, τό, present, gift. ⁹ κωφός, deaf, dumb. ¹⁰ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebub. ¹¹ διανοήματα, τος, τό, thought, reasoning. ¹² διαμερίζω, divide, distribute. ¹³ ἐρημόω, destroy, strip. ¹⁴ κριτής, οὐ, ὁ, judge. ¹⁵ δάκτυλος, οὐ, ὁ, finger. ¹⁶ φθάνω, come before another, anticipate. ¹⁷ καθωπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ¹⁸ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁹ ἐπὰν, when, as soon as. ²⁰ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach.

αὐτόν, τὴν πανοπλίαν¹ αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ἣ ἐπεποιθεί, καὶ τὰ σκῦλα²
αὐτοῦ διαδίδωσιν.³ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν· καὶ ὁ μὴ 23
συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.⁴ Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ 24
ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων⁵ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν·
καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει, Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν⁷ ἐξῆλθον.
Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον⁸ καὶ κεκοσμημένον.⁹ Τότε 25
πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
ἐαυτοῦ, καὶ ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ
ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα¹⁰ τῶν πρώτων.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά¹¹ τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ 27
ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία¹² ἣ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ
οὓς ἐθήλασας.¹⁴ Αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενοῦνγε¹⁵ μακάριοι οἱ ἀκούοντες 28
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμένων¹⁶ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά 29
ἐστίν· σημεῖον ἐπιζητεῖ,¹⁷ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ¹⁸ τοῦ προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς¹⁸ σημεῖον 30
τοῖς Νινευίταις,¹⁹ οὕτως²⁰ ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ
ταύτῃ. Βασίλισσα²¹ νότου²² ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν 31
ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ²³ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν

¹ πανοπλία, ας, ἡ, full armor, complete armor. ² σκῦλον, ου, τό, booty, spoils. ³ διαδίδωμι, distribute, give. ⁴ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁵ ἀνυδρος, waterless, dry. ⁶ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ⁷ ὅθεν, from where, from which. ⁸ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ⁹ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁰ χείρων, worse. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹³ μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ¹⁴ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁵ μενοῦνγε, on the contrary, indeed. ¹⁶ ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ¹⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁸ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹⁹ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ²⁰ οὕτως, thus, so. ²¹ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ²² νότος, ου, ὁ, south wind, south. ²³ κατακρίνω, condemn.

περάτων¹ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,² καὶ ἰδοῦ, πλείον
 Σολομῶνος² ὧδε. Ἄνδρες Νινευῖ³ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ³²
 τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν⁴ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ
 κήρυγμα⁵ Ἰωνᾶ,⁶ καὶ ἰδοῦ, πλείον Ἰωνᾶ⁶ ὧδε.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον⁷ ἄψας εἰς κρύπτῃν⁸ τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,⁹ 33
 ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹⁰ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι¹¹ τὸ φέγγος¹² βλέπωσιν.
 Ὁ λύχνος⁷ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός 34
 σου ἀπλοῦς¹³ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν¹⁴ ἐστίν: ἐπὰν¹⁵ δὲ
 πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.¹⁶ Σκόπει¹⁷ οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ 35
 ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν,¹⁴ μὴ ἔχον τι 36
 μέρος σκοτεινόν,¹⁶ ἔσται φωτεινὸν¹⁴ ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος⁷ τῇ
 ἀστραπῇ¹⁸ φωτίζη¹⁹ σε.

Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ²⁰ παρ' 37
 αὐτῷ: εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.²¹ Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι 38
 οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.²² Εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς 39
 αὐτόν, Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν²³ τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ
 πίνακος²⁴ καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν²⁵ ὑμῶν γέμει²⁶ ἀρπαγῆς²⁷ καὶ
 πονηρίας.²⁸ Ἄφρονες,²⁹ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν²³ καὶ τὸ ἔσωθεν²⁵ 40

¹ πέρασ, ατος, τό, limit, end. ² Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ³ Νινευῖ, ἡ, Nineveh. ⁴ κατακρίνω, condemn. ⁵ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁶ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ⁷ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁸ κρύπτῃ, ης, ἡ, dark and hidden place, cellar. ⁹ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁰ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹² φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹³ ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁴ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁵ ἐπὰν, when, as soon as. ¹⁶ σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹⁷ σκοπέω, look at, contemplate. ¹⁸ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁹ φωτίζω, give light, enlighten. ²⁰ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ²¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ²² ἄριστον, ου, τό, breakfast. ²³ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ²⁴ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²⁵ ἔσωθεν, from within, within. ²⁶ γέμω, fill, am full of. ²⁷ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ²⁸ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ²⁹ ἄφρων, foolish, senseless.

ἐποίησεν; Πλὴν τὰ ἐνόντα¹ δότε ἐλεημοσύνην·² καὶ ἰδού, πάντα 41
καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν.

Ἄλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε³ τὸ ἡδύοσμον⁴ καὶ 42
τὸ πήγανον⁵ καὶ πᾶν λάχανον,⁶ καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν
ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κακεῖνα⁷ μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ 43
ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν⁸ ἐν ταῖς
συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμούς⁹ ἐν ταῖς ἀγοραῖς.¹⁰ Οὐαὶ ὑμῖν, 44
γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹¹ ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ
ἄδηλα,¹² καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω¹³ οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν¹⁴ λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων 45
καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.¹⁵ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς¹⁴ οὐαί, ὅτι 46
φορτίζετε¹⁶ τοὺς ἀνθρώπους φορτία¹⁷ δυσβάστακτα,¹⁸ καὶ αὐτοὶ ἐνὶ
τῶν δακτύλων¹⁹ ὑμῶν οὐ προσψαύετε²⁰ τοῖς φορτίοις.¹⁷ Οὐαὶ ὑμῖν, 47
ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν
ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε²¹ τοῖς ἔργοις 48
τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ
οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ 49
εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ

¹ ἐνεμι, be in, within. ² ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ³ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁴ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ⁵ πήγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ⁶ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁷ κακεῖνος, and he, and she. ⁸ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁹ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹⁰ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹¹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² ἄδηλος, unseen, indistinct. ¹³ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁴ νομικός, pertaining to the law. ¹⁵ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹⁶ φορτίζω, load, burden. ¹⁷ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁸ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²⁰ προσψάύω, touch, touch lightly. ²¹ συνευδοκέω, consent, approve.

αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν·¹ ἵνα ἐκζητηθῇ² τὸ αἷμα 50
 πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς³ κόσμου ἀπὸ
 τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ ἕως τοῦ αἵματος 51
 Ζαχαρίου⁴ τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ⁵ τοῦ θυσιαστηρίου⁶ καὶ τοῦ οἴκου.
 Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται² ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν 52
 τοῖς νομικοῖς,⁷ ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα⁸ τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ
 εἰσῆλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 53
 Φαρισαῖοι δεινῶς⁹ ἐνέχειν,¹⁰ καὶ ἀποστοματίζειν¹¹ αὐτὸν περὶ
 πλειόνων, ἐνεδρεύοντες¹² αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαι¹³ τι ἐκ τοῦ 54
 στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁴ αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεῖσάν¹⁵ τῶν μυριάδων¹⁶ τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν¹⁷ 12
 ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον,
 Προσέχετε¹⁸ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁹ τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν
 ὑπόκρισις.²⁰ Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον²¹ ἐστὶν ὃ οὐκ 2
 ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν²² ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἄνθ'²³ ὧν ὅσα 3
 ἐν τῇ σκοτίᾳ²⁴ εἶπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὐς
 ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις,²⁵ κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.²⁶ 4

¹ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ² ἐκζητέω, seek out, inquire. ³ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ μεταξὺ, between, after. ⁶ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁷ νομικός, pertaining to the law. ⁸ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁹ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹⁰ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ¹¹ ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ¹² ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ¹³ θηρεύω, hunt, catch. ¹⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁵ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁶ μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ¹⁷ καταπατέω, trample under foot. ¹⁸ προσέχω, take heed, attend to. ¹⁹ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²⁰ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ²¹ συγκαλύπτω, conceal, cover up. ²² κρυπτός, hidden, secret. ²³ ἀντί, instead of, in place of. ²⁴ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ²⁵ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ²⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων
 τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἔχόντων περισσώτερόν¹ τι ποιῆσαι. 5
 Ὑποδείξω² δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε: φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ
 ἀποκτείνει ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν³ εἰς τὴν γέενναν: ⁴ ναί, λέγω
 ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε στρουθία⁵ πωλεῖται⁶ ἄσφαρίων⁷ 6
 δύο; Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον⁸ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. 7
 Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες⁹ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡρίθμηνται.¹⁰ Μὴ οὖν
 φοβεῖσθε: πολλῶν στρουθίων⁵ διαφέρετε.¹¹ Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν 8
 ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ὁμολογήσῃ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ: ὁ 9
 δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται¹²
 ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν 10
 τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
 βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ 11
 τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε¹³ πῶς
 ἢ τί ἀπολογήσησθε,¹⁴ ἢ τί εἴπητε: τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς 12
 ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἶπε τῷ ἀδελφῷ μου 13
 μερίσασθαι¹⁵ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.¹⁶ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 14
 Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν¹⁷ δικαστὴν¹⁸ ἢ μεριστὴν¹⁹ ἐφ' ὑμᾶς; 15

¹ περισσός, excessive, abundant. ² ὑποδείκνυμι, show, indicate. ³ ἐμβάλλω, throw, cast. ⁴ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁵ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁶ πωλέω, sell. ⁷ ἄσφαριον, ου, τό, assarion. ⁸ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁰ ἀριθμέω, number, count. ¹¹ διαφέρω, differ, carry through. ¹² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹³ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁴ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ¹⁵ μερίζω, divide, part. ¹⁶ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁷ καθίστημι, set, constitute. ¹⁸ δικαστής, οὔ, ὁ, judge. ¹⁹ μεριστής, οὔ, ὁ, divider, arbitrator.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας:¹
 ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων
 αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων, Ἄνθρώπου τινὸς 16
 πλουσίου εὐφόρησεν² ἡ χώρα: καὶ διελογίζετο³ ἐν ἑαυτῷ λέγων, Τί 17
 ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, 18
 Τοῦτο ποιήσω: καθελῶ⁴ μου τὰς ἀποθήκας,⁵ καὶ μείζονας
 οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά⁶ μου καὶ τὰ ἀγαθὰ
 μου. Καὶ ἔρῳ τῇ ψυχῇ μου, Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα⁷ εἰς 19
 ἔτη πολλά: ἀναπαύου,⁸ φάγε, πίε, εὐφραίνου.⁹ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, 20
 Ἄφρον,¹⁰ ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν¹¹ ἀπὸ σοῦ: ἃ δὲ
 ἡτοίμασας, τίني ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων¹² ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν 21
 πλουτῶν.¹³

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ 22
 μεριμνᾶτε¹⁴ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε: μὴδὲ τῷ σώματι, τί
 ἐνδύσησθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς,¹⁵ καὶ τὸ σῶμα τοῦ 23
 ἐνδύματος.¹⁶ Κατανοήσατε¹⁷ τοὺς κόρακας,¹⁸ ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ 24
 θερίζουσιν,¹⁹ οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον²⁰ οὐδὲ ἀποθήκη,⁵ καὶ ὁ θεὸς τρέφει
 αὐτούς: πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε²² τῶν πετεινῶν;²³ Τίς δὲ ἐξ 25
 ὑμῶν μεριμνῶν¹⁴ δύναται προσθεῖναι²⁴ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν²⁵ αὐτοῦ

¹ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ² εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ καθαιρέω, take down, pull down. ⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁷ κείμαι, lie, be laid. ⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁰ ἄφρων, foolish, senseless. ¹¹ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹² θησαυρίζω, lay up, store up. ¹³ πλουτέω, be rich, become rich. ¹⁴ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ¹⁵ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ¹⁶ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁷ κατανοέω, observe, understand. ¹⁸ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ¹⁹ θερίζω, reap, gather. ²⁰ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ²¹ τρέφω, make to grow, nourish. ²² διαφέρω, differ, carry through. ²³ πετεινόν, ου, τό, bird. ²⁴ προστίθημι, add, add to. ²⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age.

πῆχυν¹ ἓνα; Εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον² δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν 26
 μεριμνᾶτε;³ Κατανοήσατε⁴ τὰ κρίνα⁵ πῶς αὐξάνει·⁶ οὐ κοπιᾷ,⁷ οὐδὲ 27
 νήθει·⁸ λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν⁹ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ
 περιεβάλετο¹⁰ ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον¹¹ ἐν τῷ ἄγρῳ σήμερον 28
 ὄντα, καὶ αὔριον¹² εἰς κλίβανον¹³ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως
 ἀμφιέννυσιν,¹⁴ πόσω μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;¹⁵ Καὶ ὑμεῖς μὴ 29
 ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίνητε· καὶ μὴ μετεωρίζεσθε.¹⁶ Ταῦτα γὰρ 30
 πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ·¹⁷ ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι
 χρήζετε¹⁸ τούτων. Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα 31
 πάντα προστεθήσεται¹⁹ ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποιῖμιον·²⁰ ὅτι 32
 εὐδόκησεν²¹ ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε²² 33
 τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην.²³ Ποιήσατε ἑαυτοῖς
 βαλάντια²⁴ μὴ παλαιούμενα,²⁵ θησαυρὸν²⁶ ἀνέκλειπτον²⁷ ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς²⁸ οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σῆς²⁹ διαφθείρει·³⁰ ὅπου 34
 γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς²⁶ ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες³¹ περιεζωσμέναι,³² καὶ οἱ λύχνοι³³ καιόμενοι·³⁴ 35

καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις³⁵ τὸν κύριον ἑαυτῶν, 36

πότε ἀναλύσῃ³⁶ ἐκ τῶν γάμων,³⁷ ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,³⁸

¹ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ² ἐλάχιστος, least, smallest. ³ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁴ κατανοέω, observe, understand. ⁵ κρίνον, ου, τό, lily. ⁶ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁷ κοπιᾷ, toil, labor. ⁸ νήθω, spin. ⁹ Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁰ περιβάλλω, put around, clothe. ¹¹ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹² αὔριον, tomorrow. ¹³ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ¹⁴ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁵ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁶ μετεωρίζομαι, be anxious, worried. ¹⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁸ χρήζω, need, have need of. ¹⁹ προστίθῃμι, add, add to. ²⁰ ποιῖμιον, ου, τό, flock, little flock. ²¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²² πωλέω, sell. ²³ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ²⁴ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ²⁵ παλαιόω, make or become old, obsolete. ²⁶ θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ²⁷ ἀνέκλειπτος, unfailing, inexhaustible. ²⁸ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ²⁹ σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ³⁰ διαφθείρω, destroy utterly, spoil. ³¹ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ³² περιζώννυμι, gird, gird round. ³³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³⁴ καίω, burn, ignite. ³⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ³⁶ ἀναλύω, loose, depart. ³⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ³⁸ κρούω, knock, strike.

εὐθέως ἀνοιξώσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ 37
κύριος εὐρήσει γρηγοροῦντας·¹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται² καὶ
ἀνακλινεῖ³ αὐτούς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν 38
τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτως,
μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδει ὁ 39
οἰκοδεσπότης⁴ ποῖα ὥρα ὁ κλέπτῃς⁵ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹ ἄν, καὶ
οὐκ ἂν ἀφήκεν διορυγῆναι⁶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε 40
ἕτοιμοι·⁷ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην 41
λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα⁸ ἐστὶν ὁ πιστὸς 42
οἰκονόμος⁹ καὶ φρόνιμος,¹⁰ ὃν καταστήσει¹¹ ὁ κύριος ἐπὶ τῆς
θεραπείας¹² αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;¹³ Μακάριος 43
ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. 44
Ἀληθῶς¹⁴ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
καταστήσει¹¹ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ 45
αὐτοῦ, Χρονίζῃ¹⁵ ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξῃται τύπτειν¹⁶ τοὺς
παῖδας¹⁷ καὶ τὰς παιδίσκας,¹⁸ ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι·¹⁹ 46
ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,²⁰ καὶ ἐν
ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει²¹ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² περιζώννυμι, gird, gird round. ³ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ⁶ διορύσσω, break through, break in. ⁷ ἕτοιμος, ready, prepared. ⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁰ φρόνιμος, prudent, wise. ¹¹ καθίστημι, set, constitute. ¹² θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹³ σιτομέτριον, ου, τό, food allowance, ration. ¹⁴ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁵ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁶ τύπτω, smite, beat. ¹⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁸ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁹ μεθύσκω, make drunk. ²⁰ προσδοκάω, wait for, look for. ²¹ διχοτομέω, cut in two, scourge severely.

τῶν ἀπίστων¹ θήσει. Ἐκεῖνος δὲ ὁ δούλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ 47
 κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας μὴδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα
 αὐτοῦ, δαρήσεται² πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,³ 48
 δαρήσεται² ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ'
 αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο⁴ πολὺ, περισσότερον⁵ αἰτήσουσιν αὐτόν.

Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη;⁶ Βάπτισμα⁷ 49
 δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι⁸ ἕως οὗ τελεσθῇ. Δοκεῖτε 51
 ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ
 διαμερισμόν.⁹ Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἐνὶ 52
 διαμεμερισμένοι,¹⁰ τρεῖς ἐπὶ δυσίν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. 53
 Διαμερισθήσεται¹⁰ πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί· μήτηρ ἐπὶ
 θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ· πενθερά¹¹ ἐπὶ τὴν νύμφην¹² αὐτῆς,
 καὶ νύμφη¹² ἐπὶ τὴν πενθεράν¹¹ αὐτῆς. Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, 54
 Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν¹³ ἀπὸ δυσμῶν,¹⁴ εὐθέως
 λέγετε, Ὁμβρος¹⁵ ἔρχεται· καὶ γίνεται οὕτως.¹⁶ Καὶ ὅταν νότον¹⁷ 55
 πνέοντα,¹⁸ λέγετε ὅτι Καύσων¹⁹ ἔσται· καὶ γίνεται. Ὑποκριταί,²⁰ τὸ 56
 πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν·²¹ τὸν δὲ
 καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;²¹ Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε 57
 τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου²² σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν 58

¹ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ² δέρω, beat, flay. ³ πληγή, ἥς, ἡ, blow, wound. ⁴ παρατίθμι, set before, entrust. ⁵ περισσός, excessive, abundant. ⁶ ἀνάπτω, kindle, set on fire. ⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁸ συνέχω, hold fast, oppress. ⁹ διαμερισμός, οὐ, ὁ, division, disunity. ¹⁰ διαμερίζω, divide, distribute. ¹¹ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹² νύμφη, ἥς, ἡ, bride, young woman. ¹³ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁴ δυσμή, ἥς, ἡ, the western region. ¹⁵ ὄμβρος, ου, ὁ, shower, thunderstorm. ¹⁶ οὕτως, thus, so. ¹⁷ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁸ πνέω, blow. ¹⁹ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ²⁰ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ²¹ δοκιμάζω, prove, approve. ²² ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary.

τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν¹ ἀπηλλάχθαι² ἀπ' αὐτοῦ: μήποτε κατασύρῃ³ σε
 πρὸς τὸν κριτὴν,⁴ καὶ ὁ κριτής⁴ σε παραδῶ τῷ πράκτορι,⁵ καὶ ὁ
 πράκτωρ⁵ σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, 59
 ἕως οὗ καὶ τὸν ἔσχατον λεπτόν⁶ ἀποδῶς.

Παρήσαν⁷ δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν **13**

Γαλιλαίων,⁸ ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν⁹ μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. 2

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι⁸
 οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους⁸ ἐγένοντο, ὅτι
 τοιαῦτα πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῇτε, 3

πάντες ὡσαύτως¹⁰ ἀπολεῖσθε. Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ,¹¹ ἐφ' οὓς 4

ἔπεσεν ὁ πύργος¹² ἐν τῷ Σιλωάμ¹³ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι

οὗτοι ὀφειλέται¹⁴ ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς
 κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ 5

μετανοῇτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. Ἐλεγεν δὲ ταύτην τὴν 6

παραβολήν: Συκὴν¹⁵ εἶχέν τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι¹⁶ αὐτοῦ πεφυτευμένην:

καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν 7

ἀμπελουργόν,¹⁸ Ἴδού, τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ¹⁵

ταύτῃ, καὶ οὐχ εὕρισκω: ἔκκοψον¹⁹ αὐτήν: ἵνα τί καὶ τὴν γῆν

καταργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο 8

τὸ ἔτος, ἕως ὅτου²⁰ σκάψω²¹ περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια: καὶ ἂν²² μὲν 9

¹ ἐργασία, ας, ἡ, profit, business. ² ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ³ κατασύρω, drag (away by force), drag down. ⁴ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁵ πράκτωρ, ορος, ὁ, bailiff, constable. ⁶ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ⁷ πάρεμι, be present, have arrived. ⁸ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁹ μίγνυμι, mix, mingle. ¹⁰ ὡσαύτως, likewise. ¹¹ ὀκτώ, eight, 8. ¹² πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹³ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹⁴ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹⁵ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁶ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ¹⁷ φυτεύω, plant. ¹⁸ ἀμπελουργός, οὔ, ὁ, vinedresser, gardener. ¹⁹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²⁰ ὅτου, until. ²¹ σκάπτω, dig. ²² καὶ, and if, even if.

ποιήση καρπὸν: εἰ δὲ μήγε,¹ εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις² αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν: καὶ ἰδού, 10
 γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας³ ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ,⁴ καὶ ἦν
 συγκύπτουσα,⁵ καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι⁶ εἰς τὸ παντελές.⁷ Ἰδὼν δὲ 12
 αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν,⁸ καὶ εἶπεν αὐτῇ, Γύναι, ἀπολέλυσαι
 τῆς ἀσθενείας³ σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας: καὶ παραχρῆμα⁹ 13
 ἀνωρθώθη,¹⁰ καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος,¹¹ 14
 ἀγανακτῶν¹² ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ
 ὄχλῳ, Ἐξ¹³ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι: ἐν ταύταις οὖν
 ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη 15
 οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν, Ὑποκριταί,¹⁴ ἕκαστος ὑμῶν τῷ
 σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν¹⁵ αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον¹⁶ ἀπὸ τῆς φάτνης,¹⁷ καὶ
 ἀπαγαγὼν¹⁸ ποτίζει;¹⁹ Ταύτην δέ, θυγατέρα Ἀβραὰμ οὔσαν, ἦν 16
 ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδού, δέκα καὶ ὀκτώ⁴ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ
 τοῦ δεσμοῦ²⁰ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος 17
 αὐτοῦ, κατησχύνοντο²¹ πάντες οἱ ἀντικείμενοι²² αὐτῷ: καὶ πᾶς ὁ
 ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις²³ τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

¹ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁴ ὀκτώ, eight, 8. ⁵ συγκύπτω, be bent over, am bent double. ⁶ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ⁷ παντελές, completely, forever. ⁸ προσφωνέω, call to, summon. ⁹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁰ ἀνωρθόω, restore, strengthen. ¹¹ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹³ ἕξ, six, 6. ¹⁴ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁵ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹⁶ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹⁷ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁰ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ²¹ καταισχύνω, put to shame, shame. ²² ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ²³ ἐνδόξος, honored, glorious.

Ἔλεγεν δέ, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ τίνι ὁμοιώσω¹ 18
αὐτήν; Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ² σινάπεως,³ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν 19
εἰς κήπον⁴ ἑαυτοῦ· καὶ ἡὔξησεν,⁵ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ
πετεινὰ⁶ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν⁷ ἐν τοῖς κλάδοις⁸ αὐτοῦ. Πάλιν 20
εἶπεν, Τίνι ὁμοιώσω¹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶν ζύμη,⁹ ἣν 21
λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν¹⁰ εἰς ἀλεύρου¹¹ σάτα¹² τρία, ἕως οὗ
ἐζυμώθη¹³ ὅλον. Καὶ διεπορεύετο¹⁴ κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, 22
καὶ πορεῖαν¹⁵ ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Κύριε, 23
εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἀγωνίζεσθε¹⁶ 24
εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς¹⁷ πύλης·¹⁸ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν,
ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ 25
οἰκοδεσπότης¹⁹ καὶ ἀποκλείσῃ²⁰ τὴν θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἔξω ἐστάναι
καὶ κρούειν²¹ τὴν θύραν, λέγοντες, Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ
ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ· τότε ἄρξεσθε 26
λέγειν, Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις²²
ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· 27
ἀπόστητε²³ ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται²⁴ τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ 28
κλαυθμὸς²⁵ καὶ ὁ βρυγμὸς²⁶ τῶν ὀδόντων,²⁷ ὅταν ὀψῇσθε Ἀβραὰμ καὶ
Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ

¹ ὁμοιώω, make like, liken. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ κήπος, ου, ὁ, garden. ⁵ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁶ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁷ κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ⁸ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁹ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁰ ἐγκρύπτω, hide, hide in. ¹¹ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ¹² σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹³ ζυμώω, leaven, ferment. ¹⁴ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁵ πορεία, ας, ἡ, journey, way. ¹⁶ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ¹⁷ στενός, narrow. ¹⁸ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹⁹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²⁰ ἀποκλείω, close, shut. ²¹ κρούω, knock, strike. ²² πλατεία, ας, ἡ, street. ²³ ἀφίστημι, withdraw, depart. ²⁴ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ²⁵ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ²⁶ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²⁷ ὀδούς, ὁ, tooth.

θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν¹ καὶ 29
 δυσμῶν,² καὶ βορρᾶ³ καὶ νότου,⁴ καὶ ἀνακλιθήσονται⁵ ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τοῦ θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι 30
 οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, Ἔξελθε 31
 καὶ πορεύου ἐντεῦθεν,⁶ ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. Καὶ εἶπεν 32
 αὐτοῖς, Πορευθέντες εἶπατε τῇ ἀλώπεκι⁷ ταύτῃ, Ἰδοὺ, ἐκβάλλω
 δαιμόνια καὶ ἰάσεις⁸ ἐπιτελῶ⁹ σήμερον καὶ αὔριον,¹⁰ καὶ τῇ τρίτῃ
 τελειοῦμαι.¹¹ Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον¹⁰ καὶ τῇ ἐχομένῃ 33
 πορεύεσθαι: ὅτι οὐκ ἐνδέχεται¹² προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω
 Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς 34
 προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα¹³ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,
 ποσάκις¹⁴ ἠθέλησα ἐπισυνάξαι¹⁵ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁶ ὄρνις¹⁷ τὴν
 ἑαυτῆς νοσσιᾶν¹⁸ ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁹ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, 35
 ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδητε
 ἕως ἂν ἤξει, ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν 14

Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι
 αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικός²¹ ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ 2

¹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ³ βορρᾶς, ᾧ, ὁ, north, north wind. ⁴ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁵ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁶ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁷ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁸ ἰασις, εως, ἡ, healing, cure. ⁹ ἐπιτελέω, complete, perform. ¹⁰ αὔριον, tomorrow. ¹¹ τελειόω, fill, fulfill. ¹² ἐνδέχομαι, be possible, allow. ¹³ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁴ ποσάκις, how often? how often. ¹⁵ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁶ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹⁷ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹⁸ νοσσία, ᾧς, ἡ, brood, brood of young birds. ¹⁹ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ²⁰ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ²¹ ὑδρωπικός, suffering from dropsy or edema.

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς¹ καὶ Φαρισαίους,
 λέγων, Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν.² Καὶ 4
 ἐπιλαβόμενος³ ἰάσατο αὐτόν, καὶ ἀπέλυσεν. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 5
 αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς⁴ εἰς φρέαρ⁵ ἐμπεσεῖται,⁶ καὶ
 οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει⁷ αὐτόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ 6
 ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι⁸ αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων⁹ πῶς τὰς 7
 πρωτοκλισίας¹⁰ ἐξελέγοντο,¹¹ λέγων πρὸς αὐτούς, Ὅταν κληθῇς ὑπό 8
 τινος εἰς γάμους,¹² μὴ κατακλιθῇς¹³ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν·¹⁰ μήποτε
 ἐντιμότερός¹⁴ σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἔλθων ὁ σὲ καὶ αὐτόν 9
 καλέσας ἔρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης¹⁵
 τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.¹⁶ Ἄλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε 10
 εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε, εἴπῃ σοι, Φίλε,
 προσανάβηθι¹⁸ ἀνώτερον·¹⁹ τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν
 συνανακειμένων²⁰ σοι. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν²¹ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,²² 11
 καὶ ὁ ταπεινῶν²² ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.²¹

Ἐλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκώτι αὐτόν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον²³ ἢ δεῖπνον,²⁴ 12
 μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς

¹νομικός, pertaining to the law. ²ἡσυχάζω, be still, be silent. ³ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁴βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁵φρέαρ, ὅς, τό, well, pit. ⁶ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁷ἀνασπάω, draw up, pull up. ⁸ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict. ⁹ἐπέχω, hold fast, hold toward. ¹⁰πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹¹ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹²γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹³κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁴ἐντιμος, valued, precious. ¹⁵αἰσχύνῃ, ης, ἡ, shame. ¹⁶κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁷ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁸προσαναβαίνω, go up, move up. ¹⁹ἀνώτερον, higher, more honorable place. ²⁰συνανάκειμαι, recline at table with. ²¹ὑψόω, lift up, exalt. ²²ταπεινῶω, humble, humiliate. ²³ἄριστον, ου, τό, breakfast. ²⁴δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner.

συγγενεῖς¹ σου, μηδὲ γείτονας² πλουσίους: μήποτε καὶ αὐτοὶ σε
 ἀντικαλέσωσιν,³ καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.⁴ Ἄλλ' ὅταν ποιῇς 13
 δοχὴν,⁵ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,⁶ χωλοὺς,⁷ τυφλοὺς: καὶ μακάριος 14
 ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί⁸ σοι: ἀνταποδοθήσεται⁸ γάρ σοι
 ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων⁹ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος, ὃς 15
 φάγεται ἄριστον¹⁰ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 16
 Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν δείπνον¹¹ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλοὺς: καὶ 17
 ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου¹¹ εἰπεῖν τοῖς
 κεκλημένοις, Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά¹² ἔστιν πάντα. Καὶ ἤρξαντο 18
 ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι¹³ πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, Ἄγρὸν
 ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην¹⁴ ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν: ἐρωτῶ σε, ἔχε
 με παρητημένον.¹³ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Ζεύγη¹⁵ βοῶν¹⁶ ἡγόρασα πέντε, 19
 καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι¹⁷ αὐτά: ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.¹³ 20
 Καὶ ἕτερος εἶπεν, Γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. 21
 Καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἐκεῖνος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ
 ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς¹⁸ ὁ οἰκοδεσπότης¹⁹ εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ,
 Ἔξελθε ταχέως²⁰ εἰς τὰς πλατείας²¹ καὶ ῥύμας²² τῆς πόλεως, καὶ τοὺς
 πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους⁶ καὶ χωλοὺς⁷ καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε²³ ὧδε. 22

¹ συγγενής, kindred, relative. ² γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ³ ἀντικαλέω, invite in return. ⁴ ἀνταπόδομα, τος, τό, repayment, reward. ⁵ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ⁶ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁸ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay. ⁹ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹⁰ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹¹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹² ἔτοιμος, ready, prepared. ¹³ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ¹⁴ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹⁵ ζεύγος, ους, τό, yoke, team. ¹⁶ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹⁷ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁸ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²⁰ ταχέως, quickly, soon. ²¹ πλατεία, ας, ἡ, street. ²² ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ²³ εἰσάγω, lead in, bring in.

Καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας,¹ καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.

Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ 23

φραγμούς,² καὶ ἀνάγκασον³ εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ⁴ ὁ οἶκός μου. 24

Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων

γεύσεται⁵ μου τοῦ δείπνου.⁶ Πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοί,⁷ ὀλίγοι δὲ

ἐκλεκτοί.⁸

Συνεπορεύοντο⁹ δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεῖς¹⁰ εἶπεν πρὸς 25

αὐτούς, Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ 26

τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ

τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου μαθητὴς

εἶναι. Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω 27

μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητὴς. Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων 28

πύργον¹¹ οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει¹² τὴν δαπάνην,¹³

εἰ ἔχει τὰ εἰς ἀπαρτισμόν;¹⁴ Ἴνα μήποτε, θέντος αὐτοῦ θεμέλιον¹⁵ καὶ 29

μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι,¹⁶ πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίξιν

αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ 30

ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.¹⁶ Ἡ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν¹⁸ 31

ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον¹⁹ οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλευέται²⁰ εἰ

δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν²¹ ἀπαντῆσαι²² τῷ μετὰ εἴκοσι²³

¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ² φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ³ ἀναγκάζω, force, compel. ⁴ γεμίζω, fill, load. ⁵ γεύομαι, taste, experience. ⁶ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁷ κλητός, called, summoned. ⁸ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁹ συνεπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹² ψηφίζω, count up, calculate. ¹³ δαπάνη, ης, ἡ, cost, expense. ¹⁴ ἀπαρτισμός, οὔ, ὁ, completion, perfection. ¹⁵ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ¹⁶ ἐκτελέω, finish, complete. ¹⁷ ἐμπαίζω, mock. ¹⁸ συμβάλλω, discuss, consider. ¹⁹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ²⁰ βουλευέω, deliberate, take counsel. ²¹ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ²² ἀπαντάω, meet, encounter. ²³ εἴκοσι, twenty, 20.

χιλιάδων¹ ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε,² ἔτι πόρρω³ αὐτοῦ ὄντος, 32
 πρεσβείαν⁴ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ 33
 ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται⁵ πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ
 δύναται μου εἶναι μαθητής. Καλὸν τὸ ἄλας;⁶ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας⁶ 34
 μωρανθῇ,⁷ ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;⁸ Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν⁹ 35
 εὐθετόν¹⁰ ἐστίν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι¹¹ καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, 15
 ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον¹² οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς 2
 λέγοντες ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,¹³ καὶ συνεσθίει¹⁴
 αὐτοῖς.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, Τίς ἄνθρωπος ἐξ 3
 ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν¹⁵ πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ
 καταλείπει¹⁶ τὰ ἐνενήκοντα ἑννέα¹⁷ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ
 ἀπολωλός, ἕως εὑρῇ αὐτό; Καὶ εὐρών ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὥμους¹⁸ 5
 ἑαυτοῦ χαίρων. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ¹⁹ τοὺς φίλους καὶ 6
 τοὺς γείτονας,²⁰ λέγων αὐτοῖς, Συγχάρητέ²¹ μοι, ὅτι εὑρον τὸ
 πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ 7
 οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἑννέα¹⁷
 δικαίοις, οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν μετανοίας.²²

¹χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ²μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ³πόρρω, far (away), far. ⁴πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ⁵ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ⁶ἄλας, ατος, τό, salt. ⁷μωραίνω, make foolish, make tasteless. ⁸ἀρτύω, season, make salty. ⁹κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ¹⁰εὐθετος, useful, fit. ¹¹τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹²διαγογγύζω, complain, grumble. ¹³προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁴συνεσθίω, eat with. ¹⁵ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁶καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁷ἑννέα, nine, 9. ¹⁸ὥμος, ου, ὁ, shoulder. ¹⁹συγκαλέω, call together. ²⁰γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ²¹συγχαίρω, rejoice with. ²²μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Ἦ τίς γυνή δραχμὰς¹ ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν¹ μίαν, οὐχὶ 8
 ἄπτει λύχνον,² καὶ σαροῖ³ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς⁴ ἕως οὗτου⁵
 εὕρη; Καὶ εὐροῦσα συγκαλεῖται⁶ τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας,⁷ 9
 λέγουσα, Συγχαρήτέ⁸ μοι, ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν¹ ἣν ἀπώλεσα. 10
 Οὕτως,⁹ λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ
 ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς· καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος¹⁰ αὐτῶν 11
 τῷ πατρί, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον¹¹ μέρος τῆς οὐσίας.¹² Καὶ
 διέῤῃεν¹³ αὐτοῖς τὸν βίον.¹⁴ Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν 13
 ἅπαντα ὁ νεώτερος¹⁰ υἱὸς ἀπεδήμησεν¹⁵ εἰς χώραν μακράν,¹⁶ καὶ ἐκεῖ
 διεσκόρπισεν¹⁷ τὴν οὐσίαν¹² αὐτοῦ, ζῶν ἄσώτως.¹⁸ Δαπανήσαντος¹⁹ δὲ 14
 αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς²⁰ ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ
 αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.²¹ Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη²² ἐνὶ τῶν 15
 πολιτῶν²³ τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς
 αὐτοῦ βόσκειν²⁴ χοίρους.²⁵ Καὶ ἐπεθύμει²⁶ γεμίσαι²⁷ τὴν κοιλίαν²⁸ 16
 αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων²⁹ ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι·²⁵ καὶ οὐδεὶς ἐδίδου
 αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν, Πόσοι μίσθιοι³⁰ τοῦ πατρός μου 17
 περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ²⁰ ἀπόλλυμαι· ἀναστὰς 18
 πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἤμαρτον

¹ δραχμή, ἤς, ἥ, drachma, coin. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ σαρόω, sweep, sweep using a broom. ⁴ ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ⁵ οὗτου, until. ⁶ συγκαλέω, call together. ⁷ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ⁸ συγχαίρω, rejoice with. ⁹ οὕτως, thus, so. ¹⁰ νέος, new, young. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² οὐσία, ας, ἡ, property, estate. ¹³ διαρέω, distribute, divide. ¹⁴ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁵ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁶ μακρός, long, far distant. ¹⁷ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁸ ἄσώτως, wastefully, recklessly. ¹⁹ δαπανάω, spend, spend freely. ²⁰ λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ²¹ ὑστερέω, lack, need. ²² κολλάω, glue, cleave. ²³ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ²⁴ βόσκω, feed. ²⁵ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²⁶ ἐπιθυμέω, desire, long for. ²⁷ γεμίζω, fill, load. ²⁸ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁹ κεράτιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob. ³⁰ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant.

εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου: καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός 19
 σου: ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων¹ σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς 20
 τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν² ἀπέχοντος,³ εἶδεν αὐτὸν ὁ
 πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,⁴ καὶ δραμῶν⁵ ἐπέπεσεν⁶ ἐπὶ τὸν
 τράχηλον⁷ αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν⁸ αὐτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, 21
 Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ
 ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, 22
 Ἐξενέγκατε⁹ τὴν στολὴν¹⁰ τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε
 δακτύλιον¹¹ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα¹² εἰς τοὺς πόδας: καὶ 23
 ἐνέγκαντες τὸν μόσχον¹³ τὸν σιτευτὸν¹⁴ θύσατε,¹⁵ καὶ φαγόντες
 εὐφρανθῶμεν:¹⁶ ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν:¹⁷ καὶ 24
 ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέθη. Καὶ ἠρξάντο εὐφραίνεσθαι.¹⁶ Ἦν δὲ ὁ υἱός 25
 αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ: καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ,
 ἤκουσεν συμφωνίας¹⁸ καὶ χορῶν.¹⁹ Καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν 26
 παίδων,²⁰ ἐπυνθάνετο²¹ τί εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός 27
 σου ἦκει: καὶ ἔθυσεν¹⁵ ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον¹³ τὸν σιτευτόν,¹⁴ ὅτι
 ὑγιαίνοντα²² αὐτὸν ἀπέλαβεν.²³ Ὁργίσθη²⁴ δέ, καὶ οὐκ ἤθελεν 28
 εἰσελθεῖν: ὁ οὖν πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ 29
 ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί, Ἰδοὺ, τοσαῦτα²⁵ ἔτη δουλεύω σοι, καὶ
 οὐδέποτε²⁶ ἐντολήν σου παρήλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε²⁶ ἔδωκας

¹ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant. ² μακρὰν, far away. ³ ἀπέχω, received, obtain. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ τρέχω, run, exercise myself. ⁶ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁷ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁸ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁹ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ¹⁰ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹¹ δακτύλιος, ου, ὁ, ring, finger ring. ¹² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹³ μόσχος, ου, ὁ, calf. ¹⁴ σιτευτός, fattened. ¹⁵ θύω, sacrifice, kill. ¹⁶ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁷ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹⁸ συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ¹⁹ χορός, οὔ, ὁ, choral dance, dancing. ²⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²¹ πυνθάνομαι, inquire, ask. ²² ὑγιαίνω, be in good health, am well. ²³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ²⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ²⁵ τοσούτος, so great, so much. ²⁶ οὐδέποτε, never.

ἔριφον,¹ ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ.² Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου 30
οὗτος ὁ καταφαγών³ σου τὸν βίον⁴ μετὰ πορνῶν⁵ ἦλθεν, ἔθυσας⁶
αὐτῷ τὸν μόσχον⁷ τὸν σιτευτόν.⁸ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ 31
πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. Εὐφρανθῆναι² δὲ 32
καὶ χαρῆναι ἔδει: ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν:⁹
καὶ ἀπολωλώς ἦν, καὶ εὗρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, 16
ὃς εἶχεν οἰκονόμον:¹⁰ καὶ οὗτος διεβλήθη¹¹ αὐτῷ ὡς διασκορπίζων¹²
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο 2
ἀκούω περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας¹³ σου: οὐ γὰρ
δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.¹⁴ Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος,¹⁰ Τί ποιήσω, 3
ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται¹⁵ τὴν οἰκονομίαν¹³ ἀπ' ἐμοῦ; Σκάπτειν¹⁶
οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν¹⁷ αἰσχύνομαι.¹⁸ Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν 4
μετασταθῶ¹⁹ τῆς οἰκονομίας,¹³ δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. 5
Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν²⁰ τοῦ κυρίου
ἑαυτοῦ, ἔλεγεν τῷ πρώτῳ, Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν, 6
Ἑκατὸν²¹ βάτους²² ἐλαίου.²³ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,²⁴
καὶ καθίσας ταχέως²⁵ γράψον πεντήκοντα.²⁶ Ἐπειτα²⁷ ἑτέρῳ εἶπεν, 7
Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν²¹ κόρους²⁸ σίτου.²⁹ Καὶ

¹ ἔριφος, ου, ὁ, young goat, kid. ² εὐφραίνω, rejoice, cheer. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁵ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ⁶ θύω, sacrifice, kill. ⁷ μόσχος, ου, ὁ, calf. ⁸ σιτευτός, fattened. ⁹ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹⁰ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹¹ διαβάλλω, bring charges, report. ¹² διασκορπίζω, scatter, separate. ¹³ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ¹⁴ οἰκονομέω, manage, administer. ¹⁵ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁶ σκάπτω, dig. ¹⁷ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ¹⁸ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ¹⁹ μεθίστημι, remove, turn away. ²⁰ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ²¹ ἑκατόν, hundred, 100. ²² βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ²³ ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ²⁴ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ²⁵ ταχέως, quickly, soon. ²⁶ πεντήκοντα, fifty, 50. ²⁷ ἔπειτα, then, after this. ²⁸ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ²⁹ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain.

λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹ καὶ γράψον ὀγδοήκοντα.² Καὶ 8
 ἐπήνεσεν³ ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον⁴ τῆς ἀδικίας ὅτι φρονίμως⁵
 ἐποίησεν: ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονημώτεροι⁶ ὑπὲρ τοὺς
 υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσίν. Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, 9
 Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ⁷ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν
 ἐκλίπητε,⁸ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.⁹ Ὁ πιστὸς ἐν 10
 ἐλαχίστῳ¹⁰ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ¹⁰ ἄδικος¹¹
 καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός¹¹ ἐστίν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ¹¹ μαμωνᾶ⁷ πιστοὶ 11
 οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ 12
 πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον¹³ τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης¹⁴ 13
 δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν: ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν
 ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹⁵ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.¹⁶
 Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.⁷

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι¹⁷ ὑπάρχοντες, 14
 καὶ ἐξεμυκτήριζον¹⁸ αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ 15
 δικαιούμενοι ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς
 καρδίας ὑμῶν: ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν¹⁹ βδέλυγμα²⁰ ἐνώπιον τοῦ
 θεοῦ. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου: ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία 16
 τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.²¹ Εὐκοπώτερον²² 17

¹ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ² ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ³ ἐπαινέω, praise, commend. ⁴ οἰκονόμος, ου, ό, manager, steward. ⁵ φρονίμως, prudently, shrewdly. ⁶ φρόνιμος, prudent, wise. ⁷ μαμωνᾶς, ᾱ, ό, riches, mammon. ⁸ ἐκλείπω, fail, cease. ⁹ σκηνή, ἥς, ή, tent, tabernacle. ¹⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹¹ ἄδικος, unjust, unrighteous. ¹² ἀλλότριος, strange, foreign. ¹³ ὑμέτερος, your. ¹⁴ οἰκέτης, ου, ό, house servant, household servant. ¹⁵ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ¹⁶ καταφρονέω, think little of, despise. ¹⁷ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ¹⁸ ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ¹⁹ ὑψηλός, high, lofty. ²⁰ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ²¹ βιάζω, use force, violence. ²² εὐκοπώτερον, easier.

δέ ἐστὶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν
 κεραίαν¹ πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν 18
 ἑτέραν μοιχεύει:² καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν
 μοιχεύει.²

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο³ πορφύραν⁴ καὶ 19
 βύσσον,⁵ εὐφραϊνόμενος⁶ καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.⁷ Πτωχὸς δέ τις ἦν 20
 ὀνόματι Λάζαρος,⁸ ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα⁹ αὐτοῦ ἡλκωμένος 21
 καὶ ἐπιθυμῶν¹¹ χορτασθῆναι¹² ἀπὸ τῶν ψιγίων¹³ τῶν πιπτόντων ἀπὸ
 τῆς τραπέζης¹⁴ τοῦ πλουσίου: ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες¹⁵ ἐρχόμενοι
 ἀπέλειχον¹⁶ τὰ ἔλκη¹⁷ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ 22
 ἀπενεχθῆναι¹⁸ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον¹⁹ Ἀβραάμ:
 ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη.²⁰ Καὶ ἐν τῷ Ἅδῃ²¹ ἐπάρας²² 23
 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις,²³ ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ
 ἀπὸ μακρόθεν,²⁴ καὶ Λάζαρον⁸ ἐν τοῖς κόλποις¹⁹ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς 24
 φωνήσας εἶπεν, Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον,⁸
 ἵνα βάψῃ²⁵ τὸ ἄκρον²⁶ τοῦ δακτύλου²⁷ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ²⁸
 τὴν γλῶσσάν μου: ὅτι ὀδυνῶμαι²⁹ ἐν τῇ φλογὶ³⁰ ταύτῃ. Εἶπεν δὲ 25
 Ἀβραάμ, Τέκνον, μνήσθητι³¹ ὅτι ἀπέλαβες³² σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ
 ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος⁸ ὁμοίως τὰ κακά: νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ

¹ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ² μοιχεύω, commit adultery. ³ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ⁴ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁵ βύσσος, ου, ἡ, fine linen, cotton. ⁶ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ⁷ λαμπρῶς, splendidly, magnificently. ⁸ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁹ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹⁰ ἐλκώω, afflict with sores. ¹¹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹² χορτάζω, eat until full, be filled. ¹³ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁵ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁶ ἀπολείχω, lick off, lick clean. ¹⁷ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ¹⁸ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹⁹ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ²⁰ θάπτω, bury. ²¹ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ²² ἐπαίρω, lift up, raise. ²³ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ²⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁵ βάπτω, dip, dye. ²⁶ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ²⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²⁸ καταψύχω, cool off, refresh. ²⁹ ὀδυνάω, torment, pain. ³⁰ φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ³¹ μιμνήσκομαι, remember, recall. ³² ἀπολαμβάνω, receive from, get back.

δὲ ὀδυνᾶσαι.¹ Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τούτοις, μεταξὺ² ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα 26
 μέγα ἐστήρικται,⁴ ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι⁵ ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ
 δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.⁶ Εἶπεν δέ, Ἐρωτῶ 27
 οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, ἕχω 28
 γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται⁷ αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ
 ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τούτον τῆς βασάνου.⁸ Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, 29
 Ἐχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ 30
 εἶπεν, Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς
 αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ Μωσέως καὶ τῶν 31
 προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ,
 πεισθήσονται.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν⁹ ἐστὶν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ 17
 σκάνδαλα.¹⁰ οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ¹¹ αὐτῷ εἰ μύλος¹² ὄνικος 2
 περικείται¹⁴ περὶ τὸν τράχηλον¹⁵ αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται¹⁶ εἰς τὴν
 θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. Προσέχετε¹⁷ 3
 ἑαυτοῖς. Ἐὰν δὲ ἀμάρτη εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ
 ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἐπτάκις¹⁸ τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς 4
 σέ, καὶ ἐπτάκις¹⁸ τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις
 αὐτῷ.

¹ ὀδυνᾶω, torment, pain. ² μεταξὺ, between, after. ³ χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ⁴ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁵ διαβαίνω, go through, cross. ⁶ διαπερᾶω, cross over, pass through. ⁷ διαμαρτύρομαι, testify solemnly. ⁸ βάσανος, ου, ή, torture, torment. ⁹ ἀνένδεκτος, impossible. ¹⁰ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹¹ λυσιτελέω, be better, more advantageous. ¹² μύλος, ου, ό, mill, millstone. ¹³ ὄνικός, of or for an ass. ¹⁴ περικείμεαι, be around, surround. ¹⁵ τράχηλος, ου, ό, neck. ¹⁶ ῥίπτω, throw, cast. ¹⁷ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁸ ἐπτάκις, seven times.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθε¹ ἡμῖν πίστιν. Εἶπεν δὲ ὁ 5
κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον² σινάπεως,³ ἐλέγετε ἂν τῇ
συκαμίνῳ⁴ ταύτῃ, Ἐκριζώθητι,⁵ καὶ φυτεύθητι⁶ ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ
ὑπήκουσεν⁷ ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δούλον ἔχων ἀροτριῶντα⁸ ἢ 7
ποιμαίνοντα,⁹ ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως, Παρελθὼν
ἀνάπεσε·¹⁰ ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον τί δειπνήσω,¹¹ καὶ 8
περιζωσάμενος¹² διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πίνω· καὶ μετὰ ταῦτα
φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; Μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκεῖνῳ ὅτι ἐποίησεν 9
τὰ διαταχθέντα;¹³ Οὐ δοκῶ. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα 10
τὰ διαταχθέντα¹³ ὑμῖν, λέγετε ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοί¹⁴ ἐσμεν· ὅτι ὁ
ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ αὐτὸς 11
διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας¹⁵ καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου 12
αὐτοῦ εἰς τινα κώμην, ἀπήντησαν¹⁶ αὐτῷ δέκα λεπροὶ¹⁷ ἄνδρες, οἱ
ἔστησαν πόρρωθεν·¹⁸ καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, 13
ἐπιστάτα,¹⁹ ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες 14
ἐπιδείξατε²⁰ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοῦς,
ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν, μετὰ 15
φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ 16

¹ προστίθῃμι, add, add to. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ συκάμινος, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree.
⁵ ἐκριζώω, uproot, root out. ⁶ φυτεύω, plant. ⁷ ὑπακούω, obey, listen. ⁸ ἀροτριάω, plow. ⁹ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down.
¹¹ δειπνέω, eat, dine. ¹² περιζώννυμι, gird, gird round. ¹³ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁴ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁵ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ¹⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁷ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁸ πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ¹⁹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ²⁰ ἐπιδείκνυμι, show, prove.

τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης.¹ 17
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ
 ἑννέα² ποῦ; Οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ 18
 μὴ ὁ ἄλλογενὴς³ οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις 19
 σου σέσωκέν σε.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, 20
 ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ
 παρατηρήσεως·⁴ οὐδὲ ἐροῦσιν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ. Ἴδου γάρ, ἡ 21
 βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς⁵ ὑμῶν ἐστίν.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε⁶ 22
 μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ 23
 ἐροῦσιν ὑμῖν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθῃτε, μὴδὲ διώξητε. 24
 Ὡςπερ γὰρ ἡ ἀστραπή⁷ ἢ ἀστράπτουσα⁸ ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν
 ὑπ' οὐρανὸν λάμπει,⁹ οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ
 αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι¹⁰ 25
 ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,¹¹ 26
 οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἦσθιον, 27
 ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο,¹² ἄχρι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε¹¹ εἰς
 τὴν κιβωτόν,¹³ καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμός,¹⁴ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. 28

¹ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ² ἑννέα, nine, 9. ³ ἄλλογενής, οὗς, ὁ, foreigner, stranger. ⁴ παρατήρησις, εως, ἡ, observation, observance. ⁵ ἐντός, inside, among. ⁶ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁷ ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ⁸ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁹ λάμπω, shine. ¹⁰ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹¹ Νῶε, ὁ, Noah. ¹² ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ¹³ κιβωτός, οὗ, ἡ, wooden box, ark. ¹⁴ κατακλυσμός, οὗ, ὁ, flood, deluge.

Ὅμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ:¹ ἡσθιον, ἔπινον,
 ἡγρόραζον, ἐπώλουν,² ἐφύτευον,³ ὠκοδόμουν: ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν 29
 Λώτ¹ ἀπὸ Σοδόμων,⁴ ἔβρεξεν⁵ πῦρ καὶ θεῖον⁶ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ
 ἀπώλεσεν ἅπαντας: κατὰ ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 30
 ἀποκαλύπτεται. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος,⁷ καὶ 31
 τὰ σκεύη⁸ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά: καὶ ὁ ἐν τῷ
 ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε⁹ τῆς 32
 γυναικὸς Λώτ.¹ Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σώσαι ἀπολέσει 33
 αὐτήν: καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν ζωογονήσῃ¹⁰ αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, 34
 ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης¹¹ μιᾶς: εἷς παραληφθήσεται,
 καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται ἀλήθουσai¹² ἐπὶ τὸ αὐτό: μία 35
 παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες 36
 λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ
 συναχθήσονται οἱ ἅετοί.¹³

Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, 18
 καὶ μὴ ἐκκακεῖν,¹⁴ λέγων, Κριτῆς¹⁵ τις ἦν ἐν τινὶ πόλει, τὸν θεὸν μὴ 2
 φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος:¹⁶ χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ 3
 πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, Ἐκδίκησόν¹⁷ με ἀπὸ
 τοῦ ἀντιδίκου¹⁸ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον: μετὰ δὲ ταῦτα 4
 εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ

¹ Λώτ, ὁ, Lot. ² πωλέω, sell. ³ φυτεύω, plant. ⁴ Σόδομα, ὡν, τό, Sodom. ⁵ βρέχω, send rain, rain. ⁶ θεῖον, ου, τό, sulfur, brimstone. ⁷ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁸ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁹ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹⁰ ζωογονέω, preserve alive. ¹¹ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹² ἀλῆθω, grind. ¹³ ἅετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture. ¹⁴ ἐκκακέω, am faint, am weary. ¹⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁶ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁷ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ¹⁸ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary.

ἐντρέπομαι.¹ διὰ γε² τὸ παρέχειν³ μοι κόπον⁴ τὴν χήραν ταύτην, 5
ἐκδικήσω⁵ αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιάζῃ⁶ με. Εἶπεν δὲ ὁ 6
κύριος, Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς⁷ τῆς ἀδικίας λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ 7
ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν⁸ τῶν ἐκλεκτῶν⁹ αὐτοῦ τῶν βοώντων¹⁰ πρὸς
αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν¹¹ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν 8
ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν⁸ αὐτῶν ἐν τάχει.¹² Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα¹³ εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, καὶ 9
ἐξουθενούντας¹⁴ τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωποι 10
δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερόν προσεύξασθαι: ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ
ἕτερος τελώνης.¹⁵ Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα 11
προσηύχετο, Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν
ἀνθρώπων, ἄρπαγες,¹⁶ ἄδικοι,¹⁷ μοιχοί,¹⁸ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.¹⁵ 12
Νηστεύω¹⁹ δις²⁰ τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ²¹ πάντα ὅσα κτῶμαι.²² 13
Καὶ ὁ τελώνης¹⁵ μακρόθεν²³ ἐστὼς οὐκ ᾔθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς
εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι,²⁴ ἀλλ' ἔτυπεν²⁵ εἰς τὸ στήθος²⁶ αὐτοῦ, λέγων,
Ὁ θεός, ἰλάσθητί²⁷ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος 14
δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος: ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν²⁸
ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,²⁹ ὁ δὲ ταπεινῶν²⁹ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.²⁸

¹ ἐντρέπω, turn about, reverence. ² γέ, indeed, at least. ³ παρέχω, offer, afford. ⁴ κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ⁵ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ⁶ ὑποπιάζω, strike in the face, treat roughly. ⁷ κριτής, οὐ, ὁ, judge. ⁸ ἐκδίκησις, εὖ, ἡ, vengeance, vindication. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ βοάω, cry aloud, shout. ¹¹ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹² τάχος, οὐς, τό, speed, quickness. ¹³ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁴ ἐξουθενέω, despise, ignore. ¹⁵ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁶ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁷ ἄδικος, unjust, unrighteous. ¹⁸ μοιχός, οὐ, ὁ, adulterer. ¹⁹ νηστεύω, fast. ²⁰ δις, twice. ²¹ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ²² κτάομαι, acquire, win. ²³ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ²⁵ τύπτω, smite, beat. ²⁶ στήθος, οὐς, τό, breast, chest. ²⁷ ἰλάσκομαι, propitiate, expiate. ²⁸ ὑψώω, lift up, exalt. ²⁹ ταπεινώω, humble, humiliate.

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,¹ ἵνα αὐτῶν ἅπτηται: ἰδόντες δὲ οἱ 15
 μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ 16
 εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά: τῶν
 γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ 17
 δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί 18
 ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;² Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί 19
 με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας, 20
 Μὴ μοιχεύσης,³ μὴ φονεύσης,⁴ μὴ κλέψης,⁵ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁶
 τίμα⁷ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα 21
 ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁸ μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 22
 αὐτῷ, Ἔτι ἓν σοι λείπει:⁹ πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,¹⁰ καὶ διάδος¹¹
 πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹² ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹³ ἀκολούθει μοι. 23
 Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος¹⁴ ἐγένετο: ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.¹⁵
 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον¹⁴ γενόμενον εἶπεν, Πῶς 24
 δυσκόλως¹⁶ οἱ τὰ χρήματα¹⁷ ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ. Εὐκοπώτερον¹⁸ γάρ ἐστιν κάμηλον¹⁹ διὰ τρυμαλιᾶς²⁰ 25
 ῥαφίδος²¹ εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.
 Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ εἶπεν, Τὰ 26

¹ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ² κληρονομέω, inherit, obtain. ³ μοιχεύω, commit adultery. ⁴ φονεύω, kill, murder. ⁵ κλέπτω, steal. ⁶ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁷ τιμάω, honor, value at a price. ⁸ νεότης, ητος, ή, youth, youthfulness. ⁹ λείπω, leave, leave behind. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ διαδίδωμι, distribute, give. ¹² θησαυρός, οῦ, ό, storehouse, treasure. ¹³ δεῦρο, until now, come here! ¹⁴ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁵ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁶ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁷ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ¹⁸ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁹ κάμηλος, ου, ό, camel. ²⁰ τρυμαλιά, ᾶς, ή, hole, eye of a needle. ²¹ ῥαφίς, ἰδος, ή, needle.

ἀδύνατα¹ παρὰ ἀνθρώποις δυνατά ἐστιν παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπεν δὲ 28
 Πέτρος, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ὁ δὲ 29
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ
 γονεῖς,² ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ
 θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ³ πολλαπλασίονα⁴ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν 30
 τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς 31
 Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν
 προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, 32
 καὶ ἐμπαιχθήσεται,⁵ καὶ ὑβρισθήσεται,⁶ καὶ ἐμπτυσθήσεται,⁷ καὶ 33
 μαστιγώσαντες⁸ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ
 ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα 34
 τοῦτο κεκρυμμένον⁹ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχά, τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ 35
 τὴν ὁδὸν προσαιτῶν:¹⁰ ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου,¹¹ 36
 ἐπυνθάνετο¹² τί εἴη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ 37
 Ναζωραῖος¹³ παρέρχεται. Καὶ ἐβόησεν,¹⁴ λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ Δαβὶδ, 38
 ἐλέησόν με. Καὶ οἱ προάγοντες¹⁵ ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ:¹⁶ 39
 αὐτὸς δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. Σταθεῖς δὲ 40

¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ² γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁴ πολλαπλασίον, many times as much, many times more. ⁵ ἐμπαίζω, mock. ⁶ ὑβρίζω, mistreat, insult. ⁷ ἐμπτύω, spit upon. ⁸ μαστιγώω, whip, lash. ⁹ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁰ προσαιτέω, beg. ¹¹ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹² ἐπυνθάνομαι, inquire, ask. ¹³ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁴ βοάω, cry aloud, shout. ¹⁵ προάγω, lead forth, go before. ¹⁶ σιωπάω, be silent, keep silence.

ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν: ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ
 ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Τί σοι θέλεις ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, 41
 ἵνα ἀναβλέψω. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀνάβλεψον: ἡ πίστις σου 42
 σέσωκέν σε. Καὶ παραχρῆμα¹ ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, 43
 δοξάζων τὸν θεόν: καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον² τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ὀνόματι 19
 καλούμενος Ζακχαῖος,³ καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης,⁴ καὶ οὗτος ἦν
 πλούσιος. Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο 3
 ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ⁵ μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμὼν⁶ 4
 ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομωραίαν⁷ ἵνα ἴδῃ αὐτόν: ὅτι ἐκείνης
 ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ 5
 Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ζακχαῖε,³ σπεύσας⁸
 κατὰβηθι: σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. Καὶ σπεύσας⁸ 6
 κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο⁹ αὐτὸν χαίρων. Καὶ ἰδόντες πάντες 7
 διεγόγγυζον,¹⁰ λέγοντες ὅτι Παρὰ ἀμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν
 καταλῦσαι.¹¹ Σταθεῖς δὲ Ζακχαῖος³ εἶπεν πρὸς τὸν κύριον, Ἰδού, τὰ 8
 ἡμίση¹² τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς: καὶ εἴ
 τινός τι ἐσυκοφάντησα,¹³ ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.¹⁴ Εἶπεν δὲ πρὸς 9
 αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι
 καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 10

¹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ² αἶνος, ου, ὁ, praise. ³ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ⁴ ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector. ⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁶ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁷ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ⁸ σπεύδω, hasten, urge on. ⁹ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹⁰ διαγογγύζω, complain, grumble. ¹¹ καταλύω, destroy, lodge. ¹² ἡμισυς, half. ¹³ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹⁴ τετραπλοῦς, four times, fourfold. ¹⁵ καθότι, according as, because.

ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

Ἀκούοντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς¹ εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς 11
αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα² μέλλει ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.³ Εἶπεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενῆς⁴ 12
ἐπορεύθη εἰς χώραν μακράν,⁵ λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ
ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα 13
μνᾶς,⁶ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πραγματεύσασθε⁷ ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ 14
πολίται⁸ αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν⁹ ὀπίσω
αὐτοῦ, λέγοντες, Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι¹⁰ ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ 15
ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν¹¹ αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν
φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ ἀργύριον,¹² ἵνα
γνῶ τίς τί διεπραγματεύσατο.¹³ Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, 16
Κύριε, ἡ μνᾶ⁶ σου προσεργάσατο¹⁴ δέκα μνᾶς.⁶ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ,¹⁵ 17
ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ¹⁶ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων
ἐπάνω¹⁷ δέκα πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁶ 18
σου ἐποίησεν πέντε μνᾶς.⁶ Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹⁷ 19
πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος ἦλθεν, λέγων, Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ⁶ σου, ἦν 20
εἶχον ἀποκειμένην¹⁸ ἐν σουδαρίῳ·¹⁹ ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος 21
αὐστηρὸς²⁰ εἶ· αἵρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις²¹ ὃ οὐκ ἔσπειρας. 22

¹ προστίθμι, add, add to. ² παραχρῆμα, immediately, instantly. ³ ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ⁴ εὐγενής, noble, high-born. ⁵ μακρός, long, far distant. ⁶ μνᾶ, ἄς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁷ πραγματεύομαι, do business, trade. ⁸ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ⁹ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹⁰ βασιλεύω, reign, rule. ¹¹ ἐπανερχομαι, return, come back again. ¹² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹³ διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn. ¹⁴ προσεργάζομαι, make more, gain. ¹⁵ εὖ, well, well done. ¹⁶ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ¹⁹ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ²⁰ αὐστηρός, strict, exacting. ²¹ θερίζω, reap, gather.

Λέγει δὲ αὐτῷ, Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε.
 Ἦδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς¹ εἰμι, αἵρων δὲ οὐκ ἔθηκα, καὶ
 θερίζων² δὲ οὐκ ἔσπειρα· καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν³ μου ἐπὶ 23
 τράπεζαν,⁴ καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ⁵ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς 24
 παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,⁶ καὶ δότε τῷ τὰς δέκα
 μνᾶς⁶ ἔχοντι. Καὶ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.⁶ Λέγω γὰρ ὑμῖν 25
 ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὁ ἔχει
 ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ 27
 θελήσαντάς με βασιλεῦσαι⁷ ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ
 κατασφάζατε⁸ ἔμπροσθέν μου.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. 28

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγὴν⁹ καὶ Βηθανίαν¹⁰ πρὸς τὸ ὄρος τὸ 29
 καλούμενον Ἑλαιῶν,¹¹ ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπὼν, 30
 Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι¹² κώμην· ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι¹³ εὐρήσετε
 πῶλον¹⁴ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε¹⁵ ἀνθρώπων ἐκάθισεν·
 λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ τί λύετε; 31
 οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειαν ἔχει. Ἀπελθόντες δὲ οἱ 32
 ἀπεσταλμένοι εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν 33
 πῶλον,¹⁴ εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον;¹⁴ 34

¹ αὐστηρὸς, strict, exacting. ² θερίζω, reap, gather. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁵ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ⁶ μνᾶ, ᾶς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁷ βασιλεύω, reign, rule. ⁸ κατασφάζω, slay, strike down. ⁹ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ¹⁰ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹² κατέναντι, over against, opposite. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ¹⁵ πώποτε, ever yet, any time.

Οἱ δὲ εἶπον, Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειᾶν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν 35
 Ἰησοῦν· καὶ ἐπιρρίψαντες¹ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον,²
 ἐπεβίβασαν³ τὸν Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν⁴ τὰ 36
 ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ 37
 καταβάσει⁵ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν,⁶ ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν
 μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν⁷ τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν
 εἶδον δυνάμεων, λέγοντες, 38

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου· εἰρήνη ἐν
 οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.⁸

Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, 39
 ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Λέγω 40
 ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,⁹ οἱ λίθοι κεκράξονται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων 41
 καὶ σύ, καί γε¹⁰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δὲ
 ἐκρύβη¹¹ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ 43
 περιβαλοῦσιν¹² οἱ ἐχθροί σου χάρακά¹³ σοι, καὶ περικυκλώσουσιν¹⁴ σε,
 καὶ συνέξουσιν¹⁵ σε πάντοθεν,¹⁶ καὶ ἐδαφιοῦσιν¹⁷ σε καὶ τὰ τέκνα σου 44
 ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ'¹⁸ ὧν οὐκ ἔγνων

¹ ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon. ² πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ³ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ⁴ ὑποστρώννω, spread out underneath, spread under. ⁵ κατάβασις, εως, ἡ, descent, slope. ⁶ ἐλαιά, ας, ἡ, olive tree. ⁷ αἰνέω, praise. ⁸ ὑψιστος, highest, most high. ⁹ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁰ γέ, indeed, at least. ¹¹ κρύπτω, conceal, hide. ¹² περιβάλλω, put around, clothe. ¹³ χάραξ, ακος, ὁ, pointed stake, entrenchment. ¹⁴ περικυκλόω, surround, encircle. ¹⁵ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁶ πάντοθεν, on all sides, from all sides. ¹⁷ ἐδαφίζω, dash to the ground. ¹⁸ ἀντί, instead of, in place of.

τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς¹ σου.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας² ἐν αὐτῷ 45

καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 46

προσευχῆς ἐστίν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον³ ληστῶν.⁴ Καὶ 47

ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ

γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ· καὶ 48

οὐχ εὑρίσκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο⁵ αὐτοῦ

ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν 20

ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν⁶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ

γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, λέγοντες, 2

Εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν

ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς 3

καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἰπατέ μοι· Τὸ βάπτισμα⁷ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ 4

ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ συνελογίσαντο⁸ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες ὅτι 5

Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν 6

δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει⁹ ἡμᾶς·

πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν 7

μὴ εἰδέναι πόθεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν 8

¹ ἐπισκοπή, ἥς, ἡ, visitation, overseeing. ² πωλέω, sell. ³ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁵ ἐκκρεμάννυμι, hang out, hang on. ⁶ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁸ συλλογίζομαι, reason, discuss. ⁹ καταλιθάζω, stone to death, stone down.

ποιᾷ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωπος 9
ἐφύτευσεν¹ ἀμπελῶνα,² καὶ ἐξέδοτο³ αὐτὸν γεωργοῖς,⁴ καὶ
ἀπεδήμησεν⁵ χρόνους ἱκανούς: καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς 10
γεωργοὺς⁴ δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος² δώσιν αὐτῷ.
Οἱ δὲ γεωργοὶ⁴ δείραντες⁶ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν⁷ κενόν.⁸ Καὶ 11
προσέθετο⁹ πέμψαι ἕτερον δοῦλον: οἱ δὲ κακέϊνον¹⁰ δείραντες⁶ καὶ
ἀτιμάσαντες¹¹ ἐξαπέστειλαν⁷ κενόν.⁸ Καὶ προσέθετο⁹ πέμψαι τρίτον: 12
οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες¹² ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ 13
ἀμπελῶνος,² Τί ποιήσω; Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν: ἴσως¹³
τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται.¹⁴ Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ⁴ 14
διελογίζοντο¹⁵ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁶
δεῦτε,¹⁷ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.¹⁸ Καὶ 15
ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος,² ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει
αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;² Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς 16
γεωργοὺς⁴ τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα² ἄλλοις. Ἀκούσαντες δὲ
εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας¹⁹ αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστὶν τὸ 17
γεγραμμένον τοῦτο, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν²⁰ οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;²¹ Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν 18

¹ φυτεύω, plant. ² ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ³ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁴ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁵ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁶ δέρω, beat, flay. ⁷ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁸ κενός, empty, vain. ⁹ προστίθηναι, add, add to. ¹⁰ κακέϊνος, and he, and she. ¹¹ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ¹² τραυματίζω, wound. ¹³ ἴσως, perhaps, probably. ¹⁴ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁵ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁶ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁷ δεῦτε, come!. ¹⁸ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁰ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ²¹ γωνία, ας, ἡ, angle, corner.

λίθον συνθλασθήσεται: ¹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει ² αὐτόν.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ³ ἐπ' αὐτόν τὰς 19

χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς

αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες ⁴ 20

ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ⁵ ὑποκρινομένους ⁶ ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι,

ἵνα ἐπιλάβωνται ⁷ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτόν τῇ ἀρχῇ καὶ

τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. ⁸ Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, 21

Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ὀρθῶς ⁹ λέγεις καὶ διδάσκεις: καὶ οὐ

λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις.

Ἐξέστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον ¹⁰ δοῦναι, ἢ οὐ; Κατανοήσας ¹¹ δὲ αὐτῶν 22

τὴν πανουργίαν, ¹² εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ ¹³ 24

μοι δηνάριον: ¹⁴ τίνος ἔχει εἰκόνα ¹⁵ καὶ ἐπιγραφὴν; ¹⁶ Ἀποκριθέντες δὲ

εἶπον, Καίσαρος. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τοῖνυν ¹⁷ τὰ Καίσαρος 25

Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι ⁷ 26

αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον ¹⁸ τοῦ λαοῦ: καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ

ἀποκρίσει ¹⁹ αὐτοῦ, ἐσίγησαν. ²⁰

Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, ²¹ οἱ ἀντιλέγοντες ²² 27

ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 28

¹ συνθλάω, break, break in pieces. ² λικμάω, crush, scatter. ³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁴ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously.

⁵ ἐγκάθετος, ου, ὁ, hired to lie in wait, spy. ⁶ ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁸ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁰ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ¹¹ κατανοέω, observe, understand. ¹² πανουργία, ας, ἡ, cleverness, craftiness. Trickery. ¹³ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁵ εἰκών, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁶ ἐπιγραφὴ, ῆς, ἡ, inscription, title.

¹⁷ τοῖνυν, accordingly, therefore. ¹⁸ ἐναντίον, in the sight of, before. ¹⁹ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ²⁰ σιγάω, be silent, become silent. ²¹

Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ²² ἀντιλέγω, speak against, oppose.

Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα,
καὶ οὗτος ἄτεκνος¹ ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα,
καὶ ἐξαναστήσῃ² σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν: 29
καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος:¹ καὶ ἔλαβεν ὁ 30
δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.¹ Καὶ ὁ τρίτος 31
ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως.³ Ὡσαύτως³ δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ: οὐ κατέλιπον
τέκνα, καὶ ἀπέθανον. Ὑστερον⁴ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν 32
τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον
αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ 34
αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ ἐγαμίσκονται:⁵ οἱ δὲ καταξιωθέντες⁶ 35
τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν⁷ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε
γαμοῦσιν οὔτε ἐγαμίζονται:⁸ οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται: 36
ισάγγελοι⁹ γὰρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ
ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν¹⁰ ἐπὶ τῆς 37
βάτου,¹¹ ὡς λέγει, Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ
τὸν θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων: πάντες 38
γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δὲ τινες τῶν γραμματέων εἶπον, 39
Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκέτι δὲ ἐτόλμων¹² ἐπερωτᾶν αὐτὸν 40
οὐδέν.

¹ ἄτεκνος, childless. ² ἐξανίστημι, raise up, rise up. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ ἐγαμίσκω, give in marriage. ⁶ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ⁷ τυγχάνω, obtain, happen. ⁸ ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ⁹ ισάγγελος, like an angel, like the angels. ¹⁰ μνηνύω, make known, report. ¹¹ βάτος, ου, ό, bath (a liquid measure). ¹² τολμάω, dare, endure.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ εἶναι; Καὶ 41

αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ¹ ψαλμῶν,² Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου,

Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον³ τῶν 43

ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; 44

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Προσέχετε⁴ 45

ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς,⁵ καὶ

φιλούντων ἀσπασμούς⁶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁷ καὶ πρωτοκαθεδρίας⁸ ἐν

ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁹ ἐν τοῖς δείπνοις;¹⁰ οἱ 47

κατεσθίουσιν¹¹ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει¹² μακρὰ¹³

προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται περισσότερον¹⁴ κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα¹⁵ αὐτῶν εἰς τὸ 21

γαζοφυλάκιον¹⁶ πλουσίους: εἶδεν δὲ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν¹⁷ 2

βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,¹⁸ καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς¹⁹ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ 3

χήρα ἢ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν: ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ 4

τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα¹⁵ τοῦ θεοῦ: αὕτη δὲ ἐκ

τοῦ ὑστερήματος²⁰ αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον²¹ ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

¹ βιβλος, ου, ή, book, scroll. ² ψαλμός, ου, ό, song of praise, psalm. ³ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ στολή, ης, ή, equipment, apparel. ⁶ ἀσπασμός, ου, ό, greeting, salutation. ⁷ ἀγορά, ας, ή, marketplace, place of assembly. ⁸ πρωτοκαθεδρία, ας, ή, chief seat, seat of honor. ⁹ πρωτοκλισία, ας, ή, chief place. ¹⁰ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹¹ κατεσθίω, eat up, devour. ¹² πρόφασις, εως, ή, pretense, pretext. ¹³ μακρός, long, far distant. ¹⁴ περισσός, excessive, abundant. ¹⁵ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁶ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁷ πενιχρός, poor, needy. ¹⁸ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹⁹ ἀληθώς, truly, really. ²⁰ ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ²¹ βίος, ου, ό, life, manner of life.

Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν¹ 5
 κεκόσμηται,² εἶπεν, Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ 6
 ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.³ Ἐπηρώτησαν δὲ 7
 αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ
 σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπεν, Βλέπετε μὴ 8
 πλανηθῆτε: πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι
 Ἐγὼ εἰμι: καί, Ὁ καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. 9
 Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους⁴ καὶ ἀκαταστασίας,⁵ μὴ πτοηθῆτε: ⁶δεῖ
 γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ 10
 βασιλείαν: σεισμοί⁷ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ⁸ καὶ λοιμοὶ⁹ 11
 ἔσονται, φόβητρά¹⁰ τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μέγала ἔσται. Πρὸ δὲ 12
 τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν¹¹ ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ
 διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ
 βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας,¹² ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται¹³ δὲ 13
 ὑμῖν εἰς μαρτύριον.¹⁴ Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ 14
 προμελετᾶν¹⁵ ἀπολογηθῆναι: ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, 15
 ἥ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν¹⁷ οὐδὲ ἀντιστῆναι¹⁸ πάντες οἱ
 ἀντικείμενοι¹⁹ ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων²⁰ καὶ 16

¹ ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ² κοσμέω, adorn, put into order. ³ καταλύω, destroy, lodge. ⁴ πόλεμος, ου, ό, war, battle. ⁵ ἀκαταστασία, ας, ή, disturbance, disorder. ⁶ πτοέω, terrify, scare. ⁷ σεισμός, ου, ό, earthquake, storm. ⁸ λιμός, ου, ό, hunger, famine. ⁹ λοιμός, ου, ό, pestilence, plague. ¹⁰ φόβητρον, ου, τό, terrible sight, horror. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ¹³ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹⁴ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁵ προμελετάω, practice beforehand, prepare. ¹⁶ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ¹⁷ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹⁸ ἀντίστημι, resist, oppose. ¹⁹ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ²⁰ γονεύς, έως, ό, parent.

συγγενῶν¹ καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν, καὶ θανατώσουσιν² ἐξ ὑμῶν. Καὶ 17
 ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ θριξ³ ἐκ τῆς 18
 κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε⁴ τὰς 19
 ψυχὰς ὑμῶν.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην⁵ ὑπὸ στρατοπέδων⁶ τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε 20
 γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις⁷ αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ 21
 φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη: καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν:⁸ καὶ οἱ
 ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως⁹ 22
 αὐταῖ εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν 23
 γαστρὶ¹⁰ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹¹ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις:
 ἔσται γὰρ ἀνάγκη¹² μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. 24
 Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται¹³ εἰς
 πάντα τὰ ἔθνη: καὶ Ἱερουσαλήμ ἔσται πατουμένη¹⁴ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι
 πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ¹⁵ 25
 καὶ ἄστροις,¹⁶ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ¹⁷ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,¹⁸ ἡχούσης¹⁹
 θαλάσσης καὶ σάλου,²⁰ ἀποψυχόντων²¹ ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ 26
 προσδοκίας²² τῶν ἐπερχομένων²³ τῇ οἰκουμένῃ:²⁴ αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν
 οὐρανῶν σαλευθήσονται.²⁵ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 27
 ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων 28

¹ συγγενής, kindred, relative. ² θανατόω, put to death, subdue. ³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁴ κτάομαι, acquire, win. ⁵ κυκλόω, encircle, surround. ⁶ στρατόπεδον, ου, τό, legion, army. ⁷ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁸ ἐκχωρέω, go out, leave. ⁹ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ¹⁰ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹¹ θηλάζω, suckle, nurse. ¹² ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹³ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive. ¹⁴ πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹⁵ σελήνη, ης, ἡ, moon. ¹⁶ ἄστρον, ου, τό, star. ¹⁷ συνοχή, ἡς, ἡ, dismay, anguish. ¹⁸ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ¹⁹ ἡχέω, sound, ring out. ²⁰ σάλος, ου, ό, surge, wave. ²¹ ἀποψύχω, faint, breathe out life. ²² προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ²³ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ²⁴ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²⁵ σαλεύω, shake, excite.

δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε¹ καὶ ἐπάρατε² τὰς κεφαλὰς ὑμῶν:
 διότι³ ἐγγίξει ἡ ἀπολύτρωσις⁴ ὑμῶν.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκὴν⁵ καὶ πάντα τὰ δένδρα: 29
 ὅταν προβάλῃ⁶ ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη
 ἐγγὺς τὸ θέρος⁷ ἐστίν. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, 31
 γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 32
 οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ 33
 ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

Προσέχετε⁸ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρῆθῶσιν⁹ ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν 34
 κραιπάλῃ¹⁰ καὶ μέθῃ¹¹ καὶ μερίμναις¹² βιωτικαῖς,¹³ καὶ αἰφνίδιος¹⁴ ἐφ'
 ὑμᾶς ἐπιστῇ¹⁵ ἡ ἡμέρα ἐκείνη: ὡς παγὶς¹⁶ γὰρ ἐπελεύσεται¹⁷ ἐπὶ 35
 πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. Ἀγρυπνεῖτε¹⁸ 36
 οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι,¹⁹ ἵνα καταξιωθῆτε²⁰ ἐκφυγεῖν²¹ πάντα
 τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων: τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος 37
 ὑπνίξετο²² εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν.²³ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς 38
 ὠρθηρίζεν²⁴ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

¹ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ² ἐπαίρω, lift up, raise. ³ διότι, because, on this account. ⁴ ἀπολύτρωσις, εως, ἡ, redemption, deliverance.
⁵ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁶ προβάλλω, put forward, put out. ⁷ θέρος, ους, τό, summer. ⁸ προσέχω, take head of, attend to. ⁹ βαρέω, burden,
 weigh down. ¹⁰ κραιπάλῃ, ης, ἡ, drinking bout, drunken dissipation. ¹¹ μέθῃ, ης, ἡ, drunkenness. ¹² μερίμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ¹³ βιωτικός,
 matter of daily life, life. ¹⁴ αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ¹⁵ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁶ παγίς, ἰδος, ἡ, trap, snare. ¹⁷ ἐπέρχομαι,
 come to or upon, approach. ¹⁸ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹⁹ δέομαι, ask, request. ²⁰ καταξιώω, consider worthy, deem worthy. ²¹ ἐκφεύγω,
 flee away, flee out. ²² ἀνυπνίζωμαι, spend the night, lodge. ²³ ἐλαιά, ας, ἡ, olive tree. ²⁴ ὀρθρίζω, rise early in the morning, rise early.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων,¹ ἡ λεγομένη Πάσχα. Καὶ ἐζήτουν οἱ **22**
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν² αὐτόν: ἐφοβοῦντο γὰρ
 τὸν λαόν.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,³ ὄντα **3**
 ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ⁴ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν⁵ τοῖς **4**
 ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατηγοῖς⁶ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. Καὶ **5**
 ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο⁷ αὐτῷ ἀργύριον⁸ δοῦναι. Καὶ **6**
 ἐξωμολόγησεν⁹ καὶ ἐζήτηι εὐκαιρίαν¹⁰ τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς
 ἄτερ¹¹ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων,¹ ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι¹² τὸ Πάσχα. Καὶ **7**
 ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, Πορευθέντες ἐτοιμάσατε
 ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ποῦ θέλεις **9**
 ἐτοιμάσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδοὺ, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν **10**
 πόλιν, συναντήσῃ¹³ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον¹⁴ ὕδατος βαστάζων:
 ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ¹⁵ εἰσπορεύεται.¹⁶ Καὶ ἐρεῖτε τῷ **11**
 οἰκοδεσπότη¹⁷ τῆς οἰκίας, Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστὶν τὸ
 κατάλυμα,¹⁸ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; **12**
 Κἀκεῖνος¹⁹ ὑμῖν δείξει ἀνώγειον²⁰ μέγα ἐστρωμένον:²¹ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.

¹ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ² ἀναιρέω, take up, kill. ³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerieth. ⁴ ἀριθμός, ου, ὁ, number, total. ⁵ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁶ στρατηγός, ου, ὁ, commander, general. ⁷ συντίθημι, agree, make an agreement. ⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁹ ἐξωμολογέω, confess, profess. ¹⁰ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹¹ ἄτερ, without, apart from. ¹² θύω, sacrifice, kill. ¹³ συναντάω, meet with, hence to happen. ¹⁴ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹⁵ οὗ, where, when. ¹⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁷ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁸ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹⁹ κἀκεῖνος, and he, and she. ²⁰ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ²¹ στρωννύω, spread, furnish.

Ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἶρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ 13
Πάσχα.

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,¹ καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. 14

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα² τοῦτο τὸ Πάσχα

φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ 16

φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου³ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ 17

δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπεν, Λάβετε τοῦτο, καὶ

διαμερίσατε⁴ ἑαυτοῖς: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ 18

γενήματος⁵ τῆς ἀμπέλου,⁶ ἕως ὅτου³ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ 19

λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁷ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων,

Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον: τοῦτο ποιεῖτε εἰς

τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.⁸ Ὡσαύτως⁹ καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι, 20

λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ

ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με 21

μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης.¹¹ Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 22

πορεύεται κατὰ τὸ ὠρισμένον:¹² πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι' οὗ

παραδίδοται. Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹³ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα¹⁴ 23

εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ² ἐπιθυμέω, desire, long for. ³ ὅτου, until. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁶ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁷ κλάω, break. ⁸ ἀνάμνησις, εως, ἡ, remembrance, reminder. ⁹ ὡσαύτως, likewise. ¹⁰ δειπνέω, eat, dine. ¹¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹² ὀρίζω, mark off by boundaries, determine. ¹³ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁴ ἄρα, so? (introduces a question).

Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία¹ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. Ὁ 24
 δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν² αὐτῶν, καὶ οἱ
 ἐξουσιάζοντες³ αὐτῶν εὐεργέται⁴ καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως: 26
 ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος:⁵ καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ
 διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος⁶ ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχὶ ὁ 27
 ἀνακείμενος;⁶ Ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ 28
 ἐστε οἱ διαμεμενηκότες⁷ μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς⁸ μου: καὶ γὰρ 29
 διατίθεμαι⁹ ὑμῖν, καθὼς διέθετό⁹ μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν, ἵνα 30
 ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης¹⁰ μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων,
 κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων, 31
 Σίμων, ἰδοὺ, ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο¹¹ ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι¹² ὡς τὸν
 σίτον:¹³ ἐγὼ δὲ ἐδεήθην¹⁴ περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ¹⁵ ἡ πίστις σου: καὶ 32
 σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον¹⁶ τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 33
 Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός¹⁷ εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον
 πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον 34
 ἄλέκτωρ,¹⁸ πρὶν¹⁹ ἢ τρίς²⁰ ἀπαρνήσῃ²¹ μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ²² βαλαντίου²³ καὶ πήρας²⁴ 35
 καὶ ὑποδημάτων,²⁵ μή τινος ὑστερήσατε;²⁶ Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. 36
 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς, Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον²³ ἀράτω, ὁμοίως καὶ

¹ φιλονεικία, ας, ἡ, contentiousness, dispute. ² κυριεύω, be lord over, rule. ³ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ⁴ εὐεργέτης, ου, ὁ, benefactor. ⁵ νέος, new, young. ⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁷ διαμένω, remain, continue. ⁸ πειρασμός, ου, ὁ, temptation, trial. ⁹ διατίθεμαι, appoint, make. ¹⁰ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹¹ ἐξαίτέω, demand of, ask for. ¹² σινιάζω, sift, prove by trials. ¹³ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁴ δέομαι, ask, request. ¹⁵ ἐκλείπω, fail, cease. ¹⁶ στηρίζω, establish, fix firmly. ¹⁷ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁸ ἄλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁹ πρὶν, before, formerly. ²⁰ τρίς, thrice, three times. ²¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²² ἄτερ, without, apart from. ²³ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ²⁴ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ²⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²⁶ ὑστερέω, lack, need.

πήραν:¹ καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλήσει² τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγοράσει
 μάχαιραν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ 37
 τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ μετὰ ἀνόμων³ ἐλογίσθη: καὶ γὰρ τὰ περὶ
 ἐμοῦ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, ἰδοὺ, μάχαιραι ὧδε δύο. Ὁ δὲ 38
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανὸν ἐστίν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος⁴ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν:⁵ 39
 ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ 40
 τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.⁶ Καὶ 41
 αὐτὸς ἀπὸσπάσθη⁷ ἀπ' αὐτῶν ὥσει⁸ λίθου βολήν,⁹ καὶ θείς τὰ γόνατα
 προσηύχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν¹¹ τὸ ποτήριον 42
 τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ: πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω. 43
 Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων¹² αὐτόν. Καὶ 44
 γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,¹³ ἐκτενέστερον¹⁴ προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ
 ἰδρῶς¹⁵ αὐτοῦ ὥσει⁸ θρόμβοι¹⁶ αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. 45
 Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν
 αὐτοὺς κοιμωμένους¹⁷ ἀπὸ τῆς λύπης,¹⁸ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί 46
 καθεύδετε;¹⁹ Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς
 πειρασμόν.⁶

¹ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ² πωλέω, sell. ³ ἄνομος, lawless, without law. ⁴ ἔθος, οὗς, τό, custom. ⁵ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁶ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ⁷ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ⁸ ὥσει, like, about. ⁹ βολή, ἥς, ἡ, throw, casting. ¹⁰ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹¹ παραφέρω, carry away, remove. ¹² ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ¹³ ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish. ¹⁴ ἐκτενέστερον, more earnestly. ¹⁵ ἰδρῶς, ὦτος, ὁ, sweat, perspiration. ¹⁶ θρόμβος, ου, ὁ, drop, clot. ¹⁷ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹⁸ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ¹⁹ καθεύδω, sleep.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν 47
 δώδεκα, προήρχετο¹ αὐτούς, καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν. 48
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι² τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτόν τὸ ἐσόμενον εἶπον αὐτῷ, Κύριε, 49
 εἰ πατάξομεν³ ἐν μαχαίρα; Καὶ ἐπάταξεν³ εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δούλον 50
 τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν⁴ αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 51
 Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐὰν⁵ ἕως τούτου. Καὶ ἀψάμενος τοῦ ὠτίου⁶ αὐτοῦ,
 ἰάσατο αὐτόν. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ’ 52
 αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς⁷ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς
 ἐπὶ ληστὴν⁸ ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαिरῶν καὶ ξύλων;⁹ Καθ’ ἡμέραν 53
 ὄντος μου μεθ’ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνετε¹⁰ τὰς χεῖρας ἐπ’ ἐμέ.
 Ἀλλ’ αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.

Συλλαβόντες¹¹ δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον¹² αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον 54
 τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.¹³ Ἀψάντων δὲ πῦρ 55
 ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς,¹⁴ καὶ συγκαθισάντων¹⁵ αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος
 ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη¹⁶ τις καθήμενον πρὸς τὸ 56
 φῶς, καὶ ἀτενίσασα¹⁷ αὐτῷ, εἶπεν, Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ 57
 ἡρνήσατο αὐτόν, λέγων, Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ¹⁸ 58
 ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν,

¹ προέρχομαι, go in front, precede. ² φιλημα, τος, τό, kiss. ³ πατάσσω, strike, smite. ⁴ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁵ ἐάω, permit, allow. ⁶ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁷ στρατηγός, οὔ, ὁ, commander, general. ⁸ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹² εἰσάγω, lead in, bring in. ¹³ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁵ συγκαθίζω, cause to sit down together. ¹⁶ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ¹⁷ ἀτενίζω, gaze, stare. ¹⁸ βραχύς, short, little.

Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης¹ ὥσει² ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις 59
 διῴσχυρίζετο,³ λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν: καὶ γὰρ
 Γαλιλαῖός⁴ ἐστίν. Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα δὲ λέγεις. 60
 Καὶ παραχρῆμα,⁵ ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.⁶ Καὶ 61
 στραφεὶς⁷ ὁ κύριος ἐνέβλεψεν⁸ τῷ Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη⁹ ὁ Πέτρος
 τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁰ ἀλέκτορα⁶ φωνῆσαι,
 ἀπαρνήσῃ¹¹ με τρίς.¹² Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἐκλαυσεν πικρῶς.¹³ 62

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες¹⁴ τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον¹⁵ αὐτῷ, δέροντες.¹⁶ 63

Καὶ περικαλύψαντες¹⁷ αὐτόν, ἔτυπτον¹⁸ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ
 ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες, Προφήτευσον. Τίς ἐστίν ὁ παίσας¹⁹ σε; 65

Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον²⁰ τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς 66
 καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον²¹ αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον²² αὐτῶν,
 λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπέ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐὰν ὑμῖν 67
 εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε: ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, 68
 ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ 69
 δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ 70
 θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον, 71

¹ διῴστημι, pass, part. ² ὥσει, like, about. ³ διῴσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ⁴ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁷ στρέφω, turn, am converted. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ὑπομνήσκω, remind, remember. ¹⁰ πρὶν, before, formerly. ¹¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ πικρῶς, bitterly. ¹⁴ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁵ ἐμπαίζω, mock. ¹⁶ δέρω, beat, flay. ¹⁷ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹⁸ τύπτω, smite, beat. ¹⁹ παίω, strike, hit. ²⁰ πρεσβυτέριον, ου, τό, body of elders, assembly of elders. ²¹ ἀνάγω, lead up, restore. ²² συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin.

Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτυρίας; Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. **23**

Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν¹ αὐτοῦ, λέγοντες, Τοῦτον εὗρομεν διαστρέφοντα² τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους³ διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν **3** αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς **4** ὄχλους, Οὐδὲν εὐρίσκω αἴτιον⁴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ **5** ἐπίσχυον,⁵ λέγοντες ὅτι Ἀνασεῖ⁶ τὸν λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ **6** ἀκούσας Γαλιλαῖαν ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός⁷ ἐστίν. Καὶ **7** ἐπιγινούς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν⁸ αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν·⁹ ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ **8** ἰδεῖν αὐτόν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἠλπίζεν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· **9** αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ **10** γραμματεῖς, εὐτόνως¹⁰ κατηγοροῦντες¹ αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας¹¹ δὲ **11**

¹κατηγορέω, accuse, charge. ²διαστρέφω, distort, pervert. ³φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ⁴αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁵ἐπίσχύω, grow strong, persist. ⁶ἀνασεῖω, stir up, incite. ⁷Γαλιλαῖος, Galilean. ⁸ἀναπέμπω, send back. ⁹λίαν, greatly, very. ¹⁰εὐτόνως, vigorously, vehemently. ¹¹ἐξουθενέω, despise, ignore.

αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν¹ αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίζας,²
 περιβαλὼν³ αὐτὸν ἐσθῆτα⁴ λαμπράν,⁵ ἀνέπεμψεν⁶ αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ.

Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὃ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ 12
 μετ' ἀλλήλων: προὔπῃρχον⁷ γὰρ ἐν ἔχθρᾳ⁸ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος⁹ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν 13
 λαόν, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, 14
 ὡς ἀποστρέφοντα¹⁰ τὸν λαόν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας
 οὐδὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον¹² ὧν κατηγορεῖτε¹³ κατ'
 αὐτοῦ: ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης: ἀνέπεμψα⁶ γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ, 15
 οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας¹⁴ οὖν 16
 αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκη¹⁵ δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν 17
 ἓνα. Ἀνέκραξαν¹⁶ δὲ παμπληθεῖ,¹⁷ λέγοντες, Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον 18
 δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν:¹⁸ ὅστις ἦν διὰ στάσιν¹⁹ τινὰ γενομένην ἐν τῇ 19
 πόλει καὶ φόνον²⁰ βεβλημένος εἰς φυλακὴν. Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος 20
 προσεφώνησεν,²¹ θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν,²² 21
 λέγοντες, Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς 22
 αὐτούς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἴτιον¹² θανάτου εὔρον
 ἐν αὐτῷ: παιδεύσας¹⁴ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ ἐπέκειντο²³ φωναῖς 23
 μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι: καὶ κατίσχυον²⁴ αἱ φωναὶ

¹στράτευμα, τος, τό, expedition, army. ²ἐμπαίζω, mock. ³περιβάλλω, put around, clothe. ⁴ἐσθῆς, ἦτος, ἡ, clothing. ⁵λαμπρός, bright, shining. ⁶ἀναπέμψω, send back. ⁷προὔπῃρχω, exist before, have been already. ⁸ἐχθρα, ας, ἡ, enmity, hostility. ⁹συγκαλέω, call together. ¹⁰ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹¹ἀνακρίνω, examine, inquire into. ¹²αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ¹³κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁴παιδεύω, teach, educate. ¹⁵ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹⁶ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁷παμπληθεῖ, all together, all at once. ¹⁸Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹⁹στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ²⁰φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ²¹προσφωνέω, call to, summon. ²²ἐπιφωνέω, cry out, shout. ²³ἐπίκειμαι, lie on, lie upon. ²⁴κατίσχύω, overpower, prevail.

αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινεν¹ γενέσθαι τὸ 24
αἷτημα² αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ στάσιν³ καὶ φόνον⁴ βεβλημένον 25
εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾔτοῦντο: τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ
θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὡς ἀπήγαγον⁵ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι⁶ Σίμωνός τινος Κυρηναίου⁷ 26
ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν, φέρειν ὀπισθεν⁸
τοῦ Ἰησοῦ.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ 27
ἐκόπτοντο⁹ καὶ ἐθρήνουν¹⁰ αὐτόν. Στραφεῖς¹¹ δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς 28
εἶπεν, Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς
κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς 29
ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στείραι,¹² καὶ κοιλίαι¹³ αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ
μαστοὶ¹⁴ οἱ οὐκ ἐθήλασαν.¹⁵ Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, 30
Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς: καὶ τοῖς βουνοῖς,¹⁶ Καλύψατε¹⁷ ἡμᾶς. Ὅτι εἰ ἐν τῷ 31
ὕγρῳ¹⁸ ξύλῳ¹⁹ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ²⁰ τί γένηται;

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι²¹ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.²² 32

¹ ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ² αἷτημα, τος, τό, request, petition. ³ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁴ φόνος, ου, ό, murder, slaughter. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁷ Κυρηναῖος, ου, ό, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁸ ὀπισθεν, behind, after. ⁹ κόπτω, strike, smite. ¹⁰ θρηγέω, lament, mourn. ¹¹ στρέφω, turn, am converted. ¹² στείρος, barren. ¹³ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁴ μαστός, οὔ, ό, breast, nipple. ¹⁵ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁶ βουνός, οὔ, ό, hill, hillock. ¹⁷ καλύπτω, cover, veil. ¹⁸ ὕγρός, moist, green. ¹⁹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ²⁰ ξηρός, dry, withered. ²¹ κακοῦργος, ου, ό, criminal. ²² ἀναιρέω, take up, kill.

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,¹ ἐκεῖ 33
 ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ τοὺς κακούργους,² ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ
 ἀριστερῶν.³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς: οὐ γὰρ οἶδασιν 34
 τί ποιοῦσιν. Διαμερίζονοι⁴ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.⁵ 35
 Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον⁶ δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν
 αὐτοῖς, λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ
 χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.⁷ Ἐνέπαιζον⁸ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, 36
 προσερχόμενοι καὶ ὄξος⁹ προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ 37
 ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ¹⁰ 38
 γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν¹¹ Ἑλληνικοῖς¹² καὶ Ῥωμαϊκοῖς¹³ καὶ
 Ἑβραϊκοῖς,¹⁴ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων¹⁵ κακούργων² ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων, Εἰ 39
 σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτόν καὶ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος 40
 ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων, Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ
 κρίματι εἶ; Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,¹⁶ ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν 41
 ἀπολαμβάνομεν:¹⁷ οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον¹⁸ ἔπραξεν. Καὶ ἔλεγεν τῷ 42
 Ἰησοῦ, Μνήσθητί¹⁹ μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ 43
 εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ
 παραδείσῳ.²⁰

¹ κρανίον, ου, τό, skull. ² κακούργος, ου, ό, criminal. ³ ἀριστερός, left, on the left. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ κλῆρος, ου, ό, lot, portion. ⁶ ἐκμυκτήριζω, ridicule, sneer. ⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁸ ἐμπαίζω, mock. ⁹ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹⁰ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ¹¹ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹² Ἑλληνικός, Greek, Greek. ¹³ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ¹⁴ Ἑβραϊκός, Hebrew. ¹⁵ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹⁶ δικαίως, righteously, justly. ¹⁷ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁸ ἄτοπος, out of place, unusual. ¹⁹ μιμνήσκομαι, remember, recall. ²⁰ παράδεισος, ου, ό, paradise, Paradise.

Ἦν δὲ ὥσεί ὥρα ἕκτη,¹ καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας 44
 ἐνάτης.² Καὶ ἐσκοτίσθη³ ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη⁴ τὸ καταπέτασμα⁵ τοῦ 45
 ναοῦ μέσον. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς 46
 χεῖράς σου παραθήσομαι⁶ τὸ πνεῦμά μου: καὶ ταῦτα εἰπὼν
 ἐξέπνευσεν.⁷ Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος⁸ τὸ γινόμενον, ἐδόξασεν τὸν 47
 θεόν, λέγων, Ὁντως⁹ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάντες οἱ 48
 συμπαραγενόμενοι¹⁰ ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν¹¹ ταύτην, θεωροῦντες τὰ
 γινόμενα, τύπτοντες¹² ἑαυτῶν τὰ στήθη¹³ ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν 49
 δὲ πάντες οἱ γνωστοί¹⁴ αὐτοῦ μακρόθεν,¹⁵ καὶ γυναῖκες αἱ
 συνακολουθήσασαι¹⁶ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρᾶσαι ταῦτα.

Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς¹⁷ ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ 50
 δίκαιος – οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος¹⁸ τῇ βουλῇ¹⁹ καὶ τῇ 51
 πράξει²⁰ αὐτῶν – ἀπὸ Ἀριμαθαίας²¹ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ
 προσεδέχετο²² καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: οὗτος προσελθὼν 52
 τῷ Πιλάτῳ ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ καθελὼν²³ αὐτὸ 53
 ἐνετύλιξεν²⁴ αὐτὸ σινδόνι,²⁵ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι²⁶ λαξευτῷ,²⁷
 οὗ²⁸ οὐκ ἦν οὐδέπω²⁹ οὐδεὶς κείμενος. Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή,³⁰ 54
 σάββατον ἐπέφωσκεν.³¹ Κατακολουθήσασαι³² δὲ γυναῖκες, αἵτινες 55

¹ ἕκτος, sixth. ² ἕνατος, ninth. ³ σκοτιζω, darken. ⁴ σχίζω, split, separate. ⁵ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁶ παρατίθηναι, set before, entrust. ⁷ ἐκπνέω, breathe out, expire. ⁸ ἐκατοντάρχης, centurion. ⁹ ὄντως, really, indeed. ¹⁰ συμπαραγίνομαι, come together with, help. ¹¹ θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight. ¹² τύπτω, smite, beat. ¹³ στήθος, ος, τό, breast, chest. ¹⁴ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁶ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ¹⁷ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council. ¹⁸ συγκατατίθηναι, give a vote with, assent to. ¹⁹ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ²⁰ πράξις, εως, ἡ, deed, function. ²¹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²² προσδέχομαι, receive, wait for. ²³ καθαιρέω, take down, pull down. ²⁴ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ²⁵ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²⁶ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ²⁷ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ²⁸ οὗ, where, when. ²⁹ οὐδέπω, not yet, still not. ³⁰ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ³¹ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ³² κατακολουθέω, follow after.

ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο¹ τὸ μνημεῖον,
καὶ ὥς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν 56
ἀρώματα² καὶ μύρα.³ Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν⁴ κατὰ τὴν
ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου⁵ βαθέος,⁶ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα,⁷ 24
φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα,² καὶ τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν 2
λίθον ἀποκεκυλισμένον⁸ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ 3
εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι⁹ 4
αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο ἐπέστησαν¹⁰ αὐταῖς ἐν
ἐσθήσεσιν¹¹ ἀστραπτούσαις:¹² ἐμφόβων¹³ δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ 5
κλινουσῶν¹⁴ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς, Τί ζητεῖτε
τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἡγέρθη: μνήσθητε 6
ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ 7
ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ
σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν¹⁵ τῶν 8
ρήμάτων αὐτοῦ, καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν 9
ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκά¹⁶ καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ 10
Μαγδαληνῇ¹⁷ Μαρία καὶ Ἰωάννα¹⁸ καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ
λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ 11
ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὥσει¹⁹ λῆρος²⁰ τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ

¹θεάομαι, look at, behold. ²ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ³μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁴ἡσυχάζω, be still, be silent. ⁵ὄρθρος, ου, ό, daybreak, dawn. ⁶βαθύς, deep, early. ⁷μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁸ἀποκυλίω, roll away. ⁹διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹⁰ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹¹ἐσθής, ἡτος, ή, clothes. ¹²ἀστράπτω, flash, gleam. ¹³ἐμφοβος, terrified, frightened. ¹⁴κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁵μυμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁶ἑνδεκα, eleven, 11. ¹⁷Μαγδαληνή, ἡς, ή, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁸Ἰωάννα, ας, ή, Joanna. ¹⁹ὥσει, like, about. ²⁰λήρος, ου, ό, idle talk, empty talk.

ἠπίστουν¹ αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν² ἐπὶ τὸ μνημεῖον, 12
καὶ παρακύψας³ βλέπει τὰ ὀθόνια⁴ κείμενα⁵ μόνα: καὶ ἀπῆλθεν πρὸς
ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.

Καὶ ἰδοὺ, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην 13
ἀπέχουσιν⁶ σταδίου⁷ ἐξήκοντα⁸ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἧ ὄνομα
Ἑμμαοῦς.⁹ Καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν¹⁰ πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν 14
συμβεβηκότων¹¹ τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὀμιλεῖν¹⁰ αὐτοὺς καὶ 15
συζητεῖν,¹² καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο¹³ αὐτοῖς. Οἱ δὲ 16
ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς 17
αὐτούς, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε¹⁴ πρὸς ἀλλήλους
περιπατοῦντες, καὶ ἐστε σκυθρωποί;¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ᾧ ὄνομα 18
Κλεοπᾶς,¹⁶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς¹⁷ Ἱερουσαλήμ, καὶ
οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν 19
αὐτοῖς, Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,¹⁸ ὃς
ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον¹⁹ τοῦ
θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ: ὅπως τε παρέδωκαν αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 20
οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς 21
δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι²⁰ τὸν Ἰσραήλ.
Ἀλλὰ γέ²¹ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον

¹ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ² τρέχω, run, exercise myself. ³ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁴ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ⁵ κείμαι, lie, be laid. ⁶ ἀπέχω, received, obtain. ⁷ στάδιον, ου, τό, stadia, length of a stadium. ⁸ ἐξήκοντα, sixty, 60. ⁹ Ἑμμαοῦς, ἡ, Emmaus. ¹⁰ ὀμιλέω, converse, speak. ¹¹ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹² συζητέω, discuss, dispute. ¹³ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁴ ἀντιβάλλω, exchange, discuss. ¹⁵ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹⁶ Κλεοπᾶς, ᾱ, ὁ, Cleopas. ¹⁷ παροικέω, live a stranger, sojourn. ¹⁸ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁹ ἐναντίον, in the sight of, before. ²⁰ λυτρόω, ransom, liberate. ²¹ γέ, indeed, at least.

ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν¹ 22
 ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι² ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα 23
 αὐτοῦ, ἦλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν³ ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἱ
 λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ 24
 μνημεῖον, καὶ εὔρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ
 οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὡς⁴ ἀνόητοί⁵ καὶ βραδεῖς⁶ τῇ 25
 καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ 26
 ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; 27
 Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν,
 διηρμήνευεν⁷ αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ 28
 ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ⁸ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο⁹
 πορρωτέρω¹⁰ πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο¹¹ αὐτόν, λέγοντες, 29
 Μείνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν¹² ἐστίν, καὶ κέκλικεν¹³ ἡ ἡμέρα.
 Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μέιναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι 30
 αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας¹⁵
 ἐπεδίδου¹⁶ αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν¹⁷ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ 31
 ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος¹⁸ ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον 32
 πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη¹⁹ ἦν ἐν ἡμῖν, ὥς
 ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὥς διήνοιγεν¹⁷ ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ 33
 ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ εὔρον

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² ὄρθριος, early in the morning. ³ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁴ ὦ, Oh! omega. ⁵ ἀνόητος, foolish, thoughtless. ⁶ βραδύς, slow. ⁷ διερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ οὗ, where, when. ⁹ προσποιέω, pretend, regard. ¹⁰ πόρρω, far (away), far. ¹¹ παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon. ¹² ἑσπέρα, ας, ἡ, evening. ¹³ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁴ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁵ κλάω, break. ¹⁶ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁷ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁸ ἄφαντος, invisible, disappearing. ¹⁹ καίω, burn, ignite.

συνηθροισμένους¹ τοὺς ἑνδεκα² καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας ὅτι 34
 Ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως,³ καὶ ὤφθη Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο⁴ τὰ 35
 ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει⁵ τοῦ ἄρτου.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ 36
 λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. Πτοηθέντες⁶ δὲ καὶ ἔμφοβοι⁷ γενόμενοι 37
 ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι⁸ ἐστέ, 38
 καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ⁹ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε 39
 τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι: ψηλαφήσατέ
 με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα¹¹ οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ
 θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν¹² αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ 40
 τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων¹³ αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ 41
 θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, Ἐχετέ τι βρώσιμον¹⁴ ἐνθάδε;¹⁵ Οἱ δὲ 42
 ἐπέδωκαν¹⁶ αὐτῷ ἰχθύος¹⁷ ὀπτοῦ¹⁸ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου¹⁹ κηρίου.²⁰
 Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. 43

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὦν σὺν ὑμῖν, 44
 ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ
 προφήταις καὶ ψαλμοῖς²¹ περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν²² αὐτῶν τὸν νοῦν, 45
 τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς: καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Οὕτως²⁴ γέγραπται, 46

¹ συναθροίζω, gather, bring together. ² ἑνδεκα, eleven, 11. ³ ὄντως, really, indeed. ⁴ ἐξηγέομαι, explain, describe. ⁵ κλάσις, εὖς, ἡ, breaking, fracturing. ⁶ πτοέω, terrify, scare. ⁷ ἔμφοβος, terrified, frightened. ⁸ ταρασσω, trouble, agitate. ⁹ διαλογισμός, οὖ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁰ ψηλαφάω, touch, handle. ¹¹ ὀστέον, τό, bone. ¹² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹³ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹⁴ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ¹⁵ ἐνθάδε, within, here. ¹⁶ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁷ ἰχθύς, ὄς, ὁ, fish. ¹⁸ ὀπτός, roasted, baked. ¹⁹ μελίσσιος, coming from bees. ²⁰ κηρίον, οὖ, τό, honeycomb. ²¹ ψαλμός, οὖ, ὁ, song of praise, psalm. ²² διανοίγω, open up completely, open fully. ²³ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty. ²⁴ οὕτως, thus, so.

καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ
τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν¹ καὶ 47
ἄφεσιν² ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. 48
Ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν 49
ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς: ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει
Ἱερουσαλήμ, ἕως οὔ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.³

Ἐξήγαγεν⁴ δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν:⁵ καὶ ἐπάρας⁶ τὰς χεῖρας 50
αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, 51
διέστη⁷ ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο⁸ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ 52
προσκυνήσαντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ χαρᾶς
μεγάλης: καὶ ἦσαν διὰ παντός ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες⁹ καὶ 53
εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ² ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ³ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ⁴ ἐξάγω, lead out. ⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁶ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁷ διίστημι, pass, part. ⁸ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁹ αἰνέω, praise.